

УДК 342.9, 342.951 : 355.133
№ держреєстрації 0125U001096
Інв. №

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ
03179, м. Київ, вулиця Оборони Києва, 7, тел. (098)0013015

ПОГОДЖЕНО

Командувач Національної гвардії
України
генерал-майор

Олександр ПИВНЕНКО

17. 02. 2026



ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник Київського інституту
Національної гвардії України
канд. юридичних наук, полковник

Андрій МАРТИНЮК

17. 02. 2026



ЗВІТ

ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ

**«АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ПОНОВЛЕННЯ НА
ВІЙСЬКОВІЙ СЛУЖБІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯКІ САМОВІЛЬНО
ЗАЛИШИЛИ ВІЙСЬКОВІ ЧАСТИНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ»**
(шифр – «МЕХАНІЗМ»)
(остаточний)

Науковий керівник НДР
к.ю.н., доцент, полковник

Андрій ГРАДЕЦЬКИЙ

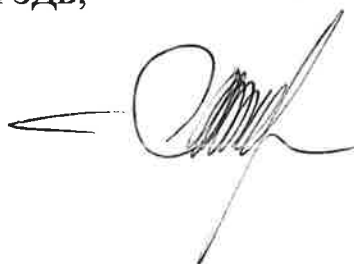
2026

Рукопис закінчено 12 грудня 2025 р.

Результати роботи розглянуто Вченою радою Київського інституту Національної гвардії України, протокол від 24 грудня 2025 р. № 8

СПИСОК АВТОРІВ

Науковий керівник НДР:
Заступник начальника факультету з
навчальної та наукової роботи –
начальник навчальної частини ФЗДБ,
кандидат юридичних наук,
доцент
полковник
12.12.2025



Андрій ГРАДЕЦЬКИЙ

Відповідальний виконавець:
Викладач кафедри ПЗ та ПД,
кандидат юридичних наук
майор
12.12.2025



Володимир МИНА

Виконавці:
Начальник кафедри ПЗ та ПД
кандидат юридичних наук,
доцент
полковник
12.12.2025



Олексій ВОЛУЙКО

Доцент кафедри ПЗ та ПД,
кандидат юридичних наук,
доцент
полковник
12.12.2025



Андрій БЕЙКУН

Старший викладач кафедри
ПЗ та ПД
підполковник
12.12.2025



Денис ШАРКО

Старший викладач кафедри
ПЗ та ПД,
кандидат юридичних наук
підполковник
12.12.2025



Олександр ПЕЛАГЕША

Старший викладач кафедри СГД
підполковник
12.12.2025



Владислав ЯРЕМА

Начальник відділення кадрової
роботи в/ч 3027
підполковник
12.12.2025



Артем ПОТРІЙНИЙ



РЕФЕРАТ

Остаточний звіт (IV етап) НДР: 144 с., 1 таблиця, 134 джерела.

СЕКТОР БЕЗПЕКИ, СИЛИ ОБОРОНИ, ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ, САМОВІЛЬНЕ ЗАЛИШЕННЯ, СИЛИ ТА ЗАСОБИ, ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, ПОНОВЛЕННЯ НА ВІЙСЬКОВІЙ СЛУЖБІ, МЕХАНІЗМ ПОНОВЛЕННЯ, АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ, ПРАВОВІ ЗАСОБИ ПОНОВЛЕННЯ

Об'єкт дослідження – зміст теоретичних та практичних проблем, пов'язаних з юридичною відповідальністю за самовільне залишення військової частини або місця служби (СЗЧ) військовослужбовцями та звільненням від неї.

Мета НДР – дослідити потребу нормативно-правового та методологічного удосконалення діяльності органів управління, частин та підрозділів НГУ як складової сектору безпеки і оборони України, а також формування теоретико-правових основ застосування сил та засобів Національної гвардії України, діяльності посадових осіб під час застосування адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини та підрозділи, органи управління та навчальні заклади Національної гвардії України.

Підсумковий (остаточний) етап виконання НДР зумовлює: необхідність узагальнення теоретичного підґрунтя, системного дослідження змін законодавства та підготовку пропозицій щодо шляхів реалізації адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини, підготовку методичних рекомендацій з питань застосування національного законодавства, надання науково-обґрунтованих пропозицій щодо дій посадових осіб Національної гвардії України у випадку повернення таких військовослужбовців.

ABSTRACT

Final report (stage IV) of the research: 144 p., 1 table, 134 sources.

SECURITY SECTOR, DEFENSE FORCES, GOVERNMENT BODIES, INDEPENDENT LEAVE, FORCES AND MEANS, LEGAL RESPONSIBILITY, RENEWAL IN MILITARY SERVICE, RENEWAL MECHANISM, ADMINISTRATIVE-LEGAL MECHANISM, LEGAL REMEDIES OF RENEWAL

The object of the study is the content of theoretical and practical problems related to legal responsibility for the unauthorized abandonment of a military unit or place of service (SZCH) by servicemen and their dismissal from it.

The purpose of the research is to investigate the need for regulatory, legal and methodological improvement of the activities of management bodies, units and subdivisions of the National Guard of Ukraine, as well as the formation of theoretical and legal foundations for the use of forces and means of the National Guard, the activities of officials during the application of the administrative and legal mechanism for the reinstatement of military servicemen who have voluntarily left military units and subdivisions, administrative bodies and educational institutions.

The final (final) stage of the implementation of the research entails: the need to generalize the theoretical basis, a systematic study of changes in legislation, and the preparation of proposals for ways to implement the administrative and legal mechanism for reinstating military service for servicemen who have voluntarily left military units, who voluntarily left military units, preparation of methodological recommendations on the application of national legislation, provision of scientifically based proposals on the actions of officials of the National Guard of Ukraine in the event of the return of such servicemen.

ЗМІСТ

Частина 1	
Перелік скорочень, умовних позначень, одиниць і термінів	8
Вступ	9
1. Аналіз наукової літератури та інших джерел	16
2. Правова характеристика самовільного залишення військовослужбовцем військової частини або місця служби	19
2.1. Кримінально-правова характеристика самовільного залишення військовослужбовцем військової частини або місця служби	19
2.2. Адміністративно-правова характеристика самовільного залишення військовослужбовцем військової частини або місця служби	32
3. Теоретико–правовий аналіз поновлення на військовій службі, як продовження військової служби військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби	37
4. Адміністративно-правовий механізм поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби	43
Частина 2	
5. Аналіз законодавчих змін в частині окремих правових наслідків самовільного залишення військової частини або місця служби	64
6. Юридичний аналіз граничних термінів повернення військовослужбовців, які вчинили самовільне залишення військової частини або місця служби, дезертирство	73
Висновки	78
Рекомендації	83
Перелік джерел посилань	94
Додаток А. Список наукових публікацій, написаних виконавцями в межах виконання НДР.....	110

Додаток Б. Закон України від 21.11.2024 № 4087-ІХ	112
Додаток В. Закон України від 30.04.2025 № 4392-ІХ	113
Додаток Г. Технічне завдання на НДР	115
Додаток Д. Заявка на виконання НДР	123
Додаток Е. ОК-1, ОК-2, ОК-3	127

ЧАСТИНА 1
ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ, УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, ОДИНИЦЬ І
ТЕРМІНІВ

ВСП – Військова служба правопорядку

ЄРДР – Єдиний реєстр досудових розслідувань

ЄДРСР – Єдиний державний реєстр судових рішень

ЗСУ – Збройні Сили України

ЗУ – Закон України

КІНГУ – Київський інститут національної гвардії України

КНГУ – командувач Національної гвардії України

КУпАП – Кодекс України про адміністративне судочинство

КПК – Кримінальний процесуальний кодекс України

ККУ – Кримінальний кодекс України

МВС – Міністерство внутрішніх справ України

МОУ – Міністерство оборони України

НГУ – Національна гвардія України

НДР – науково-дослідна робота

СЗЧ – самовільне залишення військової частини

ВСТУП

Доцільність та необхідність виконання НДР обумовлені потребою нормативно-правового та методологічного удосконалення діяльності органів управління, частин та підрозділів НГУ як складової сектору безпеки і оборони України, а також формування теоретико-правових основ застосування сил та засобів Національної гвардії України, діяльності посадових осіб під час застосування адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини та підрозділи, органи військового управління, вищі військові навчальні заклади і навчальні центри Національної гвардії України.

Підставами для виконання роботи є Закон України «Про Національну гвардію України», Візія Національної гвардії України до 2035 року, Доктрина діяльності Національної гвардії України (ВКП НГУ 1-00), затверджена наказом командувача Національної гвардії України від 22.12.2023 № 1097 (зі змінами), каталог спроможностей НГУ/МВС (наказ МВС України від 19.05.2023 № 420 «Про затвердження єдиного переліку спроможностей МВС»), наказ командувача Національної гвардії України від 10.11.2022 № 390 «Про затвердження Інструкцій з вивчення та впровадження досвіду виконання бойових (спеціальних) завдань Національною гвардією України під час відсічі збройної агресії», NATO – DOCTRINE та заявка на виконання НДР за підписом командувача Національної гвардії України.

При опрацюванні проблематики НДР були сформовані наукові основи дослідження, встановлені наукові контексти дослідження та визначені ключові напрямки, що вплинули на всю подальшу роботу. Правильний вибір теми, що відповідає сучасним науковим запитам і нагальним потребам, підвищив значення дослідження як в академічному, так і у практичному контекстах. Обрання відповідних методик дозволило забезпечити надійність і валідність результатів, а також сформулювати нові підходи. Це було

критично важливо для досягнення чітких та обґрунтованих висновків з питань визначення та підготовки пропозицій щодо шляхів реалізації адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини, підготовки методичних рекомендацій з питань застосування національного законодавства, відомчих нормативних актів та розпорядчих рішень у зазначеній сфері, надання науково-обґрунтованих пропозицій щодо дій посадових осіб Національної гвардії України у випадку повернення військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини.

Головною метою НДР є:

формування теоретико-правових основ застосування сил та засобів Національної гвардії України, діяльності посадових осіб під час застосування адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини та підрозділи, органи управління та навчальні заклади Національної гвардії України;

підготовка пропозицій щодо шляхів реалізації адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини;

підготовка методичних рекомендацій з питань застосування національного законодавства, відомчих нормативних актів та розпорядчих рішень у зазначеній сфері;

надання науково-обґрунтованих пропозицій щодо дій посадових осіб Національної гвардії України у випадку повернення військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини, підрозділи, органи управління та навчальні заклади Національної гвардії України.

відпрацювання ключових напрямків та існуючих методик з метою теоретико-правового аналізу поновлення на військовій службі, як продовження

військової служби військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби.

Актуальність дослідження полягає у необхідності визначення та розкриття змісту теоретичних та практичних проблем, пов'язаних із юридичною відповідальністю за самовільне залишення військової частини або місця служби (СЗЧ) та звільненням від неї.

У процесі виконання НДР було доведено, що правильна кваліфікація юридичної відповідальності за СЗЧ, разом із запровадженням дієвого механізму звільнення від неї, є запорукою підтримання необхідної чисельності підрозділів Сил оборони, рівня їх боєздатності у забезпеченні захисту України від російської агресії.

Доцільно встановити, що запровадження принципу часткової декриміналізації юридичної відповідальності за СЗЧ об'єктивно обумовлює певні проблеми його реалізації, пов'язані, зокрема, із: а) розумінням нормативного змісту ст. 407, 408 КК України, ст. 172-11 КУпАП; б) кваліфікацією юридичної відповідальності за СЗЧ; в) дією механізму звільнення від юридичної відповідальності за СЗЧ. Також доцільно окреслити та розкрити окремі проблеми нормативного змісту ст. 407 КК України та 172-11 КУпАП, до яких віднесено: а) закріплення вичерпного переліку ситуацій нез'явлення без поважних причин; б) відсутність закріплення поняття поважної причини; в) відсутність закріплення критеріїв самовільності.

З метою удосконалення підходів до розуміння нормативного змісту ст. 407 КК України, ст. 172-11 КУпАП необхідно, як вбачається, запропонувати розуміння понять: поважної причини, самовільного залишення військової частини або місця служби, механізму звільнення від юридичної відповідальності за СЗЧ.

Необхідно виявити і розкрити зміст окремих проблем кваліфікації юридичної відповідальності за СЗЧ, таких як: а) міра (ступінь) суспільної

небезпеки СЗЧ; б) відмежування СЗЧ від дезертирства; в) визначення часового виміру СЗЧ.

Також необхідно запропонувати розуміння механізму звільнення від юридичної відповідальності за СЗЧ як сукупності нормативних, інституційних та організаційних складових, які комплексно регулюватимуть питання щодо: а) порядку звернення військовослужбовця, який прийняв рішення щодо добровільного повернення із СЗЧ, до уповноваженого органу; б) проходження відповідної процедури в межах компетенції відповідного органу або/чи судового розгляду; в) проходження процедури переведення (факультативно); г) поновлення на службі; г) відновлення грошового та інших видів забезпечення.

І, нарешті, необхідно констатувати та теоретично узагальнити, що наразі зазначений механізм перебуває на стадії становлення, тому йому притаманні певні недоліки, які можуть бути усунені шляхом удосконалення нормативного регулювання та застосуванням відповідних інструментів.

Об'єктом дослідження є суспільно-правові відносини у галузі діяльності органів управління, частин та підрозділів Національної гвардії України, як складової сектору безпеки і оборони України, в частині реалізації повноважень у сфері поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини.

Предметом дослідження є теоретико-правові основи застосування сил та засобів Національної гвардії України, діяльність службових осіб під час застосування адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини та підрозділи, органи управління та навчальні заклади Національної гвардії України.

Методологічну основу дослідження становлять положення теорії пізнання та загальної теорії кримінального і адміністративного права. В процесі дослідження було використано наступні методи: *історичний* (у процесі дослідження розвитку законодавства про кримінальну та адміністративну

відповідальність за самовільне залишення військової частини або місця служби); *логіко-граматичний* (при встановленні змісту певних понять Кримінального кодексу України, зокрема, «бойова обстановка», «воєнний стан» тощо); *аналітичний* (при доведенні або спростуванні того чи іншого положення дослідження); *порівняльно-правовий* (зокрема, при порівнянні окремих положень Кримінального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення) з відповідними нормативними актами та положеннями зарубіжних країн); *статистичний* (при використанні статистичних даних, узагальненні кримінальних справ та справ про адміністративні правопорушення тощо); *системно-структурний* і *функціональний* (при дослідженні родового об'єкта військових злочинів та безпосереднього об'єкта самовільного залишення військової частини або місця служби тощо).

Для досягнення даної мети **виконані наступні основні завдання:**

а) проведено аналіз наукових джерел, які забезпечують теоретичну основу для опрацювання піднятої дослідженням проблематики поновлення на військовій службі в умовах правового режиму воєнного стану в Україні та вивчення обраних матеріалів;

б) узагальнено матеріали різних наукових та науково-практичних джерел з метою надання характеристики видів юридичної відповідальності за самовільне залишення військової частини або місця служби;

в) надані власні теоретичні обґрунтування і пропозиції з метою узагальнення сучасних тенденцій у сфері аналізу проблеми поновлення на військовій службі в умовах правового режиму воєнного стану;

г) здійснено підготовку пропозицій щодо шляхів реалізації адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини;

д) надано науково-обґрунтовані пропозиції щодо дій посадових осіб Національної гвардії України у випадку повернення військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини та підрозділи, органи військового

управління, вищі військові навчальні заклади та навчальні центри Національної гвардії України;

е) проаналізовано методичні рекомендації з питань застосування національного законодавства, відомчих нормативних актів та розпорядчих рішень у зазначеній сфері.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше:

здійснено комплексний теоретико–правовий аналіз поновлення на військовій службі, як продовження військової служби військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;

проаналізовано проблеми поновлення на військовій службі в умовах правового режиму воєнного стану в Україні;

надано розгорнуту характеристику видів юридичної відповідальності за самовільне залишення військової частини або місця служби;

проаналізовано систему правових засобів поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;

опрацьовано методологію дослідження проблем поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;

досліджено та проаналізовано адміністративно-правовий механізм поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;

проведено змістовний аналіз поняття та складу механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;

проаналізовано нормативну складову механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини, підрозділи, органи управління та навчальні заклади Національної гвардії України;

встановлено методи адміністративно-правового впливу на означену категорію військовослужбовців;

визначено та проаналізовано стимули адміністративно-правового впливу;

встановлено важелі адміністративно-правового впливу;

визначено основні шляхи та напрямки удосконалення адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби.

Удосконалено:

теоретико-правові основи застосування сил та засобів Національної гвардії України, діяльності службових осіб під час застосування адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини та підрозділи, органи військового управління, вищі військові навчальні заклади та навчальні центри Національної гвардії України.

Дістали подальшого розвитку:

алгоритм дій службових осіб щодо поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;

теоретичне обґрунтування інструментів адміністративно-правового впливу на військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця служби.

1. АНАЛІЗ НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ІНШИХ ДЖЕРЕЛ

У теорії кримінального та адміністративного права як проблематика відповідальності за самовільне залишення військової частини або місця служби, так і проблематика реалізації уповноваженими особами адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця служби, - досліджувались недостатньо. Як правило, такі дослідження проводились досить однобоко: в межах характеристики військових злочинів чи військових адміністративних правопорушень, або коментування чинного кримінального та адміністративного законодавства. Окремі аспекти та види відповідальності за самовільне залишення військової частини або місця служби розглянуті в працях вітчизняних науковців: М. О. Бабія, В. М. Белеконєва, П. П. Богуцького, В. І. Борисова, С. С. Вітвіцького, П. Г. Висоцького, В. В. Галунька, І. В. Гиренка, В. Я. Горбачевського, О. Ю. Дрозда, А. А. Іванищука, О. М. Єщука, П. С. Єпринцева, М. І. Карпенка, М. Й. Коржанського, С. О. Корєда, В. І. Курило, О. М. Нестеренка, М. І. Панова, І. М. Риженка, Р. Д. Сауніна, В. Я. Тація, М. І. Хавронюка, І. М. Ямкова та інших [1 - 37].

Деякі аспекти відповідальності за самовільне залишення військової частини або місця служби як військового правопорушення привертали увагу науковців, серед яких можна згадати: М. Ю. Веселова, І. М. Коропатніка, М. А. Микитюка, О. О. Павлюка, С. В. Петкова та ін.

Якщо ж розглядати самовільне залишення військової частини або місця служби через призму військового кримінального правопорушення, то дослідженням відповідальності за такі дії займалися такі науковці, як Ю. В. Баулін, С. Б. Гавриш, С. В. Гізімчук, С. В. Гринчак, Ю. В. Гродецький, Л. В. Дорош, В. І. Тютюгін та інші.

Але попри наявність досліджень зазначених науковців, правова проблематика формування теоретичних основ застосування сил та засобів Національної гвардії України, інших суб'єктів сектору безпеки і оборони,

діяльності посадових осіб під час застосування адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини та підрозділи, органи військового управління, вищі військові навчальні заклади і навчальні центри Національної гвардії України, залишається недостатньо вивченою, з врахуванням необхідності взаємопов'язаного і поглибленого аналізу всіх складових теоретико-правових елементів цього явища.

Аналіз наукової літератури та актуальних матеріалів досліджень є важливим етапом у проведенні науково-дослідних робіт, особливо у військовій та правоохоронній сферах, оскільки він забезпечує необхідну інформаційну та теоретичну підтримку для дослідника. Знання про існуючі теорії і концепції дозволяють нам будувати свою роботу на міцному науковому фундаменті, формулювати гіпотези та оцінювати наші власні результати. Аналіз джерел може підказати, які методики були ефективними у попередніх дослідженнях, що може знизити ризик помилок у власній роботі.

На етапі добору матеріалів було відібрано релевантні наукові джерела та зібрано широкий спектр наукової літератури, що забезпечило теоретичну основу для подальшого аналізу. Нами були використані такі реферативні бази наукових бібліотек, які забезпечують доступ до наукових статей, журналів і інших академічних матеріалів:

- Web of Science - одна з найпопулярніших баз даних, що включає наукові журнали, конференційні матеріали та патенти.
- Scopus - велика база даних, що охоплює рецензовані журнали з різних дисциплін.
- Google Scholar - безкоштовний пошуковий сервіс, який індексує наукові роботи з різних джерел.
- The OAPEN Library - архів наукових журналів, що пропонує доступ до статей, зокрема з юридичних наук.
- SpringerLink - платформа, яка надає доступ до наукових журналів і книг видавництва Springer.

- ScienceDirect - база даних з доступом до статей з наукових журналів, що публікуються Elsevier.
- Library.univ.kiev.ua - електронний ресурс відкритого доступу, спеціалізована база даних, зокрема з юридичних наук.
- Getty Publications Virtual Library — науково-дослідницька бібліотека, що містить видання зокрема з юридичних наук.

Використовуючи означені академічні бази даних проведено пошук для збору літератури. Були застосовані наступні ключові слова: «сектор безпеки», «сили оборони», «органи управління», «самовільне залишення», «сили та засоби», «юридична відповідальність військовослужбовців», «поновлення на військовій службі», «механізм поновлення», «адміністративно-правовий механізм», «правові засоби поновлення», тощо. Під час пошуку застосовувались критерії включення та виключення: включалися рецензовані статті, доповіді на конференціях, книги, натомість виключалися з пошуку неакадемічні джерела, застарілі публікації. Був проведений порівняльний аналіз різних досліджень, технологій, підходів для розуміння їхніх сильних та слабких сторін, а критичний аналіз дозволив оцінити методологічну якість та обмеженість існуючих досліджень. Також було проведено оцінку якості та достовірності зібраної інформації, при цьому зверталася увага на авторитетність авторів, аналіз цитування та актуальність інформації. В результаті пошуку було відібрано 37 наукових джерел, аналітичних та статистичних матеріалів.

Отже, проведений аналіз наукових джерел дозволив виявити найбільш актуальні та важливі теми для сучасних наукових досліджень у сфері форм і видів юридичної відповідальності військовослужбовців за самовільне залишення військової частини або місця служби, а також проаналізувати наукову та нормативну складові механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця служби.

2. ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА САМОВІЛЬНОГО ЗАЛИШЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЕМ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ АБО МІСЦЯ СЛУЖБИ

2.1. Кримінально-правова характеристика самовільного залишення військовослужбовцем військової частини або місця служби.

Серед усіх видів суспільно-небезпечних діянь, які можуть бути закріплені законом про кримінальну відповідальність, особливе місце посідають правопорушення, об'єднані в групу так званих військових кримінальних правопорушень. Передусім, як зазначають Н.В. Коломієць та Є.Ю. Лугина, - значної актуальності вони набувають за особливих об'єктивних умов – правового режиму воєнного стану. Потрібно також усвідомити глобальнішу небезпеку, яку можуть спричинити систематичні та поширені випадки вчинення кримінальних правопорушень військовослужбовцями. Враховуючи впливовий характер діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань – складових сектору безпеки і оборони, а також беручи до уваги, що саме цими структурами гарантується державний лад, безпека і територіальна цілісність держави, очевидно, що військові кримінальні правопорушення становлять ризик втрати певного рівня обороноздатності, що в контексті сучасної російсько-української війни означає втрату можливості зберігати державність [1, с. 581-582].

Чіткий та вичерпний перелік військових кримінальних правопорушень міститься в Розділі XIX Особливої частини Кримінального кодексу України. Норми цього розділу дозволяють притягнути правопорушника до кримінальної відповідальності і тим самим запобігати вчиненню цієї групи правопорушень. Одним із таких кримінальних діянь, згідно із ст. 407 КК України, є самовільне залишення військової частини або місця служби (далі – СЗЧ).

Як показують звіти правоохоронних органів та судова практика, із усіх правопорушень, передбачених розділом XIX Особливої частини КК України, цей вид військових кримінальних правопорушень є найчисельнішим за кількістю

випадків вчинення. Відповідно до статистичних даних станом на перше півріччя 2022 року, яку було сформовано та нещодавно відкрито до широкого доступу військовими юристами, число випадків військових правопорушень з початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України стрімко зросло майже в 4 рази.

Станом на означений вище термін кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень, кваліфікованих за ст. 407 КК України, становила майже 2 тисячі. Статистика того часу показувала, що попри можливість застосування державного примусу у вигляді кримінального покарання, військовослужбовці все одно масово вчиняють СЗЧ, що свідчить про потребу посилення механізмів попередження та протидії цим кримінальним та адміністративним правопорушенням.

Про те, що СЗЧ є особливо небезпечним діянням, свідчить наявність кримінальної та адміністративної відповідальності за його вчинення. Це спонукає детально розглянути ключові характеристики СЗЧ як кримінального правопорушення, що дозволить відокремлювати його від суміжних протиправних діянь.

Військові кримінальні правопорушення детально досліджуються українськими науковцями протягом всіх років незалежності України, оскільки питання оборони та дисципліни у Збройних Силах України за цей період неодноразово поставало в центрі уваги суспільства та політиків. Наразі слід підкреслити дослідницькі роботи на тему кваліфікації СЗЧ таких вчених, як: В.К. Матвійчука, Н.А. Орловської, Ю.П. Степанової, О.В. Ленди, П.І. Ткаченка та багатьох інших. Зважаючи на те, що регулювання цього питання зазнало змін, вважаємо за необхідне зробити цілісний аналіз складу СЗЧ з урахуванням норм чинного законодавства.

Отже, військові кримінальні правопорушення закріплені законодавцем в Розділі XIX Особливої частини КК України. Як зазначено в ч. 1 ст. 401 КК України, військові правопорушення закріплені в окремих статтях розділу XIX,

та кожне з них спрямоване проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби. Ці кримінальні правопорушення вчиняються військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проведення зборів. До кола осіб, що можуть нести відповідальність за військові кримінальні правопорушення, є військовослужбовці Збройних Сил України, Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України, Національної гвардії України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України. Проте цей перелік суб'єктів кримінальних військових правопорушень не є повним, адже Кримінальний кодекс України містить посилення на інші законодавчі акти [2].

Військові кримінальні правопорушення мають високий рівень суспільної небезпеки. З одного боку, як підкреслює М.І. Карпенко, об'єктом посягання даного виду кримінально-протиправних діянь є суспільні відносини, які виникають у тих державних органах та військових формуваннях, що були зазначені вище. Шкода полягає у послабленні військової дисципліни та бойової готовності Збройних Сил [3, с. 55].

Як зазначає П. Ткаченко, військовим кримінальним правопорушенням притаманні ознаки, які є обов'язковими для цього виду кримінально-протиправних діянь:

- діяння є суспільно-небезпечними та посягають на порядок несення або проходження військової служби, який встановлений чинним законодавством, тобто, спеціальний об'єкт;
- наявність спеціального суб'єкта: військовослужбовців, а також військовозобов'язаних та резервістів під час проходження ними зборів;
- суспільно-небезпечне діяння визнається військовим кримінальним правопорушенням тільки тоді, коли воно закріплене в розділі XIX Особливої частини КК України [4, с. 439].

Суспільно-небезпечне діяння може бути кваліфіковане як військове кримінальне правопорушення, якщо йому притаманна кожна з перерахованих ознак, і навпаки – не може бути таким, у разі відсутності бодай однієї з ознак.

Законодавством про кримінальну відповідальність закріплено чіткий та вичерпний перелік суспільно-небезпечних діянь, які можуть бути кваліфіковані як кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби. Одним із таких військових правопорушень є самовільне залишення військової частини або місця служби (далі – СЗЧ), яке закріплене ст. 407 КК України.

Ст. 407 КК України містить п'ять частин, кожна з яких закріплює ознаки різних складів кримінального правопорушення у вигляді СЗЧ. Ч. 1 та ч. 2 ст. 407 КК України визначають ознаки простих складів кримінальних правопорушень. Відповідно до змісту ч. 3 ст. 407 можна визначити кваліфікований склад кримінального правопорушення, а відповідно до ч. 4 та ч. 5 – особливо кваліфікованих. При формуванні цих складів законодавець поєднав такі ознаки як тривалість діяння та суб'єкт кримінального правопорушення [4, с. 512-513], а саме: за ч. 1 ст. 407 – військовослужбовець строкової служби, який вчинив СЗЧ, або не з'явився вчасно без поважних причин на службу протягом понад три доби, але не більше як місяць; за ч. 2 – військовослужбовець (крім строкової служби), який вчинив аналогічне діяння, зазначене в ч. 1, протягом понад десять діб, але не більше як місяць, або і менш як десять діб, але понад три доби, повторно вчинені протягом року; за ч. 3 – особи, зазначені в ч. 1 або ч. 2, вчинили СЗЧ або не з'явилися вчасно без поважних причин на службу протягом понад місяць.

Особливою обтяжливою кваліфікуючою ознакою складу СЗЧ є вчинення даного кримінального правопорушення в умовах особливого періоду, воєнного стану або в бойовій обстановці. За наявності цієї ознаки у складі правопорушення відповідно до ч. 4 та ч. 5 ст. 407 КК України передбачається суворіший розмір покарання.

Особливістю СЗЧ, як протиправного діяння, є можливість кваліфікації його як адміністративного правопорушення відповідно до ст. 172-11 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП), якщо його склад не відповідає жодній із частин ст. 407 КК України.

Кожне кримінальне правопорушення, яке закріплене в Особливій частині КК України, має визначені суб'єктивні та об'єктивні ознаки, тобто склад кримінального правопорушення, який дозволяє кваліфікувати те чи інше діяння як кримінально протиправне. Об'єктивні ознаки складу кримінального правопорушення включають об'єкт та об'єктивну сторону. Разом вони дозволяють охарактеризувати «зовнішню» сторону конкретного кримінального правопорушення. Проблема визначення об'єктивних ознак кримінальних правопорушень, які посягають на порядок несення військової служби, залишається доволі суперечливою в науці кримінального права, зокрема, щодо таких кримінальних правопорушень, як СЗЧ (ст. 407 КК України), дезертирство (ст. 408 КК України), ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом (ст. 409 КК України).

Ряд науковців, зокрема Т. Касько та Ю. Ленда, під родовим об'єктом кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби, в тому числі СЗЧ, розуміють встановлений в законах та підзаконних нормативних актах порядок несення та проходження військової служби. Науковці розглядають це поняття як:

- сукупність суспільних відносин, які виникають в процесі діяльності військ, та які закріплені у законах, військових статутах, та інших актах, що містять положення про порядок несення та проходження військової служби;
- суспільні відносини, що виникають під час проходження військової служби, службової та бойової діяльності різних категорій військовослужбовців, та які регламентуються в законах та підзаконних актах;
- система правовідносин, які виникають на основі правових норм у військовій сфері, та які реалізуються в галузі будівництва, життя та діяльності

Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України [5, с. 534; 6, с. 593-594].

Найбільш повним переліком нормативних актів, які становлять правову основу військового обов'язку і військової служби, можна вважати той, що закріплений в ч. 1 ст. 3 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу». Зокрема, в безумовний, «канонізований» перелік входять: Конституція України, Закон України «Про оборону України», «Про Збройні Сили України», «Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію». Цей список може бути доповнено й іншими законами, підзаконними нормативними актами та міжнародними договорами України, які за згодою Верховної Ради України є обов'язковими [7].

Проте, кожне конкретне кримінальне правопорушення проти встановленого порядку проходження військової служби завдає шкоди вужчому колу суспільних відносин, а не всій групі відносин родового об'єкта. Тобто важливим є саме безпосередній об'єкт правопорушення. Військовослужбовець, вчиняючи СЗЧ, порушує не весь порядок несення військової служби, а лише певні його складові. Тому слід погодитися з Н.А. Орловською та Ю.П. Степановою, які безпосереднім об'єктом СЗЧ вважають тільки ті суспільні відносини, що включають порядок перебування військовослужбовця у військовій частині або місці служби [8, с. 512].

Щодо об'єктивної сторони СЗЧ, то обов'язковою ознакою є діяння, яке може мати такі прояви:

- СЗЧ понад три доби, але не більше як місяць (військовослужбовцем строкової служби) (в ред. КК України від 17.07.2025, хоча Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку» від 11.04.2024 № 3633-IX «строкову» військову службу замінено на «базову»);

- нез'явлення на службу вчасно без поважних причин у разі звільнення з частини, призначення або переведення, нез'явлення з відрядження, відпустки чи з лікувального закладу понад три доби, але не більше як місяць

(військовослужбовцем строкової служби) (коментарі щодо «строкової» військової служби зазначено вище);

- СЗЧ понад десять діб, але не більше як місяць, або від трьох до десяти діб, але вчинене повторно протягом року (військовослужбовцем, окрім строкової служби);

- нез'явлення на службу вчасно без поважних причин у разі звільнення з частини, призначення або переведення, нез'явлення з відрядження, відпустки чи з лікувального закладу понад десять діб, але не більше як місяць, або від трьох до десяти діб, але вчинене повторно протягом року (військовослужбовцем, окрім строкової служби)

- СЗЧ або невчасне з'явлення на службі без поважної причини понад один місяць (всі категорії військовослужбовців);

- СЗЧ або невчасне з'явлення на службі без поважної причини понад три доби, вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану;

- СЗЧ або невчасне з'явлення на службі без поважної причини понад три доби в бойовій обстановці або в умовах воєнного стану.

За загальним правилом, в Україні суб'єктом кримінального правопорушення може бути фізична осудна особа, яка на момент вчинення кримінально протиправного діяння досягла шістнадцятирічного віку. Однак, в Особливій частині КК України передбачено такі склади кримінальних правопорушень, відповідно до яких суб'єкт наділений спеціальними ознаками.

Окрім осіб, згаданих у ч. 2 ст. 401, перелік суб'єктів можна доповнити положеннями Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу». Відповідно, суб'єктами СЗЧ можуть бути особи, які проходять такі види військової служби, зокрема строкову військову службу (до 11.04.2024), базову військову службу (з 11.04.2024), військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за контрактом осіб рядового складу, військову службу за контрактом осіб сержантського і старшинського складу, військову службу за контрактом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом із числа резервістів в особливий період, військову службу за

призовом осіб офіцерського складу, військову службу (навчання) курсантів вищих військових навчальних закладів та закладів вищої освіти, які мають у своєму складі військові інститути, факультети військової підготовки, кафедри військової підготовки, відділення військової підготовки, а також закладів фахової передвищої військової освіти. [7].

Таким чином, можна стверджувати, що суб'єкт СЗЧ – спеціальний. Відповідно до КК України та законів України ним є військовослужбовець, тобто особа, яка проходить військову службу (ст. 9 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу») [7].

Крім цього, варто додати, що оскільки ст. 407 КК України містить декілька складів кримінального правопорушення, роль визначення суб'єкта є важливою для кваліфікації конкретного правопорушення в межах цієї статті. Відповідно, суб'єктом СЗЧ може бути військовослужбовець строкової (базової) військової служби (ч. 1 ст. 407 КК України), військовослужбовець, окрім строкової (базової) військової служби (ч. 2 ст. 407 КК України), та військовослужбовець будь-якої категорії (ч. 3–5 ст. 407 КК України).

Враховуючи те, що ст. 407 КК України передбачає дві форми діяння, вважаємо доцільним розглядати суб'єктивну сторону кожного з них окремо. Суб'єктивна сторона СЗЧ передбачає вину у формі умислу. Вважається, що більшість кримінальних правопорушень вчиняються саме умисно. Умисел може бути прямим (особа бажає вчинити суспільно-небезпечне діяння, і так само прагне настання негативних наслідків), і непрямим (особа бажає вчинити суспільно-небезпечне діяння, передбачає його негативні наслідки, але при цьому не бажає їх настання). Враховуючи різні погляди науковців та юристів-практиків, СЗЧ може характеризуватися як прямим, так і непрямим умислом, але спільним є те, що особа усвідомлює та бажає самовільно, без відповідного наказу чи дозволу командира, залишити військову частину або місце служби, таким чином порушуючи порядок проходження служби і не маючи бажання виконувати свій службовий обов'язок [9, с. 122; 10].

П.І. Ткаченко також пропонує розглядати інші види умислу, які можуть виникати під час класифікації за іншими критеріями та використовуються у слідчо-судовій діяльності. Як зазначає автор, умисел за моментом виникнення може бути заздалегідь обдуманим або раптовим, який своєю чергою розрізняють як простий або афектований. Відповідно, до цієї класифікації видів умислу, П.І. Ткаченко вважає, що із суб'єктивної сторони СЗЧ передбачає саме заздалегідь обдуманий умисел, обґрунтовуючи це тим, що військовослужбовець як суб'єкт кримінального правопорушення перш ніж самовільно залишити військову частину, повинен продумати чіткий план своїх дій, щоб уникнути будь-яких перешкод, оскільки місце служби може бути під ретельним наглядом та охороною, бути огорожене тощо [4, с. 440].

Слід погодитися із думкою М.М. Сенько, що нез'явлення військовослужбовцем вчасно на службу без поважних причин може бути вчинене як умисно, так і з необережності. З одного боку, військовослужбовець усвідомлює, де він має перебувати та в який час, але не бажає вчасно повернутися на місце служби. З іншого боку, військовослужбовець із різних обставин не прибув на місце служби, але водночас не мав підстав, за яких він не міг вчасно повернутися, але і не мав наміру вчиняти правопорушення. Спільним для цих обох форм є те, що правопорушник перебуває поза територією військової частини або місця служби лише тимчасово і не має наміру назавжди ухилитися від несення військової служби [9, с. 142].

Отже, СЗЧ є одним із видів військових кримінальних правопорушень, яке передбачене ст. 407 КК України. Але разом з цим, СЗЧ може бути кваліфіковане як адміністративне правопорушення, якщо його склад не відповідає жодній із частини ст. 407 КК України. Кримінально протиправним також є нез'явлення військовослужбовця вчасно без поважних причин на службу у разі, коли його було звільнено з частини, призначено або переведено, або якщо він не повернувся з відрядження, відпустки або з лікувального закладу. З урахуванням суб'єкта та тривалості кримінального правопорушення відповідно до закону

визначається певний розмір кримінальної відповідальності. Кримінальна відповідальність посилюється в тому разі, якщо СЗЧ було вчинене в умовах особливого періоду, воєнного стану або в бойовій обстановці. Відповідно до ст. 407 КК України об'єктивна сторона поєднує в собі такі обов'язкові ознаки як діяння (у формі як дії, так і бездіяльності) та час. Але водночас двома основними формами діянь є самовільне залишення військової частини або місця служби та нез'явлення на службу вчасно без поважних причин. Разом з цим, аналізуючи статтю 407 КК України, ми можемо дійти висновку, що СЗЧ є кримінальним правопорушенням з формальним складом, адже воно вважається закінченим з моменту вчинення суспільно-небезпечного діяння, незалежно від настання наслідків цього діяння. Кримінальне правопорушення відповідно до ст. 407 КК України передбачає наявність спеціального суб'єкта. Ним може бути особа, яка проходить будь який з видів військової служби, або проходить службу у військовому резерві ЗСУ (НГУ) – на період проведення зборів або під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, під час безпосередньої участі у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів. Із суб'єктивної сторони діяння у формі СЗЧ може бути вчинене з умислом. Оскільки в даному випадку не відіграють роль такі його форми, як прямий чи непрямий умисел, науковці підкреслюють наявність в цьому правопорушенні так званого «заздалегідь обдуманого умислу», а невчасне з'явлення без поважних причин на місце служби може бути вчинене як умисно, так і з необережності.

У рамках нашого дослідження варто акцентувати увагу на добровільному поверненні на військову службу осіб, які не вперше самовільно залишили військову частини чи дезертирували і, відповідно, концептуально проаналізувати ймовірні наслідки для кримінального провадження. Так, Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України,

Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти встановленого порядку несення або проходження військової служби під час дії воєнного стану» від 20.08.2024 № 3902-IX статтю 401 Кримінального кодексу України доповнено частиною 5 такого змісту:

«5. Особа, яка під час дії воєнного стану вперше вчинила кримінальне правопорушення, передбачене статтями 407, 408 цього Кодексу, може бути звільнена від кримінальної відповідальності в порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством України, якщо вона добровільно звернулася із клопотанням до слідчого, прокурора, суду про намір повернутися до цієї або іншої військової частини або до місця служби для продовження проходження військової служби та за наявності письмової згоди командира (начальника) військової частини (установи) на продовження проходження такою особою військової служби».

Цим самим Законом № 3902-IX було внесено і відповідні зміни до статей 286, 287, 288 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) для можливості реалізації норми частини 5 статті 401 КК України.

Після набрання 07.09.2024 чинності новими нормами вони одразу набули широкого застосування і за 5 місяців в Єдиному державному реєстрі судових рішень вже є близько 3 тис. ухвал, якими задоволено відповідні клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності осіб, які під час дії воєнного стану вперше вчинили самовільне залишення військової частини або місця служби чи дезертирство.

Ключовою в частині 5 статті 401 КК України є можливість її застосування до тих, хто вчинив зазначені кримінальні правопорушення вперше.

Водночас Законом України «Про внесення зміни до глави XII «Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо умов продовження військової служби під час дії воєнного стану окремим категоріям військовослужбовців» від 21.11.2024 № 4087-IX вказану главу доповнили пунктом 7², відповідно до підпункту 1 якого військовослужбовцям, які самовільно залишили військові частини чи місця проходження служби або

дезертирували до набрання чинності цим законом (29.11.2024) і військову службу яких призупинено та які добровільно прибули не пізніше за 1 січня 2025 року до відповідних військових частин (місць проходження військової служби), визначених центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво Збройними силами України та іншими військовими формуваннями, і висловили готовність продовжити військову службу, командир (начальник) військової частини не пізніше ніж за 72 години з дня їх прибуття до військової частини чи місця проходження служби продовжує відповідно військову службу, дію контракту, а також поновлює виплату грошового і здійснення продовольчого, речового, інших видів забезпечення. З моменту продовження військової служби таким військовослужбовцям поновлюються пільги та соціальні гарантії, встановлені законодавством України.

Згодом, Законами України від 09.01.2025 № 4197-IX та від 30.04.2025 № 4392-IX було продовжено строки повернення із СЗЧ: військовослужбовець мав повернутися до військової частини до 01.03.2025 та до 30.08.2025 відповідно.

У вказаному підпункті 1 пункту 7² «Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» не міститься слова «вперше», тому очевидно, що він може бути застосований і до тих військовослужбовців, які вчинили самовільне залишення військової частини або місця служби чи дезертирство не вперше.

Однак, як справедливо зазначає дослідник Л. Карплюк, на сьогодні не внесено будь-яких змін до законодавства, в тому числі кримінального процесуального, які б визначили, що має відбуватися з кримінальними провадженнями щодо таких військовослужбовців [11].

Так, підпунктами 2, 3 пункту 7² «Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» передбачено, що в день продовження військової служби військовослужбовцям, зазначеним у підпункті 1 цього пункту, командир (начальник) військової частини інформує у письмовій формі про таке продовження орган досудового розслідування та відповідний

орган управління Військової служби правопорядку у Збройних силах України; і що факт відкриття кримінального провадження щодо кримінального правопорушення, передбаченого статтями 407 і 408 Кримінального кодексу України, стосовно військовослужбовця, зазначеного в підпункті 1 цього пункту, не є підставою для відмови в продовженні йому військової служби та дії контракту.

Водночас будь-яких норм, які би визначали механізм звільнення таких осіб від кримінальної відповідальності, як у випадку з частиною 5 статті 401 КК України, закриття кримінального провадження чи принаймні можливість їх звільнення від відбування покарання з випробуванням, на сьогодні законодавець не вніс.

При цьому в частині 1 статті 75 КК України чітко вказано, що вчинення особою кримінальних правопорушень, передбачених статтями 407 та 408 КК України, виключає можливість прийняття судом рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Тобто наразі видається, що орган досудового розслідування просто братиме до відома інформацію військової частини про продовження військової служби військовослужбовцем, щодо якого здійснюється досудове розслідування кримінального провадження за фактом вчинення не вперше кримінального правопорушення, передбаченого статтею 407 або 408 КК України.

Можливо, органи досудового розслідування утримуватимуться від повідомлення про підозру таким військовослужбовцям, якщо до моменту надходження такої інформації від військової частини вони ще не набули статусу підозрюваного.

Водночас, якщо особі вже повідомлено про підозру у вчиненні не вперше кримінального правопорушення, передбаченого статтею 407 або 408 КК України, то, ймовірно, досудове розслідування щодо такої особи триватиме, адже стаття 280 КПК України, яка регламентує підстави та порядок зупинення досудового розслідування після повідомлення особі про підозру, не містить такої підстави для зупинення досудового розслідування, як проходження підозрюваним військової служби за призовом під час мобілізації до моменту звільнення з військової служби.

Проте, якщо до особи було застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, то вважаємо, що у такому випадку може бути застосована частина 1 статті 616 КПК України, яка передбачає право підозрюваного, обвинуваченого, який під час досудового розслідування або судового розгляду тримається під вартою, звернутися до прокурора з клопотанням про ініціювання перед слідчим суддею або судом питання про скасування цього запобіжного заходу для продовження та/або проходження військової служби за призовом під час мобілізації.

З чинних наразі норм випливає, що досудові розслідування кримінальних проваджень щодо осіб, які підозрюються у вчиненні не вперше самовільного залишення військової частини або місця служби чи дезертирства, які добровільно повернулися на військову службу, будуть закінчуватися скеруванням до суду обвинувальних актів, а вже в суді такі провадження будуть зупинятися на підставі статті 335 КПК України, якою передбачено, що в разі, якщо обвинувачений був призваний для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, суд зупиняє судове провадження стосовно такого обвинуваченого до його звільнення з військової служби.

Сподіваємося, що з часом законодавець все-таки внесе зміни, які дадуть можливість звільнити від кримінальної відповідальності чи від відбування покарання з випробуванням осіб, які не вперше самовільно залишили військову частину або місце служби чи вчинили дезертирство та скористалися наданою пунктом 7² «Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» можливістю добровільно повернутися на військову службу.

2.2. Адміністративно-правова характеристика самовільного залишення військовослужбовцем військової частини або місця служби.

Адміністративна відповідальність за статтею 172-11 КУпАП за самовільне залишення військової частини або місця служби настає виключно в мирний час та в особливий період. При цьому частини 1 та 2 цієї статті передбачають

вчинення СЗЧ військовослужбовцем строкової військової служби (Законом України від 11.04.2024 № 3633-IX «строкову» військову службу замінено на «базову»), а частина 3 цієї статті - військовослужбовцем (крім строкової військової служби), а також військовозобов'язаним та резервістом під час проходження зборів.

Кваліфікуючою ознакою ч. 4 ст. 172-11 КУпАП є не суб'єкт вчинення СЗЧ (суб'єкти ідентичні ч.ч.1-3 ст. 172-11 КУпАП), а умови вчинення цього правопорушення – а саме самовільне залишення військової частини або місця служби в умовах особливого періоду, крім воєнного стану.

Починаючи ж з 24.02.2022 в Україні діє правовий режим воєнного стану. Таким чином військовослужбовець в умовах вказаного правового режиму фактично не може вчинити адміністративно-караний проступок, перебачений ст. 172-11 КУпАП. Наразі й до закінчення в країні воєнного стану його відповідальність за СЗЧ лежить в кримінально-правовій площині.

Уповноважені особи на оформлення матеріалів по ч.4 ст. 172-11 КУпАП (в умовах особливого періоду, крім воєнного стану):

Протоколи та інші матеріали у адміністративній справі про самовільне залишення військової частини військовослужбовцем мають право складати наступні особи:

1) командири (начальники) військових частин (установ, закладів), командири підрозділів, які уповноважені на те командирами (начальниками) військових частин (установ, закладів);

2) прокурор;

3) органів управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (про правопорушення, вчинені військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками Збройних Сил України під час виконання ними службових обов'язків).

Після оформлення протоколу матеріали по ч. 4 ст. 172-11 КУпАП направляються до суду, який знаходиться за місцем вчинення правопорушення.

Розгляд справи по ч.4 ст. 172-11 КУпАП судом першої інстанції:

Отримавши матеріали справи про адміністративне правопорушення про самовільне залишення військової частини військовослужбовцем суддя перевіряє матеріали на відповідність їх законодавству. Після цього викликається військовослужбовець, який має статус особи, яка притягається до адміністративної відповідальності.

При розгляді справи військовослужбовець має права передбачені ст. 268 КУпАП: 1) право заявляти клопотання; 2) ознайомлюватися зі справою по ч. 4 ст. 172-11 КУпАП; 3) давати пояснення та заперечення стосовно протоколу та інше. Також згідно статті 63 Конституції України військовослужбовець має право не свідчити проти себе, а його провину повинна доводити службова особа, яка склала протокол.

За результатом розгляду справи суддя виносить одну з таких постанов про: 1) притягнення військовослужбовця до відповідальності за самовільне залишення військової частини; 2) звільнення від відповідальності через відсутність доказів вини згідно протоколу; 3) звільнення від адміністративного стягнення через закінчення строків притягнення; 4) усне зауваження.

Повернення матеріалів справи на дооформлення:

Якщо суддя при розгляді справи установить, що матеріали були оформленні неналежним чином, то у такому випадку він поверне їх особі, яка склала протокол для виправлення недоліків. Розглядаючи судові справи можемо побачити наступні юридичні підстави повернення протоколів:

30.09.2022 суддя Деснянського районного суду м. Чернігова Самусь Л.В. зазначив: «Так, у протоколі про адміністративне правопорушення не зазначено, що вказане діяння вчинене ОСОБА_1 в умовах особливого періоду. Сам факт настання особливого періоду не звільняє особу, яка складає протокол, зазначати у ньому таку кваліфікуючу обставину».

03.10.2022 суддя Димитровського міського суду Донецької області Клепка Л.І. зазначила: «Так, зі змісту протоколу слідує, що ОСОБА_1, стосовно

якого складено протокол, народився ІНФОРМАЦІЯ_2 в с.Ветлий Волинської області, тоді як у доданих до протоколу доповідях за підписом командира військової частини щодо факту самовільного залишення ним військової частини його анкетні дані значаться інші – дата народження: ІНФОРМАЦІЯ_3 , а місцем народження – н.п. Ветли Любишевського району Волинської області, що підлягає уточненню».

30.09.2022 суддя Миколаївського районного суду Миколаївської області Войнарівський М.М. зазначив: «В ході перевірки матеріалів про адміністративне правопорушення було встановлено, що у протоколі про адміністративне правопорушення відсутня вказівка щодо конкретного місця вчинення правопорушення. Це є обов'язковою умовою для визначення підсудності» [12].

Апеляційне оскарження постанови про притягнення до відповідальності:

Апеляційна скарга на постанову суду про притягнення до адміністративної відповідальності за самовільне залишення військової частини військовим подається через районний суд, який виніс спірну постанову. Судовий збір за подачу такої апеляційної скарги сплачувати не потрібно.

У апеляційній скарзі військовослужбовець або його захисник (адвокат) повинні навести аргументи незаконності постанови про притягнення до відповідальності по ч. 4 ст. 172-11 КУпАП.

За наслідком розгляду скарги суд може скасувати постанову або залишити її без змін.

Неможливість оскарження постанов:

У випадку якщо суд встановить, що апеляційну скаргу було подано особою, яка не має права подавати на оскарження судового рішення у справі про самовільне залишення військової частини, то у такому випадку суд поверне скаргу незалежно від її аргументації та доведеності.

Прикладами повернення можливо вважати, коли апеляцію в межах КУпАП подавали командири військових частин або їх заступники. Наприклад 23.09.2022 суддя Черкаського апеляційного суду Черкаської області Ятченко М.О.

повертаючи скаргу командирів військової частини зазначила: «Зі змісту апеляційної скарги, слідує, що її подано командиром військової частини НОМЕР_1 Міністерства оборони України полковником ОСОБА_2, однак, відповідно до ч. 2 ст. 294 КУпАП, командир військової частини не є суб'єктом оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення, а відтак вказана апеляційна скарга подана особою, яка не є суб'єктом апеляційного оскарження постанови суду першої інстанції» [12].

Докази по ч. 4 ст. 172-11 КУпАП:

Докази у кожному випадку є індивідуальними та будуть залежати від фабули протоколу, що був переданий до суду. Проте як правило у даному правопорушенні докази наступні: 1) протокол про військове адміністративне правопорушення; 2) письмові пояснення самого правопорушника викладеними в протоколі про адміністративне правопорушення та на окремому аркуші; 3) Рапорт з доповіддю командира (начальника) про факт відсутності підлеглого військовослужбовця; 4) письмові пояснення свідків щодо обставин скоєного адміністративного правопорушення; 5) службова характеристика на порушника; 6) копія паспорта порушника; 7) витяг з наказу; 8) довідка про неприбуття військовослужбовця у визначений термін з відпустки до розташування військової частини; 9) інші докази. Перелік доказів у сучасному світі не є вичерпним та може бути оцінений судом в залежності від обставин справи [13].

3. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПОНОВЛЕННЯ НА ВІЙСЬКОВІЙ СЛУЖБІ ЯК ПРОДОВЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯКІ САМОВІЛЬНО ЗАЛИШИЛИ ВІЙСЬКОВУ ЧАСТИНУ АБО МІСЦЕ СЛУЖБИ

Захист суверенітету й територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки, згідно зі ст. 17 Конституції України, є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України. Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави. Організація і порядок діяльності Збройних Сил, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, а також правоохоронних органів, визначаються законами. Від рівня законності та військового правопорядку у Збройних Силах та інших військових формуваннях, що утворені і діють відповідно до законодавства України, залежить ефективність виконання покладених на них важливих державних завдань.

Виходячи із викладеного, військова служба, відповідно до законодавства України, є особливим видом публічної служби, що має державно-правовий характер і полягає у професійній діяльності громадян, спрямованій на забезпечення оборони держави, захист її суверенітету та територіальної цілісності.

У системі публічної служби військова служба посідає особливе місце, оскільки поєднує в собі елементи адміністративно-правових, конституційно-правових та кримінально-правових відносин. Її правова природа визначається насамперед оборонною функцією держави та необхідністю забезпечення безперервної готовності військових формувань до виконання завдань за призначенням.

Специфіка військової служби обумовлюється підвищеним рівнем правового регулювання, особливим статусом військовослужбовців, а також наявністю спеціальних обов'язків і обмежень.

У теоретико-правовому вимірі військова служба розглядається як *безперервний правовий стан*, що виникає з моменту зарахування особи наказом командира військової частини (начальника органу військового управління) (по стройовій частині) до списків особового складу військової частини та припиняється лише на підставах, прямо передбачених законом. Такий підхід дозволяє відмежувати військову службу від трудових правовідносин та підкреслює її інституційний характер. Тобто військова служба розглядається не лише як сукупність прав і обов'язків військовослужбовця, а як **стійкий публічно-правовий зв'язок** між особою та державою, що виникає на підставі адміністративного акта (наказу про зарахування) і має триваючий характер. Цей зв'язок не може бути довільно припинений ні однією зі сторін, а його припинення можливе виключно з підстав, прямо визначених законом.

Такий підхід дозволяє зробити висновок, що військова служба є **правовим станом**, а не лише фактом виконання службових функцій, що має принципове значення для аналізу наслідків самовільного залишення військової частини або місця служби.

Самовільне залишення військової частини або місця служби є одним із найбільш поширених військових правопорушень, що посягає на встановлений порядок проходження військової служби та військову дисципліну. У кримінально-правовому аспекті воно розглядається як діяння, що характеризується тимчасовим ухиленням від виконання обов'язків військової служби, без наміру остаточно припинити військову службу.

У правовій теорії (за І.Я. Фойницьким) такі правопорушення порушують принцип солідарності у військових формуваннях, що в умовах війни набуває характеру загрози державному суверенітету. Правові наслідки включають призупинення військової служби (ч. 2 ст. 24 Закону України

«Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992 № 2232-ХІІ), а саме:

- звільнення з посад та не виконання обов'язків військової служби;
- призупинення контракту про проходження військової служби;
- призупинення виплат грошового та здійснення продовольчого, речового, інших видів забезпечення таким військовослужбовцям;
- не надання військовослужбовцям та членам їх сімей соціальних гарантій;
- час призупинення військової служби військовослужбовцям не зараховується до строку військової служби, вислуги у військовому званні та до вислуги років для виплати надбавки за вислугу років і призначення пенсії.

Під час дії воєнного стану військова служба для військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця служби чи дезертирували, не призупиняється.

З позицій теорії права важливим є те, що сам факт самовільного залишення військовослужбовцем військової частини або місця служби не припиняє його правовий статус *військовослужбовця*. Особа продовжує залишатися суб'єктом правовідносин, хоча й фактично перебуває у стані їх порушення. Таким чином, самовільне залишення військової частини або місця служби виступає не як підстава припинення військової служби, а як **деліктний стан**, що може бути усунений шляхом повернення військовослужбовця до виконання обов'язків.

У загальнотеоретичному розумінні поновлення на службі традиційно асоціюється з відновленням правового статусу особи після його незаконного припинення. Водночас у випадку самовільного залишення військовослужбовцем військової частини або місця служби має місце специфічна правова конструкція, за якої відсутній факт припинення військової служби, а отже, поновлення набуває особливого змісту.

В даному випадку поновлення військовослужбовця, який самовільно залишив військову частину або місце служби, доцільно розглядати не як відновлення втраченого юридичного статусу, а як продовження прав і обов'язків, обумовлених військовою службою, після переривання фактичного виконання цих обов'язків. Такий підхід узгоджується з концепцією безперервності військової служби та дозволяє уникнути правових колізій щодо моменту її припинення.

Принцип безперервності військової служби є одним із базових принципів її проходження і полягає в тому, що військова служба триває доти, доки вона не буде припинена у законний спосіб. Самовільне залишення військової частини або місця служби не входить до переліку таких підстав, що свідчить про збереження правового зв'язку між державою та військовослужбовцем. Отже принцип безперервності військової служби проявляється у збереженні правового статусу військовослужбовця незалежно від тимчасових порушень ним порядку проходження військової служби.

Безперервність військової служби означає:

- збереження правового зв'язку між військовослужбовцем і військовою частиною (органом військового управління);
- неможливість автоматичного припинення військової служби внаслідок протиправної поведінки;
- необхідність спеціального правового акта для припинення військової служби.

У цьому контексті поновлення на військовій службі виступає механізмом реалізації зазначеного принципу, спрямованим на:

- відновлення фактичного виконання військовослужбовцем службових обов'язків;
- забезпечення стабільності людського капіталу Збройних Сил України та інших військових формувань, які утворені і функціонують відповідно до законодавства України;

- досягнення балансу між інтересами військової служби та принципом невідворотності покарання.

Важливим теоретико-правовим аспектом є співвідношення поновлення військовослужбовців на військовій службі з притягненням особи, яка самовільно залишила військову частину або місце служби, до юридичної відповідальності.

З позицій теорії публічного інтересу держава зацікавлена:

- у збереженні навченого особового складу;
- у мінімізації людських втрат;
- у забезпеченні безперервності бойової готовності військових частин і підрозділів військових формувань сектору безпеки і оборони держави.

Поновлення на військовій службі не виключає можливості застосування до військовослужбовця заходів кримінально-правового чи дисциплінарного впливу, оскільки має іншу правову природу та інше цільове призначення.

- поновлення на військовій службі забезпечує кадрову та функціональну стабільність військових формувань;
- юридична відповідальність за самовільне залишення військової частини або місця служби спрямована на забезпечення дотримання військової дисципліни та превенцію правопорушень.

Таким чином, поновлення на військовій службі слід розглядати як організаційно-правовий інститут, що забезпечує продовження військової служби, тоді як відповідальність виконує каральну та превентивну функції. Поновлення на військовій службі не усуває і не замінює відповідальність, а існує з нею паралельно, що відповідає принципу невідворотності відповідальності та принципу доцільності правового регулювання. Їх поєднання дозволяє забезпечити як дотримання належного рівня військової дисципліни, так і виконання завдань у сфері оборони держави.

Проведений теоретико-правовий аналіз дозволяє зробити висновок, що поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби, має розглядатися як продовження

військової служби (зокрема прав і службових обов'язків військовослужбовця), а не як її відновлення юридичного статусу військовослужбовця після його припинення.

Узагальнюючі висновки виглядають наступним чином:

- військова служба має характер безперервного публічно-правового стану.
- самовільне залишення військової частини або місця служби не припиняє військову службу, а лише порушує порядок її проходження.
- поновлення на військовій службі в таких випадках є формою продовження військової служби, а не її відновлення після припинення.
- інститут поновлення має організаційно-правову природу та спрямований на відновлення належного функціонування військово-службових правовідносин.
- поєднання поновлення та юридичної відповідальності вкладається в парадигму публічних інтересів держави в оборонній сфері.

Такий підхід відповідає правовій природі військової служби, принципу її безперервності та сучасним потребам оборонної сфери держави.

У теоретичному аспекті це явище ґрунтується на принципах пропорційності покарання (ст. 5 Кримінального кодексу України), гуманізму та національної безпеки, що відображено в доктринах військового права (наприклад, у працях українських вчених як О.Ф. Андрійко, В.М. Шаповала та зарубіжних теоретиків, таких як Дж. Роулз у контексті справедливості в умовах війни).

4. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ПОНОВЛЕННЯ НА ВІЙСЬКОВІЙ СЛУЖБІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯКІ САМОВІЛЬНО ЗАЛИШИЛИ ВІЙСЬКОВУ ЧАСТИНУ АБО МІСЦЕ СЛУЖБИ

Поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби (далі – СЗЧ), є складним інститутом військового права, що поєднує елементи кримінальної та адміністративної відповідальності, адміністративного регулювання та соціально-реабілітаційного підходу. У контексті правового режиму воєнного стану, який триває в Україні з 24 лютого 2022 року, цей механізм набуває особливого значення, оскільки балансує між необхідністю підтримання військової дисципліни та прагненням до збереження людського капіталу в Збройних Силах України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України.

Адміністративно-правовий механізм поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби (далі — СЗЧ), являє собою *комплекс взаємопов'язаних правових норм, процедур і суб'єктів*, спрямованих на врегулювання наслідків порушення військовослужбовцем порядку проходження військової служби.

У контексті правового регулювання поновлення на військовій службі важливо враховувати *подвійний характер* такого механізму:

з одного боку — як реакцію держави на правопорушення у сфері військової служби;

з іншого боку — як інструмент реалізації принципів доцільності, гуманізму та забезпечення обороноздатності держави в умовах правового режиму воєнного стану.

Адміністративно-правовий механізм поновлення на службі не може розглядатися виключно крізь призму кримінальної відповідальності, оскільки він охоплює також адміністративно-правові, дисциплінарні та організаційні елементи.

У науковій доктрині адміністративно-правовий механізм розглядається як системне поєднання правових норм, юридичних фактів, процедур та правозастосовної діяльності, спрямованих на досягнення визначеної правової мети. У цьому контексті адміністративно-правовий механізм поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби, слід визначати як спеціалізований різновид механізму правового регулювання проходження військової служби.

Його специфіка полягає в тому, що він функціонує на перетині:

кримінально-правового регулювання;

дисциплінарної відповідальності;

організаційно-кадрових процедур;

публічно-правових відносин у сфері оборони держави.

На відміну від загального порядку проходження військової служби, механізм поновлення має відновлювальний характер, оскільки спрямований не лише на реагування на правопорушення, а й на відновлення перерваних службових правовідносин у військовій сфері.

Теоретичні засади механізму поновлення ґрунтуються на теорії спеціальних підстав звільнення від кримінальної відповідальності, розробленій у працях українських криміналістів, таких як М.І. Бажанов та В.В. Сташис. Цей механізм є формою посткримінальної реабілітації, що поєднує елементи амністії та індивідуального звільнення, з акцентом на добровільність та суспільну корисність (повернення до служби). У даному розділі науково-дослідної роботи проаналізовано нормативно-правову базу, процедуру та проблемні аспекти поновлення на військовій службі, з урахуванням змін, внесених Законами України від 20.08.2024 № 3902-IX та від 30.04.2025 № 4392-IX.

Слід відзначити еволюцію законодавства: тимчасовий спрощений механізм (Закони від 21.11.2024 № 4087-IX та від 30.04.2025 № 4392-IX) діяв до 30 серпня 2025 року, дозволяючи повернення без кримінального провадження для діянь до 10 травня 2025 року. Після цієї дати діє постійний механізм на основі

Закону № 3902-IX від 20.08.2024, що робить його більш універсальним, але з більшим процесуальним навантаженням.

Правовий механізм поновлення на військовій службі включає кілька послідовних процедурних етапів, зокрема:

- Фіксація факту самовільного залишення служби та прийняття первинних управлінських рішень командиром військової частини.
- Встановлення правової кваліфікації діяння уповноваженими на це суб'єктами.
- Добровільне повернення військовослужбовця до місця попередньої або майбутньої військової служби.
- Прийняття процесуального рішення (звільнення військовослужбовця, який повернувся після самовільного залишення військової частини або місця служби, від кримінальної відповідальності, закриття провадження, призначення покарання тощо).
- Вирішення кадрового питання щодо поновлення на військовій службі, визначення місця та умов її подальшого проходження.
- Відновлення прав і обов'язків військовослужбовця, пов'язаних із проходженням військової служби (грошове забезпечення, вислуга років (за винятком періоду СЗЧ), пільги (медичне обслуговування, соціальний захист). Період СЗЧ не зараховується до вислуги та не оплачується.

Кожен із зазначених етапів має самостійне правове значення та регулюється відповідними нормами законодавства.

Поновлення на військовій службі регулюється ст. 24 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992 № 2232-ХІІ, де воно трактується як відновлення призупиненої служби. Крім цього, на виконання законів України, якими було внесено відповідні зміни до законодавства щодо відповідальності військовослужбовців за СЗЧ, органами військового управління ЗСУ та інших складових сил оборони розроблялись

алгоритми дій щодо поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби.

В ході здійснення науково-дослідної роботи колективом розробників досліджено деякі з них. Зокрема: Головним управлінням Національної гвардії України відповідно до розпорядження Головного управління персоналу Генерального штабу Збройних Сил України від 02.11.2024 № 321/2142 розроблено і 17.11.2024 надіслано на опрацювання проєкт Алгоритму дій посадових осіб Збройних Сил України та Національної гвардії України щодо прийому та призначення військовослужбовців, які повернулись (були доставлені) після СЗЧ і виявили бажання для подальшого проходження військової служби в Національній гвардії України.

Указаний проєкт алгоритму дій посадових осіб Збройних Сил України та Національної гвардії України щодо прийому та призначення військовослужбовців, які повернулись (були доставлені) після СЗЧ і виявили бажання для подальшого проходження військової служби в Національній гвардії України передбачав наступне:

1. Головне управління Національної гвардії України після надходження територіальних управлінь списків військовослужбовців ЗСУ, які повернулись (були доставлені) після СЗЧ і виявили бажання для подальшого проходження військової служби в НГУ, надсилає клопотання командувача НГУ на ім'я Головнокомандувача ЗСУ стосовно їх переміщення до НГУ для подальшого проходження військової служби (термін: протягом 1-ї доби).

2. Головнокомандувач ЗСУ після надходження клопотання командувача НГУ ставить завдання начальникові Головного управління персоналу ГШ ЗСУ щодо реалізації клопотання командувача НГУ (термін: протягом 1-ї доби).

3. Начальник Головного управління персоналу ГШ ЗСУ визначає завдання начальникові Кадрового центру ЗСУ щодо відпрацювання списків військовослужбовців ЗСУ та підготовки проєкту наказу стосовно переміщення військовослужбовців ЗСУ до НГУ (термін: до 10-ти діб).

4. Начальник Кадрового центру ЗСУ після отримання від Кадрового центру ЗСУ проєкту наказу на переміщення військовослужбовців ЗСУ до НГУ підписує наказ у Головнокомандувача ЗСУ та надсилає витяги з наказу до Головного управління НГУ та військових частин ЗСУ (термін: до 12-ти годин).

5. Командири військових частин ЗСУ після отримання витягів з наказів Головнокомандувача ЗСУ про переміщення військовослужбовців ЗСУ до НГУ здійснюють заходи щодо передачі зазначених військовослужбовців ЗСУ до відповідних військових частин НГУ (припис, витяг з наказу (по стройовій частині), інші військово-облікові документи) (термін: до 3-х діб).

6. Після надходження витягів з наказів Головнокомандувача ЗСУ до Головного управління НГУ командувач НГУ видає накази (по особовому складу) про зарахування військовослужбовців ЗСУ до списків особового складу НГУ (термін: протягом 1-ї доби).

Головним управлінням персоналу Генерального Штабу Збройних Сил України було розроблено два окремих алгоритми дій посадових осіб стосовно прийому військовослужбовців, які повернулись для проходження військової служби:

- АЛГОРИТМ дій посадових осіб стосовно прийому військовослужбовців, які повернулись для проходження військової служби до Збройних Сил України:

1. Цей Алгоритм визначає порядок дій посадових осіб Збройних Сил України стосовно прийому військовослужбовців Збройних Сил України (далі - військовослужбовець), які самовільно залишили військову частину або місце служби (далі - СЗЧ) та повернулись для проходження військової служби до Збройних Сил України (батальйонів резерву), відомості про вчинення кримінального правопорушення відносно яких, не внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

2. При прибутті до батальйону резерву військовослужбовця який здійснив СЗЧ, командир батальйону резерву протягом поточної доби: видає наказ (по

стройовій частині) щодо прибуття військовослужбовця з СЗЧ, включення його до списку тимчасово прибулого особового складу та зарахування його на котлове забезпечення; обліковує військовослужбовця в книзі тимчасово прибулого особового складу; а) надсилає командирю військової частини з якої військовослужбовець здійснив СЗЧ (доступними засобами зв'язку): повідомлення про прибуття військовослужбовця до батальйону резерву; витяг з наказу (по стройовій частині) щодо зарахування військовослужбовця до списку тимчасово прибулого до батальйону резерву особового складу; рекомендаційний лист щодо переміщення військовослужбовця з військової частини, в якій проходив службу військовослужбовець який здійснив СЗЧ до батальйону резерву; рапорт військовослужбовця про переміщення його для подальшого проходження служби до батальйону резерву; рапорт військовослужбовця про здачу справ та посад; Згідно з оригіналом б) надсилає до Кадрового центру Збройних Сил України, Кадрового центру Сухопутних військ Збройних Сил України (управління персоналу оперативного командування) списки військовослужбовців які здійснили СЗЧ, що прибули до батальйону резерву, відомості про яких не внесені до ЄРДР.

3. З отриманням документів, зазначених у пункті 2 Алгоритму, командир військової частини, в якій проходив службу військовослужбовець який здійснив СЗЧ, в день отримання: видає наказ (по стройовій частині) про повернення військовослужбовця який здійснив СЗЧ та поновлення його на всіх видах забезпечення, крім котлового - здати надходження повідомлення про прибуття військовослужбовця до батальйону резерву; у порядку визначеною інструкцією з надання доповідей і до донесень про події, кримінальні правопорушення, військові адміністративні правопорушення та адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, порушенням військової дисципліни та їх облік у Міністерстві оборони України, Збройних Сил України та Державної спеціальній службі транспорту, затвердженою наказом Міністерством оборони України від 29.11.2018 № 604 зареєстрованим у Мін'юсті 20.12.2018 за № 1451/32903,

здійснює доповідь про повернення військовослужбовця який здійснив СЗЧ та перебування його в батальйоні резерву; готує план переміщення військовослужбовця до батальйону резерву та надсилає його до: - Кадрового центру Збройних Сил України; - Кадрового центру Сухопутних військ Збройних Сил України; - управління персоналу оперативного командування. протягом двох діб готує документи щодо зняття військовослужбовця з усіх видів забезпечення та виключення його зі списків особового складу військової частини.

4. Кадровий орган з отримання плану переміщення, протягом доби готує проєкт наказу (по особовому складу) та надає його на підпис відповідному командирю (начальнику). Після підпису наказу (по особовому складу) відповідним командиром (начальником) кадровий орган негайно відправляє встановленим порядком інформаційне повідомлення про прийняті кадрові рішення.

5. Командир військової частини, в якій проходив службу військовослужбовець, який здійснив СЗЧ, після отримання повідомлення про прийняте кадрове рішення протягом поточної доби видає наказ про зняття військовослужбовця з усіх видів забезпечення та виключення його зі списків особового складу військової частини. Згідно з оригіналом витяг з наказу по стройовій частині про виключення військовослужбовця зі списків особового складу військової частини (в трьох примірниках), припис, грошовий атестат, продовольчий атестат, речовий атестат, атестат на зброю та інші документи (за необхідністю) надсилає до батальйону резерву: копії документів - доступними засобами зв'язку, оригінали, разом з особовою справою військовослужбовця — засобами фельд'єгерського поштового зв'язку, або безпосередньо представником військової частини.

6. Командувачу Сил логістики Збройних Сил України взяти під особистий контроль та забезпечити своєчасне оформлення, видачу та направлення

відповідних атестатів з військової частини, в якій проходив службу військовослужбовець, який здійснив СЗЧ.

7. Командир батальйону резерву, з отриманням копій визначених документів, організовує подальше їхнє опрацювання у відповідності до вимог керівних документів.

- АЛГОРИТМ дій посадових осіб стосовно переміщення військовослужбовців Збройних Сил України, які повернулись для проходження військової служби до Національної гвардії України:

1. Цей Алгоритм визначає порядок дій посадових осіб Збройних Сил України стосовно направлення військовослужбовців Збройних Сил України (далі - військовослужбовець), які самовільно залишили військову частину або місце служби (далі – СЗЧ), були повернуті до військових частин Національної гвардії України та виявили бажання щодо проходження військової служби, з подальшим їх призначенням (переміщенням) у військових частинах Національної гвардії України, відомості про вчинення кримінального правопорушення яких, не внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

2. При прибутті військовослужбовця, який здійснив СЗЧ, до резервної роти, командир військової частини Національної гвардії України, до складу якої входить резервна рота протягом поточної доби: видає наказ (по стройовій частині) щодо прибуття військовослужбовця з СЗЧ, включення його до списку тимчасово прибулого особового складу та зарахування його на котлове забезпечення; обліковує військовослужбовця в книзі тимчасово прибулого особового складу; а) надсилає командирі військової частини Збройних Сил України, з якої військовослужбовець здійснив СЗЧ (доступними засобами зв'язку): повідомлення про прибуття до військової частини Національної гвардії України, до складу якої входить резервна рота; витяг з наказу (по стройовій частині) щодо зарахування військовослужбовця до списку тимчасово прибулих до військової частини Національної гвардії України; рапорт військовослужбовця

про здачу справ та посади; рапорт військовослужбовця про переміщення його для проходження служби до Національної гвардії України. подальшого рекомендаційний лист щодо переміщення військовослужбовця з військової частини, в якій проходив службу військовослужбовець, який здійснив СЗЧ, до військової частини Національної гвардії України. б) надсилає до кадрового органу за підпорядкованістю списки військовослужбовців Збройних Сил України, які виявили бажання щодо проходження військової служби, з подальшим їх призначенням (переміщенням) у військових частинах Національної гвардії України.

3. З отриманням документів, зазначених у пункті 2 цього Алгоритму, командир військової частини, в якій проходив службу військовослужбовець, який здійснив СЗЧ, в день отримання: видає наказ по про повернення військовослужбовця, який здійснив СЗЧ та поновлення його на всіх видах забезпечення, крім котлового - з дати надходження повідомлення про прибуття військовослужбовця до батальйону резерву; у порядку визначеному Інструкцією з надання доповідей і донесень про події, кримінальні правопорушення, військові адміністративні правопорушення та адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, порушенням військової дисципліни та їх облік у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та Державній спеціальній службі транспорту, затвердженою наказом Міністерства оборони України від 29.11.2018 № 604, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 20.12.2018 за № 1451/32903, здійснює доповідь про повернення військовослужбовця, який здійснив СЗЧ, та перебування його в військових частинах Національної гвардії України.

4. Кадровий орган Головного управління Національної гвардії України з надходженням з територіальних управлінь списків військовослужбовців Збройних Сил України, які виявили бажання щодо проходження військової служби, з подальшим їх призначенням (переміщенням) у військових частинах Національної гвардії України протягом однієї доби готує та надсилає до

Генерального штабу Збройних Сил України запит командувача Національної гвардії України на ім'я Головнокомандувача Збройних Сил України щодо направлення військовослужбовців рядового, сержантського та старшинського складу Збройних Сил України, які самовільно залишили військові частини Збройних Сил України, доставлені до військових частин Національної гвардії України та виявили бажання проходити військову службу в Національній гвардії України.

5. Головнокомандувач Збройних Сил України після надходження запиту командувача Національної гвардії України визначає завдання начальнику Головного управління персоналу та начальнику Кадрового центру Збройних Сил України: щодо підготовки розпорядження командувачам видів (родів) військ (сил) стосовно підготовки та надання до Кадрового центру Збройних Сил України матеріалів на переміщення військовослужбовців до Національної гвардії України; щодо підготовки проекту наказу (по особовому складу) про направлення військовослужбовців до Національної гвардії України.

6. З отриманням розпорядження щодо підготовки матеріалів на переміщення військовослужбовців до Національної гвардії України, командир військової частини, в проходив службу військовослужбовець, який здійснив СЗЧ, в день отримання: Згідно з оригіналом з готує план переміщення військовослужбовця до Національної гвардії України та надсилає його встановленим порядком до Кадрового центру Збройних Сил України; протягом двох діб готує документи щодо зняття військовослужбовця з усіх видів забезпечення та виключення його зі списків особового складу військової частини.

7. Кадровий центр Збройних Сил України з отриманням плану переміщення протягом доби готує проект наказу (по особовому складу) та надає його на підпис начальнику Генерального штабу Збройних Сил України. Після підпису наказу (по особовому складу) Кадровий центр Збройних Сил України невідкладно відправляє встановленим порядком інформаційні повідомлення про

прийняті кадрові рішення та витяги з наказів (по особовому складу) до Головного управління Національної гвардії України та військових частин Збройних Сил України.

8. З отриманням Головним управлінням Національної гвардії України витягів з наказів (по особовому складу) про направлення військовослужбовців до Національної гвардії України командувач Національної гвардії України протягом однієї доби видає накази (по особовому складу) про зарахування військовослужбовців до списків особового складу Національної гвардії України.

9. Командир військової частини, в якій проходив службу військовослужбовець, який здійснив СЗЧ, після отримання повідомлення про прийняте кадрове рішення протягом поточної доби видає наказ про зняття військовослужбовця з усіх видів забезпечення та виключення його зі списків особового складу військової частини. Витяг з наказу по стройовій частині про виключення військовослужбовця зі списків особового складу військової частини (в трьох примірниках), припис, грошовий атестат, продовольчий атестат, речовий атестат, атестат на зброю та інші документи (за необхідністю) надсилаються до військової частини Національної гвардії України, до складу якої входить резервна рота: копії документів - доступними засобами зв'язку; оригінали разом з особовою справою - засобами фельд'єгерсько-поштового зв'язку або безпосередньо представником військової частини.

10. Командир військової частини Національної гвардії України, до складу якої входить резервна рота, з отриманням копій визначених документів, організовує подальше їхнє опрацювання у відповідності до вимог керівних документів.

11. У випадку, коли відомості про вчинення кримінального правопорушення внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань, командир військової частини Національної гвардії України повідомляє територіальний орган Державного бюро розслідувань, в якому відкрито кримінальне провадження, про бажання військовослужбовця проходити військову службу у

військових частинах Національної гвардії України з метою закриття кримінальної справи та передачі документів до суду для прийняття рішення 4 щодо звільнення від кримінальної відповідальності в порядку, передбаченому процесуальним законодавством України. З отриманням ухвали суду про звільнення військовослужбовця від кримінальної відповідальності відповідно до частини п'ятої статті 401 Кримінального кодексу України командир військової частини Національної гвардії України, до складу якої входить резервна рота, надсилає повідомлення та зазначену ухвалу суду до військової частини, в якій проходив службу військовослужбовець, який здійснив СЗЧ, для поновлення військовослужбовця на всіх видах забезпечення. Після поновлення військовослужбовця військовою частиною, в якій проходив службу військовослужбовець, який здійснив СЗЧ, командир військової частини Національної гвардії України, до складу якої входить резервна рота, діє за алгоритмом стосовно військовослужбовців, відомості про яких не внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

12. У випадку неприйняття позитивного рішення командуванням Збройних Сил України (виду Збройних Сил України, оперативного командування, військової частини) щодо направлення військовослужбовців до Національної гвардії України для подальшого проходження служби, Кадровий центр Збройних Сил України інформує про прийняте рішення встановленим порядком командування Національної гвардії України. За прийнятим рішенням командир військової частини Національної гвардії України, до складу якої входить резервна рота, у взаємодії з командиром військової частини, в якій проходив службу військовослужбовець, який здійснив СЗЧ, та Військовою службою правопорядку Збройних Сил України в найкоротший термін організовує доставку військовослужбовця до попереднього місця проходження військової служби.

Ще один алгоритм стосовно військовослужбовців, які виявили бажання після СЗЧ повернутись до військових частин, визначених Міністерством

оборони України, в листопаді 2024 року було запропоновано Військовою службою правопорядку Збройних Сил України.

Це алгоритм дій посадових осіб стосовно військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини чи місця проходження служби або дезертирували до набрання чинності Закону України «Про внесення зміни до глави XII «Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо умов продовження військової служби під час дії воєнного стану окремим категоріям військовослужбовців» від 21.11.2024 № 4087-IX, прибули до визначених Міністерством оборони України військових частин.

1. Період застосування - з моменту набрання чинності Законом України "Про внесення зміни до глави XII «Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо умов продовження військової служби під час дії воєнного стану окремим категоріям військовослужбовців» від 21.11.2024 № 4087-IX, до 01.01.2025.

2. Розповсюджується на військовослужбовців: які самовільно залишили військову частину чи місце проходження служби або дезертирували (далі - СЗЧ) до набрання чинності Закону України від 21.11.2024 № 4087-IX; яким призупинено військову службу та відносно яких внесені відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань за фактом вчинення кримінальних правопорушень, передбачених статтями 407 - 408 Кримінального кодексу України; добровільно прибули, але не пізніше 01.01.2025, до визначених Міністерством оборони України військових частин і висловив готовність продовжити військову службу.

3. Визначені Міністерством оборони України військові частини (далі - визначена військова частина):

- Командування Сухопутних військ Збройних Сил України: А4005 (м. Київ), А4001 (м. Київ), А7400 (м. Харків), А4640 (м. Ужгород), А7017 (м. Черкаси), А4740 (м. Черкаси), А7018 (с. Орлівщина, Дніпропетровська обл.),

A7019 (с. Мала Любаша, Рівненська обл.), A7020 (м. Гайсин, Вінницька обл.), A4754 (с. Калинів міст, Полтавська обл.), A4018 (с. Мала Любаша, Рівненська обл.);

- Командування Військово-Морських Сил Збройних Сил України: A4916 (с. Нечаяне, Миколаївська обл.), A4033 (м. Одеса);

- Командування Десантно-штурмових військ Збройних Сил України: A7021 (м. Житомир);

- Командування Сил спеціальних операцій Збройних Сил України: A4065 (м. Кропивницький);

- Командування Сил територіальної оборони Збройних Сил України: A4273 (м. Київ), A4626 (м. Житомир).

4. Військовослужбовець вказаної категорії прибуває до визначеної військової частини та висловлює готовність продовжити військову службу, про що подає рапорт у якому зазначає відомості про посаду, яку він займав та військову частину в якій проходив військову службу на день призупинення військової служби, а також номер кримінального провадження та орган досудового розслідування що здійснює досудове розслідування, якщо ця інформація йому відома.

5. Командир визначеної військової частини:

5.1. Протягом 24 годин: з'ясовує чи дійсно військовослужбовцю призупинено військову службу надсилає доступними засобами зв'язку повідомлення про прибуття військовослужбовця до військової частини командирі військової частини з якої військовослужбовець здійснив СЗЧ, відповідній службі персоналу або кадровому центру або до районного територіального центру комплектування та соціальної підтримки, якими він був призваний на військову службу (щодо сержантів і солдат).

5.2. Протягом 72 годин: організовує вивчення військовослужбовця щодо його військово-облікової спеціальності, досвіду проходження військової служби та придатності до військової служби за станом здоров'я; на підставі рапорту

військовослужбовця видає наказ (по особовому складу) (додаток) про продовження військової служби та/або дії контракту, призначення на посаду (у разі наявності повноважень щодо призначення відповідно до номенклатури посад для призначення військовослужбовців (далі - номенклатура посад) з урахуванням досвіду служби, рівня його професійної компетентності та відповідності характеристикам посад, визначених Міністерством оборони України та наказ (по стройовій частині) про зарахування його до списку особового складу військової частини та на всі види забезпечення (зразок наведено у пункті 7 додатку 1 до Інструкції з діловодства у Збройних Силах України, затвердженої наказом Головнокомандувача Збройних Сил України від 31.01.2024 № 40) інформує у письмовій формі про продовження військової служби військовослужбовцю відповідний орган досудового розслідування, відповідного прокурора та орган управління Військової служби правопорядку; повідомляє за підпорядкованістю Генерального штабу Збройних Сил України. Головне управління персоналу

5.3. У разі відсутності повноважень щодо призначення на посаду відповідно до номенклатури посад, командир визначеної військової частини направляє відповідні документи до посадової особи, яка має право призначати на таку посаду.

6. Командир військової частини, з якої військовослужбовець здійснив СЗЧ, протягом 24 годин з моменту отримання повідомлення про прибуття військовослужбовця до військової частини, надсилає до визначеної військової частини: витяг з наказу (по стройовій частині) про виключення військовослужбовця зі списків особового складу військової частини (в трьох примірниках), а також інформацію про використані та невикористані дні відпусток (у тому числі за сімейними обставинами), розмір виплаченого грошового забезпечення (із зазначенням періоду до якого здійснювалось нарахування та виплата), у тому числі одноразових видів; документ, що посвідчує особу військовослужбовця (за наявності); копія повідомлення про

вчинення кримінального правопорушення направлено до органу досудового розслідування, копія витягу з ЄРДР; витяг з наказу (по особовому складу) про звільнення військовослужбовця з посади, призупинення військової служби та дії контракту; облікові документи (за наявності); медичну книжку (за наявності), медичну характеристику; атестат на продовольство; атестат РАО; речовий та грошовий атестати. Копії документів направляються доступним засобом зв'язку. Оригінали документів, разом з обліковими документами військовослужбовця направляються засобами фельд'єгерського-поштового зв'язку.

6.1. Відповідна служба персоналу або кадровий центр або районний територіальний центр комплектування та соціальної підтримки, яким він був призваний на військову службу (щодо сержантів і солдат) протягом 24 годин з моменту отримання повідомлення про прибуття військовослужбовця до військової частини, надсилає до визначеної військової частини облікові документи (за їх наявності).

6.2. У разі притягнення такого військовослужбовця до матеріальної відповідальності та не відшкодування ним у повному обсязі завданої шкоди, командир військової частини, з якої військовослужбовець здійснив СЗЧ здійснює дії, передбачені статтею 11 Закону України «Про матеріальну відповідальність військовослужбовців та прирівняних до них осіб за шкоду, завдану державі» від 03.10.2019 № 160-ІХ. Проведення відповідних заходів не знімає відповідальності за невиконання визначених пунктом 6 Алгоритму завдань у вказані строки.

7. Командир визначеної військової частини з отриманням документів, визначених у пункті 6 Алгоритму, організовує внесення запису до примірника контракту, що зберігається в особовій справі військовослужбовця, про Згідно з оригіналом Згідно з оригіналом 4 продовження дії контракту (для військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом).

8. Відповідна служба персоналу органу військового управління протягом 24 годин з моменту отримання документів, визначених пунктом 5.1. Алгоритму,

готує проєкт наказу (по особовому складу) про призначення такого військовослужбовця на посаду та надає його на підпис відповідному командирі (начальнику). Після видання наказу (по особовому складу) відповідним командиром (начальником) служба персоналу негайно надсилає письмове повідомлення про прийняте кадрове рішення встановленим порядком.

9. В подальшому на підставі розпорядчого документу командира (начальника) відповідного органу військового управління визначена військова частина (батальйон резерву) готує проєкт плану переміщення військовослужбовців, яким продовжено військову службу, та направляє його відповідному командирі (начальнику) згідно номенклатури посад вказаної категорії військовослужбовців для прийняття кадрового рішення. Після видання наказу (по особовому складу) відповідним командиром (начальником) служба персоналу негайно направляє письмове повідомлення про прийняте кадрове рішення до відповідної військової частини та військової частини до якої призначено військовослужбовця. Протягом 24 годин командир відповідної військової частини видає наказ (по стройовій частині) про виключення військовослужбовця зі списків особового складу військової частини та відповідні супровідні документи військовослужбовцю (припис, атестат на продовольство, атестат РАО, речовий та грошовий атестати та ін.). В подальшому командир відповідної військової частини передає військовослужбовця представнику військової частини до якої його призначено. Командир військової частини до якого призначено військовослужбовця протягом 24 годин з моменту отримання письмового повідомлення про прийняте кадрове рішення забезпечує прибуття до відповідної військової частини представника для супроводу військовослужбовців вказаної категорії.

Також колективом дослідників в межах здійснення науково-дослідної роботи проаналізовано результати роботи Національної гвардії України стосовно організації заходів із військовослужбовцями Збройних Сил України, які здійснили самовільне залишення військових частин (місць несення служби) та

яких було доставлено до визначених військових частин НГУ для подальшого проходження військової служби (3027 (м. Вишгород); 3036 (м. Дніпро); 3008 (м. Вінниця); 1241 (м. Івано-Франківськ); 1141 (м. Луцьк); 3002 (м. Львів); 3061 (м. Черкаси); 3012 (м. Одеса); 3053 (м. Хмельницький); 3029 (м. Запоріжжя); 3052 (м. Полтава); 3039 (м. Миколаїв); 3047 (м. Житомир)).

За результатами роботи виявлено ряд проблемних питань під час отримання та зарахування до списків військових частин НГУ вказаних військовослужбовців ЗСУ, а саме:

– неможливість отримання юридичних адрес військових частин ЗСУ для надсилання відповідних повідомлень та запитів;

– надходження облікових документів на військовослужбовців щодо їхнього попереднього місця служби в підрозділах ЗСУ займає тривалий час, документи надходять із порушенням вимог ведення військово-облікових документів та не в повному обсязі, а саме:

- не надходять приписи та особові справи на відповідну категорію;
- до однієї військової частини на групу військовослужбовців, які будуть проходити військову службу в різних військових частинах, надходять не оригінали атестатів, без мокрих печаток (ксерокопії не завірені).

Ці проблемні питання не дають змоги здійснювати зарахування зазначеної категорії військовослужбовців ЗСУ до списків особового складу військових частин НГУ та на всі види забезпечення, що, у свою чергу, призводить до унеможливлення їх повного забезпечення матеріальними засобами, проведення з ними занять та їх призначення на бойові підрозділи НГУ з подальшим залученням до виконання бойових завдань.

Відповідно до абзацу третього пункту 8 глави 2 розділу I Інструкції з організації обліку особового складу Національної гвардії України, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.01.2017 № 73 (із змінами), зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 22 лютого 2017 року за № 248/30116, підставою для видання наказу про зарахування

військовослужбовців до списків військової частини є приписи і документи, що посвідчують особу військовослужбовця.

Також не достатньо було врегульовано питання оформлення відповідних документів стосовно переводу на військову службу військовослужбовців, які проходили військову службу у військових частинах ЗСУ, які на цей час розформовані (ліквідовані), та немає правонаступника (необхідність визначення частин (підрозділів) ЗСУ, які мають готувати документи щодо зазначених військовослужбовців на їх перевід до НГУ).

Таким чином, правовий механізм поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби, є складним багаторівневим правовим утворенням, що функціонує на перетині кримінального, військового, адміністративного права та дисциплінарної відповідальності. Його специфіка зумовлена необхідністю одночасного забезпечення військової дисципліни, реалізації принципу невідворотності юридичної відповідальності та збереження обороноздатності держави в умовах воєнного стану.

Поновлення на військовій службі не може розглядатися виключно як акт кадрової доцільності або наслідок гуманізації відповідальності. За своєю правовою природою воно є формою відновлення або продовження військово-службових правовідносин, перерваних унаслідок протиправної поведінки, за умови усунення правових наслідків такого діяння в установленому законом порядку. У цьому аспекті поновлення виступає не альтернативою юридичній відповідальності, а елементом комплексного правового реагування держави.

Встановлено, що чинне законодавство України не містить єдиного кодифікованого акта, який би комплексно регламентував порядок поновлення на військовій службі після самовільного залишення військової частини або місця служби. Натомість відповідні норми розосереджені у кримінальному, військовому та підзаконному регулюванні, що зумовлює підвищену роль правозастосовної практики та дискреційних повноважень командування.

Узагальнюючи викладене, слід констатувати, що правовий механізм поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби, виконує не лише функцію правового реагування на порушення, а й відіграє важливу роль у реалізації державної політики у сфері оборони. Його подальший розвиток потребує законодавчої систематизації, чіткого визначення критеріїв поновлення та врахування напрацьованих правових позицій судів, що в сукупності сприятиме підвищенню ефективності правового регулювання проходження військової служби в Україні.

ЗМІСТ

Частина 2

5. Аналіз законодавчих змін в частині окремих правових наслідків самовільного залишення військової частини або місця служби64
6. Юридичний аналіз граничних термінів повернення військовослужбовців, які вчинили самовільне залишення військової частини або місця служби, дезертирство73

ЧАСТИНА 2

5. АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН В ЧАСТИНІ ОКРЕМИХ ПРАВОВИХ НАСЛІДКІВ САМОВІЛЬНОГО ЗАЛИШЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ АБО МІСЦЯ СЛУЖБИ

Вторгнення російської федерації на територію України в 2014 році та повномасштабна війна, розв'язана державою-агресором проти України у лютому 2022 року, зумовили запит на ревізію і часткову зміну законодавчих підходів щодо врегулювання військових правовідносин. Попри посилення відповідальності за різного роду військові правопорушення, спостерігається вектор створення «амортизаційного» правового механізму, який би захищав права тих, хто захищає державу, створював умови для «привілейованого» статусу військовослужбовців.

Серед таких законодавчих змін – нововведений інститут звільнення від кримінальної відповідальності за самовільне залишення військової частини або місця служби, дезертирство (статті 407, 408 Кримінального кодексу України) – ч. 5 ст. 401 Кримінального кодексу України, а також періодичні встановлення законодавцем дедлайнів для можливості «безсанкційного» повернення військовослужбовців, які вчинили самовільне залишення військової частини або місця служби, дезертирство. Такі законодавчі коливання диктують запит на доктринальний огляд.

Метою означеного етапу науково-дослідної роботи є власне системна оцінка законодавчих змін в частині доповнення ч. 5 ст. 401 Кримінального кодексу України (звільнення від кримінальної відповідальності військовослужбовців, які вчинили самовільне залишення військової частини або місця служби, дезертирство), а також періодичних змін Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992 № 2232-ХІІ в частині встановлення термінів для повернення військовослужбовців, які вчинили самовільне залишення військової частини або місця служби, дезертирство.

Для досягнення даної мети виконано такі основні заходи:

- здійснено дослідження змін законодавства з метою надання пропозицій щодо вдосконалення відповідальності за правопорушення проти встановленого порядку несення або проходження військової служби під час дії воєнного стану, що пов'язані із самовільним залишенням військової частини або місця служби;
- здійснено доктринальний огляд теоретичних обґрунтувань і пропозицій інших науковців-правників з метою узагальнення сучасних тенденцій у сфері аналізу проблеми поновлення на військовій службі в умовах правового режиму воєнного стану;
- проаналізована юридична практика щодо періодичного встановлення законодавцем граничних термінів для повернення військовослужбовців, які вчинили самовільне залишення військової частини або місця служби, без притягнення їх до кримінальної відповідальності.

Огляд якості та ефективності врегулювання військових правовідносин справедливо перебуває в «топі» наукових пошуків, бо продиктований вимогами обстановки, в якій опинилася Українська держава. У теорії кримінального та адміністративного права як проблематика відповідальності за самовільне залишення військової частини або місця служби, так і проблематика реалізації уповноваженими особами адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини, досліджувались недостатньо. Як правило, такі дослідження проводились досить однобічно: у межах характеристики військових злочинів або військових адміністративних правопорушень, або коментування чинного кримінального та адміністративного законодавства.

Окремі аспекти та види відповідальності за самовільне залишення військової частини або іншого місця служби розглянуто в працях вітчизняних науковців: М. О. Бабія, В. М. Белеконева, П. П. Богуцького, В. І. Борисова, С. С. Вітвіцького, П. Г. Висоцького, В. В. Галунька, І. В. Гиренка, В. Я. Горбачевського, О. Ю. Дрозда, А. А. Іванищука, О. М. Єщука, П. С. Єспринцева, М. І. Панова, М. І. Карпенка,

М. Й. Коржанського, С. О. Короєда, В. І. Курило, О. М. Нестеренка, І. М. Риженка, Р. Д. Сауніна, В. Я. Тація, М. І. Хавронюка, І. М. Ямкова та інших.

Окремі аспекти відповідальності за самовільне залишення військової частини або місця служби як військового правопорушення привертали увагу науковців, серед яких можна згадати: М. Ю. Веселова, І. М. Коропатніка, М. А. Микитюка, О. О. Павлюка, С. В. Петкова та ін.

Якщо ж розглядати самовільне залишення військової частини або місця служби через призму військового кримінального правопорушення, то дослідженням відповідальності за ці дії займалися такі науковці, як Ю. В. Баулін, С. Б. Гавриш, С. В. Гізімчук, С. В. Гринчак, Ю. В. Гродецький, Л. В. Дорош, В. І. Тютюгін та інші.

У ракурсі вузькоспеціальної проблематики означеного наукового дослідження варто зазначити виняткове значення праць таких авторів, як: Бодаєвський В.П., Вознюк А.А., Мельник М.І., Хавронюк М.І., Ониськів А.М., Демидова Л.М., Вартилицька І.А., Шармар О.М., Шаблистий В.В., Уваров В.Г., Шульга А.М., Міненков О.Д., Висоцький П.Г., Дмитренко Н.А., Коломієць Н.В., Лугина Є.Ю., Загиней-Заболотенко З.А., Гришук В.К., Сенько М.М., Касько Т.Ю., Орловська Н.А., Степанова Ю.П., Ясиновський П.В., Ткаченко П.І., Обиход О.В., Юріков О.О., Яремко Г.З., Мина В.В. та інші [1- 29].

Але попри дослідження зазначених науковців, правова проблематика формування теоретичних основ застосування сил та засобів Національної гвардії України, інших уповноважених суб'єктів сектору безпеки і оборони, діяльності посадових осіб під час застосування адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини та підрозділи, органи військового управління, навчальні центри та вищі військові навчальні заклади Національної гвардії України, залишається недостатньо вивченою з урахуванням необхідності взаємопов'язаного й поглибленого аналізу всіх складових теоретико-правових елементів цього явища.

Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України щодо

вдосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти встановленого порядку несення або проходження військової служби під час дії воєнного стану» від 20.08.2024 № 3902-IX [30] ст. 401 Кримінального кодексу України доповнено частиною 5 такого змісту: «Особа, яка під час дії воєнного стану вперше вчинила кримінальне правопорушення, передбачене статтями 407, 408 цього Кодексу, може бути звільнена від кримінальної відповідальності в порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством України, якщо вона добровільно звернулася із клопотанням до слідчого, прокурора, суду про намір повернутися до цієї або іншої військової частини або до місця служби для продовження проходження військової служби та за наявності письмової згоди командира (начальника) військової частини (установи) на продовження проходження такою особою військової служби».

Отож, законодавець виокремлює спеціальну норму про звільнення від кримінальної відповідальності.

Умовою такого звільнення є вчинення особою під час дії воєнного стану вперше кримінального правопорушення, передбаченого статтями 407 або 408 Кримінального кодексу України [31].

Таке законодавче формулювання викликає певні застереження та міркування.

По-перше, таке кримінальне правопорушення повинно бути вчинено вперше. Але не вперше загалом, а вперше під час дії воєнного стану. Тобто, фактично юридично значимими для констатації наявності умови для звільнення від кримінальної відповідальності за ч. 5 ст. 401 КК України є відсутність судимості за такі кримінальні правопорушення, вчинені після введення воєнного стану. Такий стан введено Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 2102-IX [32]. Тобто, непогашена чи незнята судимість за кримінальні правопорушення, передбачені статтями 407, 408 Кримінального кодексу України, вчинені до 24 лютого 2022 року, юридичної ваги при звільненні від

кримінальної відповідальності на підставі ч. 5 ст. 401 Кримінального кодексу України, немає.

По-друге, варто обумовити, що хоча законодавець вказує на кримінальні правопорушення, передбачені статтями 407 та 408 Кримінального кодексу України, однак фактично в силу вказівки на їх вчинення під час дії воєнного стану йдеться про кримінальні правопорушення, передбачені виключно ч. 5 ст. 407 «Самовільне залишення військової частини або місця служби» та ч. 4 ст. 408 «Дезертирство» КК України, де прямо визначена така кваліфікуюча ознака складів кримінальних правопорушень як вчинення в умовах воєнного стану.

По-третє, необхідно обумовити зворотну дію кримінального закону України власне в частині можливості звільнення від кримінальної відповідальності за ч. 5 ст. 401 Кримінального кодексу України. Однак, така зворотна дія не абсолютна, а обмежена в часі саме моментом введення в дію воєнного стану. Тобто дія нормативного припису ч. 5 ст. 401 КК України (який набув чинності 7 вересня 2024 року) поширюється на осіб, які вчинили відповідні кримінальні правопорушення, починаючи з 24 лютого 2022 року.

Однак, немає юридичного механізму, аби надати такому Закону зворотної сили до 24 лютого 2022 року. Тому особи, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені статтями 407 та 408 КК України до цього моменту, можуть бути звільнені від кримінальної відповідальності при наявності відповідних умов на загальних підставах, визначених у Розділі IX Загальної частини КК України.

Загалом, видається неправильним обмежувати можливість звільнення від кримінальної відповідальності тою ознакою, що такі діяння вчинені під час дії воєнного часу. Адже фактично особи, які вчинили аналогічні діяння не в умовах воєнного часу, ставляться у менш сприятливе становище, хоч суспільна небезпека їх діянь нижча, що порушує принцип справедливості та домірності кримінально-правових заходів. Вочевидь, законодавці, приймаючи таку норму, мали на меті, в першу чергу, стимулювати повернення військовослужбовців на службу «ціною» звільнення від кримінальної відповідальності. Однак, незрозуміло, чому, зважаючи

на вимоги воєнного стану, не стимулювали ширше коло осіб, які вчинили аналогічні кримінальні правопорушення. Втім, такий кримінально-правовий дисбаланс може бути вирівняний лише *de lege ferenda*.

Підставами ж для звільнення від кримінальної відповідальності за ч. 5 ст. 401 КК України є такі:

1) Особа добровільно звернулася із клопотанням до слідчого, прокурора, суду про намір повернутися до цієї або іншої військової частини або до місця служби для продовження проходження військової служби;

2) Наявність письмової згоди командира (начальника) військової частини (установи) на продовження проходження такою особою військової служби.

Видається, неправильним узалежнювати можливість звільнення від кримінальної відповідальності від наявності письмової згоди командира (начальника) військової частини (установи) на продовження проходження такою особою військової служби. Адже у ч. 1 п. 7² глави XII «Прикінцевих положень» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 року 2232-ХІІ [33] імперативно вказано, що у випадку добровільного повернення військовослужбовця до відповідних військових частин (місць проходження військової служби) командир (начальник) військової частини не пізніше 72 годин з дня їх прибуття до військової частини чи місця проходження служби *продовжує*, відповідно, *військову службу*, дію контракту, а також поновлює виплату грошового і здійснення продовольчого, речового, інших видів забезпечення (виділено авторами). Тобто, формально це обов'язок командира (начальника) військової частини, - поновити на військовій службі військовослужбовця у випадку його повернення до відповідних військових частин (місць проходження військової служби). Тому формулювання кримінального-правового припису в частині вказівки на «наявність письмової згоди командира (начальника) військової частини (установи) на продовження проходження такою особою військової служби» (ч. 5 ст. 401 КК України) не до кінця виважене, створює необґрунтовані передумови для розуміння того, що ніби-то командир (начальник) має право вирішувати, чи дати таку

згоду. Системно більш виваженим було б формулювання із вказівкою про наявність наказу про продовження військової служби.

Можна припустити, що таке формулювання припису кримінального закону України в частині вказівки на «наявність письмової згоди командира (начальника) військової частини (установи) на продовження проходження такою особою військової служби» (виділено авторами) зумовлено тим, що фактично механізм добровільного повернення військовослужбовця до відповідних військових частин (місць проходження військової служби) та прийняття його на військову службу військовим керівництвом був врегульований пізніше, аніж внесено зміни у ст. 401 КК України. А саме: Законом України «Про внесення зміни до глави XII «Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 21 листопада 2024 року № 4087-IX [34].

Однак, відповідні зміни у таке військове законодавство теж викликають низку міркувань.

Зокрема, вказаним Законом України «Про внесення зміни до глави XII «Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 21 листопада 2024 року № 4087-IX доповнено главу XII «Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» п. 7² такого змісту:

«1) військовослужбовцям, які самовільно залишили військові частини чи місця проходження служби або дезертирували до набрання чинності Законом України «Про внесення зміни до глави XII «Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо умов продовження військової служби під час дії воєнного стану окремим категоріям військовослужбовців» від 21 листопада 2024 року № 4087-IX і військову службу яких призупинено та які добровільно прибули не пізніше 1 січня 2025 року до відповідних військових частин (місць проходження військової служби), визначених центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями, і висловили готовність

продовжити військову службу, командир (начальник) військової частини не пізніше 72 годин з дня їх прибуття до військової частини чи місця проходження служби продовжує відповідно військову службу, дію контракту, а також поновлює виплату грошового і здійснення продовольчого, речового, інших видів забезпечення. З моменту продовження військової служби таким військовослужбовцям поновлюються пільги та соціальні гарантії, встановлені законодавством України;

2) у день продовження військової служби військовослужбовцям, зазначеним у підпункті 1 цього пункту, командир (начальник) військової частини інформує у письмовій формі про таке продовження орган досудового розслідування та відповідний орган управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України;

3) факт відкриття кримінального провадження щодо кримінального правопорушення, передбаченого статтями 407 і 408 Кримінального кодексу України, стосовно військовослужбовця, зазначеного у підпункті 1 цього пункту, не є підставою для відмови у продовженні йому військової служби та дії контракту».

Отже, ця стимулююча норма поширюється на військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини чи місця проходження служби або дезертирували, до набрання чинності цим Законом та добровільно прибули до 1 січня 2025 року.

Крім того, виникає дискусійне питання щодо деяких змін, внесених Законом України від «Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку проходження військової служби окремими категоріями військовослужбовців під час дії воєнного стану» від 30 квітня 2025 року № 4392-IX до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», а саме: у частині другій статті 24:

абзац перший доповнити реченням такого змісту: «Під час дії воєнного стану військова служба для військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця служби чи дезертирували, не призупиняється»;

після абзацу тринадцятого доповнити двома новими абзацами такого змісту:

«Військовослужбовцям, які під час дії воєнного стану самовільно залишили військові частини або місця проходження служби чи дезертирували і не повернулися до військових частин (місць проходження військової служби) до моменту припинення чи скасування воєнного стану, військова служба призупиняється в порядку, встановленому цим Законом, з дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану».

Як вбачається із аналізу вказаних змін, законодавцем встановлюється нове правило щодо збереження правового статусу військовослужбовців для осіб, які самовільно залишили військові частини або місця проходження служби чи дезертирували, при умові, що цей вчинок відбувся під час дії правового режиму воєнного стану. Разом з тим, якщо військовослужбовець означеної категорії не повернувся до військової частини (місця проходження військової служби) до моменту припинення чи скасування воєнного стану, військова служба йому призупиняється у порядку Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу». Вважаємо, що означена законодавча зміна, позбавляючи такого військовослужбовця усіх видів забезпечення, не позбавляє його статусу спеціального суб'єкта, що теоретично повинно мати подвійний ефект:

- спонукати його до повернення до розташування військової частини чи місця проходження військової служби;
- виконувати профілактичну функцію щодо недопущення вчинення додаткових протиправних діянь до моменту фактичного повернення на військову службу.

6. ЮРИДИЧНИЙ АНАЛІЗ ГРАНИЧНИХ ТЕРМІНІВ ПОВЕРНЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯКІ ВЧИНИЛИ САМОВІЛЬНЕ ЗАЛИШЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ АБО МІСЦЯ СЛУЖБИ, ДЕЗЕРТИРСТВО

Варто, насамперед, уяснити, коли саме Закон України від 21 листопада 2024 року № 4087-ІХ набув чинності. Відповідно до п. 1 Розділу II Прикінцевих положень цього Закону «Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування».

Відповідно до картки документа на офіційному сайті Верховної Ради України такий Закон був опублікований та датою набрання ним чинності вказано 29 листопада 2024 року [35]. Тобто, вочевидь, вихідною точкою для обчислення дати набрання чинності таким нормативно-правовим актом стала хронологічно перша публікація Закону у «Голосі України».

Отож, ситуація виглядає так, що на військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини чи місця проходження служби або дезертирували після набрання чинності Законом України від 21 листопада 2024 року № 4087-ІХ і військову службу яких призупинено (тобто після 29 листопада 2024 року), - уже не поширюється заохочувальний припис про можливість добровільного повернення до військової частини чи місця проходження служби з імперативним кореспондуючим обов'язком командира (начальника) військової частини продовжити відповідно військову службу, дію контракту.

Згодом до п. 7² глави XII «Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 року 2232-ХІІ було внесено зміни, а саме: слова і цифри «не пізніше 1 січня 2025 року» замінено словами і цифрами «не пізніше 1 березня 2025 року» (Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо особливостей взяття громадян України на військовий облік призовників та їх медичного огляду під час проходження ними базової загальновійськової

підготовки» від 9 січня 2025 року № 4197-IX [12]). Останній Закон України набрав чинності 17 січня 2025 року.

Тобто, фактично з 1 січня до 17 січня припис про можливість добровільного повернення на військову службу військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини чи місця проходження служби або дезертирували, з кореспондуючим обов'язком командира (начальника) військової частини продовжити відповідно військову службу, дію контракту, не діяв. Поряд з цим, можливість добровільної «явки» на військову службу для військовослужбовців, які залишили військові частини чи місця проходження служби або дезертирували до 29 листопада 2024 року продовжена до 1 березня 2025 року.

Втім, вочевидь норма вказаного Закону не поширювала дію на військовослужбовців, які залишили військові частини чи місця проходження служби або дезертирували після 29 листопада 2024 року.

Однак, якщо дія припису п. 7² глави XII «Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 року 2232-ХІІ обмежена часовими рамками, а саме поширюється на військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини чи місця проходження служби або дезертирували до 29 листопада 2024 року (в тому числі і до початку введення воєнного стану), однак добровільно прибули до відповідних військових частин (місць проходження військової служби) не пізніше 1 січня 2025 року (1 березня 2025 року), то дія ч. 5 ст. 405 КК України в частині можливості звільнення від кримінальної відповідальності (із добровільним поверненням військовослужбовця до цієї або іншої військової частини або до місця служби для продовження проходження військової служби) обмежена лише темпоральною вказівкою на вчинення такого кримінального правопорушення після введення воєнного стану (тобто, починаючи з 24 лютого 2022 року).

30 квітня 2025 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку проходження військової служби окремими категоріями військовослужбовців під час дії воєнного стану» № 4392-IX [36] (набув чинності 10 травня 2025 року).

Цим Законом підпункт 1 пункту 7² глави XII «Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 року 2232-XII викладено в такій редакції: «військовослужбовцям, які самовільно залишили військові частини або місця проходження служби чи дезертирували до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку проходження військової служби окремими категоріями військовослужбовців під час дії воєнного стану» від 30 квітня 2025 року № 4392-IX і військову службу яких призупинено та які добровільно прибули не пізніше 30 серпня 2025 року до відповідних військових частин (місць проходження військової служби), визначених центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями, і висловили готовність продовжити військову службу, командир (начальник) військової частини не пізніше 72 годин з дня їх прибуття до військової частини чи місця проходження служби продовжує відповідно військову службу, дію контракту, а також поновлює виплату грошового і здійснення продовольчого, речового, інших видів забезпечення».

Тобто, такий Закон України «обнулив» дію попередніх редакцій приписів підп. 1 п. 7² глави XII «Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 року 2232-XII та передбачив можливість «привілейованого» (без санкційних наслідків) повернення військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця проходження служби чи дезертирували до 10 травня 2025 року. При цьому встановлено дедлайн такого повернення – 30 серпня 2025 року.

В цілому, проаналізований «пласт» законодавчих змін до військового законодавства та Кримінального кодексу України засвідчує бажання законодавця стимулювати військовослужбовців до повернення на військову службу «ціною» уступок держави у вигляді незастосування кримінально-правових заходів за такі кримінальні правопорушення. Однак, періодичні намагання встановити дедлайни такої посткримінальної позитивної поведінки військовослужбовців створює нормативний «вузол», який ускладнює правозастосування.

Для зручності нижче подано таблицю, в якій відображено правові акти, якими визначено можливість так званого «привілейованого» (без застосування каральних санкцій) повернення військовослужбовців, які вчинили самовільне залишення військової частини або місця служби, дезертирство; терміни вчинення кримінальних правопорушень, а також терміни повернення до цієї або іншої військової частини або до місця служби для продовження проходження військової служби.

Нормативно-правовий акт	Поширює дію на осіб, які вчинили СЗЧ або дезертирство у такий період	Встановлений дедлайн повернення військово-службовця
Ч. 5 ст. 401 КК України	З 24.02.2022 року	Не встановлено
Закон України «Про внесення зміни до глави XII «Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 21 листопада 2024 року № 4087-ІХ (підп. 7 ⁻² глави XII «Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»)	До 29.11.2024 року	До 1 січня 2025 року
Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо особливостей взяття громадян України на військовий облік призовників та їх медичного огляду під час проходження ними базової	До 29.11.2024 року	До 1 березня 2025 року

загальновійськової підготовки» від 9 січня 2025 року № 4197-ІХ (підп. 7 ⁻² глави XII «Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»)		
Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку проходження військової служби окремими категоріями військовослужбовців під час дії воєнного стану» від 30 квітня 2025 року № 4392-ІХ(підп. 7 ⁻² глави XII «Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»)	До 15 травня 2025 року	До 30 серпня 2025 року

З урахуванням викладеного вище, мусимо констатувати: невиважений законодавчий підхід, при якому зміни внесено водночас і в кримінальний закон України, і періодично в Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 року 2232-ХІІ. Зважаючи на те, що кримінальна протиправність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки Кримінальним кодексом України (ч. 3 ст. 3), достатнім правовим механізмом «стимуляції» повернення військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця проходження служби чи дезертирували, міг би бути інститут звільнення від кримінальної відповідальності, визначений ч. 5 ст. 401 КК України. Адже навіть «de lege lata» немає формальних перешкод застосовувати норму про звільнення від кримінальної відповідальності, визначену в ч. 5 ст. 401 КК України, абсолютно незважаючи на усі ті дедлайни для повернення військовослужбовців, які уже тричі встановлювалися Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 року 2232-ХІІ (1 січня 2025 року, 1 березня 2025 року, 30 серпня 2025 року). Видається, що такі встановлені терміни хіба що додатковим «нагадуванням» для військовослужбовців «поспішити» повернутися на військову службу. Бо незважаючи на дедлайни командири (військові начальники) мають повноваження поновити особу на військовій службі, а суд можливості для звільнення від кримінальної відповідальності.

ВИСНОВКИ

Визначено та розкрито зміст теоретичних та практичних проблем, пов'язаних із юридичною відповідальністю за самовільне залишення військової частини або місця служби (СЗЧ) та звільненням від неї.

Доведено, що правильна кваліфікація юридичної відповідальності за СЗЧ, разом із запровадженням дієвого механізму звільнення від неї, є запорукою підтримання необхідної чисельності підрозділів Сил оборони, рівня їх боєздатності у забезпеченні захисту України від російської агресії.

Установлено, що запровадження принципу часткової декриміналізації юридичної відповідальності за СЗЧ об'єктивно обумовлює певні проблеми його реалізації, пов'язані, зокрема, із: а) розумінням нормативного змісту ст. 407, 408 КК України, ст. 172.11 КУпАП; б) кваліфікацією юридичної відповідальності за СЗЧ; в) дією механізму звільнення від юридичної відповідальності за СЗЧ. Виявлено та розкрито окремі проблеми нормативного змісту ст. 407 КК України та 172.11 КУпАП, до яких віднесено: а) закріплення вичерпного переліку ситуацій нез'явлення без поважних причин; б) відсутність закріплення поняття поважної причини; в) відсутність закріплення критеріїв самовільності.

З метою удосконалення підходів до розуміння нормативного змісту ст. 407 КК України, ст. 172.11 КУпАП запропоновано розуміння понять поважної причини, самовільного залишення військової частини або місця служби, механізму звільнення від юридичної відповідальності за СЗЧ.

Виявлено та розкрито зміст окремих проблем кваліфікації юридичної відповідальності за СЗЧ, таких як: а) міра (ступінь) суспільної небезпеки СЗЧ; б) відмежування СЗЧ від дезертирства; в) визначення часового виміру СЗЧ.

Запропоновано розуміння механізму звільнення від юридичної відповідальності за СЗЧ як сукупності нормативних, інституційних та організаційних складових, які комплексно регулюють питання щодо: а) порядку звернення військовослужбовця, який прийняв рішення щодо добровільного

повернення із СЗЧ, до уповноваженого органу; б) проходження відповідної процедури в межах компетенції відповідного органу або/чи судового розгляду; в) проходження процедури переводу (факультативно); г) поновлення на службі; г) відновлення грошового та інших видів забезпечення.

Установлено, що наразі зазначений механізм перебуває на стадії становлення, тому йому притаманні певні недоліки, які можуть бути усунені шляхом удосконалення нормативного регулювання та застосуванням відповідних інструментів.

Системно проаналізовано законодавчі зміни в частині окремих правових наслідків самовільного залишення військової частини або місця служби, дезертирства, а саме, визначені: Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти встановленого порядку несення або проходження військової служби під час дії воєнного стану» від 20 серпня 2024 року № 3902-IX; Законом України «Про внесення змін до глави XII «Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 21 листопада 2024 року № 4087-IX; Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо особливостей взяття громадян України на військовий облік призовників та їх медичного огляду під час проходження ними базової загальновійськової підготовки» від 9 січня 2025 року № 4197-IX; Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку проходження військової служби окремими категоріями військовослужбовців під час дії воєнного стану» від 30 квітня 2025 року № 4392-IX.

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку проходження військової служби окремими категоріями військовослужбовців під час дії воєнного стану» від 30 квітня 2025 року № 4392-IX скасував дію попередніх редакцій приписів підп. 1 п. 7² глави XII

«Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 року 2232-ХІІ та передбачив можливість «привілейованого» (без санкційних каральних наслідків) повернення військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця проходження служби чи дезертирували до 15 травня 2025 року. При цьому встановлено терміни такого повернення – 30 серпня 2025 року.

Припис про нововведену підставу для звільнення від кримінальної відповідальності, визначену у ч. 5 ст. 401 Кримінального кодексу України, викликає такі застереження:

1) Кримінальне правопорушення, передбачене статтями 407 або 408 Кримінального кодексу України, повинно бути вчинене вперше, але не загалом, а вперше під час дії воєнного стану;

2) Фактично припис охоплює можливість звільнення від кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення, передбачені виключно ч. 5 ст. 407 та ч. 4 ст. 408 Кримінального кодексу України;

3) Зворотна дія такого припису не абсолютна, а обмежена в часі саме моментом введення в дію воєнного стану (починаючи з 24 лютого 2022 року).

Особи, які вчинили аналогічні діяння не в умовах воєнного часу, ставляться у менш сприятливе становище, хоч суспільна небезпека їх діянь нижча, що порушує принцип справедливості та домірності кримінально-правових заходів.

Зважаючи, на те, що кримінальна протиправність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки Кримінальним кодексом України (ч. 3 ст. 3), достатнім правовим механізмом «стимуляції» повернення військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця проходження служби чи дезертирували, міг би бути інститут звільнення від кримінальної відповідальності, визначений ч. 5 ст. 401 КК України. Адже навіть відповідно до чинного закону немає формальних перешкод застосовувати норму про звільнення від кримінальної

відповідальності, визначену в ч. 5 ст. 401 КК України, абсолютно незважаючи на усі терміни повернення військовослужбовців, які уже тричі встановлювалися Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 року 2232-ХІІ (1 січня 2025 року, 1 березня 2025 року, 30 серпня 2025 року).

З урахуванням викладеного вище, констатуємо:

1. Правильна кваліфікація юридичної відповідальності за СЗЧ, разом із розробкою дієвого механізму звільнення від неї та поновлення на військовій службі, є запорукою підтримання необхідної чисельності підрозділів Сил оборони, рівня їх боєздатності, спроможності забезпечувати захист України від російської агресії.

2. Запровадження принципу часткової декриміналізації юридичної відповідальності за СЗЧ об'єктивно обумовлює певні проблеми його реалізації, пов'язані, зокрема, із: а) розумінням нормативного змісту ст. 407, 408 КК України, ст. 172-11 КУпАП; б) кваліфікацією юридичної відповідальності за СЗЧ; в) дією механізму звільнення від юридичної відповідальності за СЗЧ. Виявлено та розкрито окремі проблеми нормативного змісту ст. 407 КК України та 172-11 КУпАП, а саме: а) закріплення вичерпного переліку ситуацій нез'явлення без поважних причин; б) відсутність закріплення поняття поважної причини; в) відсутність закріплення критеріїв самовільності.

3. Для правильного розуміння ст. 407 КК України, ст. 172-11 КУпАП запропоновано розуміння понять: *поважної причини* – як об'єктивної обставини, яка не залежить від волі особи, має тривалість у визначений період часу; обумовлює відсутність військовослужбовця у частині або за місцем служби і наявність якої, зазвичай, підтверджується доказами; *самовільного залишення військової частини або місця служби* – як неправомірної дії, коли військовослужбовець, не одержавши згоди свого командира (начальника) залишає територію своєї військової частини або місця служби.

4. До переліку суттєвих проблем *кваліфікації юридичної відповідальності за СЗЧ* віднесено проблеми: а) міри (ступеня) суспільної небезпеки СЗЧ;

б) відмежування СЗЧ від дезертирства; в) визначення часового виміру СЗЧ. Доведено, що суспільна небезпека СЗЧ: а) є ключовою ознакою для кваліфікації діяння як протиправного; б) є показником індивідуального ступеня протиправності та шкідливості зазначеного правопорушення; в) має рухливі межі при вирішенні питання про звільнення від відповідальності у зв'язку із зміною обстановки

5. Механізм звільнення від юридичної відповідальності за СЗЧ – це сукупність нормативних, інституційних та організаційних складових, які комплексно регулюють питання щодо: а) порядку звернення військовослужбовця, який прийняв рішення щодо добровільного повернення із СЗЧ, до уповноваженого органу; б) проходження відповідної процедури в межах компетенції відповідного органу або/чи судового розгляду; в) проходження процедури переводу (факультативно); г) поновлення на службі; г) відновлення грошового забезпечення, інших видів забезпечення.

6. На сьогодні зазначений механізм перебуває на стадії становлення та апробації. Тому йому притаманні певні недоліки, які можуть бути усунені шляхом удосконалення нормативного регулювання та застосуванням відповідних інструментів. Одним із напрямів його удосконалення є подальший, більш предметний аналіз концептуальних засад юридичної відповідальності за СЗЧ та звільнення від неї.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

При опрацюванні проблематики НДР були сформовані наукові основи дослідження та визначені його ключові напрямки. Актуальність дослідження полягала у необхідності визначення та розкриття змісту теоретичних та практичних проблем, пов'язаних із юридичною відповідальністю за самовільне залишення військової частини або місця служби (СЗЧ) та звільненням від неї. У процесі виконання НДР було доведено, що правильна кваліфікація юридичної відповідальності за СЗЧ, разом із запровадженням дієвого механізму звільнення від неї, є запорукою підтримання необхідної чисельності підрозділів Сил оборони, рівня їх боєздатності у забезпеченні захисту України від російської агресії.

Для досягнення даної мети виконані наступні основні завдання:

а) проведено аналіз наукових джерел, які забезпечують теоретичну основу для опрацювання піднятої дослідження проблематики поновлення на військовій службі в умовах правового режиму воєнного стану в Україні та вивчення обраних матеріалів;

б) узагальнено матеріали різних наукових та науково-практичних джерел з метою надання характеристики видів юридичної відповідальності за самовільне залишення військової частини або місця служби;

в) надані власні теоретичні обґрунтування і пропозиції з метою узагальнення сучасних тенденцій у сфері аналізу проблеми поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини, в умовах правового режиму воєнного стану;

д) надано науково-обґрунтовані пропозиції щодо дій посадових осіб суб'єктів Сил оборони у випадку повернення військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини, підрозділи, органи управління та навчальні заклади Національної гвардії України;

е) проаналізовано методичні рекомендації з питань застосування

національного законодавства, відомчих нормативних актів та розпорядчих рішень у зазначеній сфері.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше:

здійснено комплексний теоретико–правовий аналіз поновлення на військовій службі, як продовження військової служби військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;

проаналізовано проблеми поновлення на військовій службі в умовах правового режиму воєнного стану в Україні;

надано розгорнуту характеристику видів юридичної відповідальності за самовільне залишення військової частини або місця служби;

проаналізовано систему правових засобів поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;

опрацьовано методологію дослідження проблем поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;

досліджено та проаналізовано адміністративно-правовий механізм поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;

проведено змістовний аналіз поняття та складу механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;

проаналізовано нормативну складову механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини, підрозділи, органи управління та навчальні заклади Національної гвардії України;

встановлено методи адміністративно-правового впливу на означену категорію військовослужбовців;

визначено та проаналізовано стимули адміністративно-правового впливу;

встановлено важелі адміністративно-правового впливу;

визначено основні шляхи та напрямки удосконалення адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби.

Отже, в Україні для різних суб'єктів сектору безпеки і оборони діють різні алгоритми для повернення військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину (СЗЧ) або місце служби чи дезертирували.

Щодо узагальненого алгоритму для Національної гвардії України, то можна зазначити наступне:

У квітні 2025 року була оновлена спрощена процедура повернення до військової служби військовослужбовців та звільнення їх від кримінальної відповідальності без рішення суду, якщо вони під час дії воєнного стану вперше вчинили СЗЧ чи дезертирство до набрання чинності Закону України 4392-ІХ від 30.04.2025 (Закон України «Про внесення зміни до глави XII “Прикінцеві положення” Закону України “Про військовий обов’язок і військову службу” щодо умов продовження військової служби під час дії воєнного стану окремим категоріям військовослужбовців» 4392-ІХ від 30.04.2025 року), тобто до 10 травня 2025 року, і добровільно висловили бажання повернутись до військової служби до 30 серпня 2025 року.

Алгоритм дій буде відрізнятись залежно від того чи внесені відомості про СЗЧ до Єдиного реєстру досудових розслідувань (алгоритм 1) чи не внесені (алгоритм 2). У випадку, якщо військовослужбовець не знає, чи відомості про СЗЧ внесені до ЄРДР чи ні, рекомендуються прибути до військової частини, де будуть зроблені відповідні запити до правоохоронних органів та розпочато процес повернення військовослужбовця на військову службу.

Ті військовослужбовці, які здійснили СЗЧ після 10 травня 2025 року, навіть якщо це їхнє перше порушення, не можуть скористатися спрощеним алгоритмом. Алгоритм дій у цьому випадку базуватиметься на загальній процедурі повернення відповідно до закону України 3902-ІХ від 20.08.2024 року

(Закон України “Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти встановленого порядку несення або проходження військової служби під час дії воєнного стану” 3902-ІХ від 20.08.2024 року), відповідно до якого військовослужбовці, які під час дії воєнного стану вперше самовільно залишили військову частину або дезертирували, можуть бути звільнені від кримінальної відповідальності, якщо вони добровільно звернулися із клопотанням до слідчого, прокурора, суду про намір повернутися до військової служби та за наявності письмової згоди командира (алгоритм 3).

Разом з тим, якщо СЗЧ було вчинене до 3 днів, кримінальне провадження не порушується, військовослужбовець може повернутись до військової частини за згодою командира і продовжити проходження військової служби.

Якщо СЗЧ вчинене *не вперше*, військовослужбовець *не може* повернутись на службу та бути звільненим від відповідальності (*правові наслідки відповідно до пункту 5 статті 407 та пункту 4 статті 408 ККУ*).

Алгоритм дій 1.

Для військовослужбовців, які вперше вчинили СЗЧ чи дезертирство до 10.05.2025, відомості по якому внесено в ЄРДР:

1. Звернення до військової частини НГУ, в якій особа, яка скоїла СЗЧ, бажає продовжити військову службу:

1.1. військовослужбовець звертається до командування військової частини, в якій бажає продовжити військову службу, вказує посаду, яку займав та військову частину, в якій проходив військову службу на день призупинення військової служби, а також наявність кримінального провадження та орган досудового розслідування, що здійснює досудове розслідування (якщо ця інформація відома).

2. Проведення службовими особами військової частини НГУ першочергових заходів:

2.1. проведення бесіди з військовослужбовцем, під час якої з'ясувати: причини вчинення самовільного залишення попереднього місця служби; мотивація для подальшого проходження військової служби (особисте бажання військовослужбовця проходити військову службу в НГУ); наявність вчинених правопорушень під час перебування в СЗЧ;

2.2. вивчення (аналіз) наявних документів (військовий квиток, витяги з наказів, посвідчення УБД тощо).

2.3. проведення попереднього медичного огляду військовослужбовця (вивчення наявних медичних документів). За необхідності використовувати спеціальний технічний засіб щодо виявлення ознак алкогольного сп'яніння («Алкофор», «Драгер» тощо); результати оформити документально.

2.4. проведення попереднього психологічного вивчення, використовуючи експрес-діагностики.

3. Інформування органів управління НГУ вищого рівня (територіальних управлінь, управлінь штабів корпусів, ГУ НГУ) про факт прибуття військовослужбовця, який раніше самовільно залишив військову частину або дезертував:

3.1. оперативний черговий (черговий) військової частини готує донесення про факт прибуття військовослужбовця та надсилає його по лінії чергової служби до органів управління НГУ вищого рівня із зазначенням установчих даних військовослужбовця відповідно до вимог, визначених розпорядженнями Головного управління НГУ.

4. Інші заходи, які необхідно провести після прибуття військовослужбовця до військової частини:

4.1. видання наказу (по стройовій частині) щодо прибуття військовослужбовця з СЗЧ, включення його до списку тимчасово прибулого

особового складу та зарахування на котлове забезпечення, прикомандирувавши його до резервного підрозділу військової частини НГУ;

4.2. облік військовослужбовця в книзі тимчасово прибулого особового складу;

4.3. вивчення військовослужбовця за різними напрямками службово-бойової діяльності;

4.4. встановлення зв'язку з визначеними посадовими особами Державного бюро розслідувань з питань наявності кримінального провадження стосовно прибулого військовослужбовця, стану провадження тощо;

4.5. проведення заходів за напрямком кадрової роботи:

4.5.1. уточнення даних з наявних документів (або зі слів): військове звання, прізвище, ім'я, по батькові, № військової частини, де попередньо проходив військову службу, та військова посада до скоєння СЗЧ);

4.5.2. отримання рапорту від військовослужбовця про добровільну згоду щодо подальшого проходження військової служби у військовій частині НГУ;

4.5.3. у разі, якщо військовослужбовець вперше вчинив СЗЧ чи дезертирство з військової частини НГУ, в термін до 1-ї доби до Головного управління НГУ надсилається клопотання про переміщення зазначеного військовослужбовця в розпорядження командира військової частини НГУ, в якій він бажає продовжити військову службу;

4.5.4. у разі, якщо військовослужбовець вперше вчинив СЗЧ чи дезертирство з військової частини ЗСУ, в термін до 1-ї доби до Головного управління НГУ надсилається лист з даними військовослужбовця (військове звання, прізвище, ім'я, по батькові, № військової частини ЗСУ, де попередньо проходив військову службу) для клопотання перед Генеральним штабом ЗСУ про переміщення зазначеного військовослужбовця до складу НГУ;

4.5.5. у разі зарахування наказом командувача НГУ по особовому складу військовослужбовця до списків особового складу НГУ (доводиться розпорядженням Головного управління НГУ) видається наказ по особовому

складу про зарахування зазначеного військовослужбовця до списків військової частини з призначенням на відповідну посаду (попередньо узгоджену з відділом професійної підготовки, який до цієї процедури повинен надати командирові військової частини на затвердження пропозиції щодо розподілу зазначених військовослужбовців, виходячи з їх наявного досвіду);

4.5.6. після зарахування військовослужбовця до списків військової частини НГУ, до відповідних установ надсилаються запити щодо отримання особової справи військовослужбовця (військово-облікових документів у разі їх втрати); повідомляється районний територіальний центр комплектування та соціальної підтримки (надсилаючи витяг з наказу командира військової частини по особовому складу) про зарахування військовослужбовця до списків військової частини НГУ.

5. Поновлення військовослужбовця на всіх видах забезпечення;

6. Надання визначеним посадовими особами Державного бюро розслідувань інформації (витягів з наказів командира частини тощо) щодо продовження військової служби прибулому військовослужбовцю, з метою забезпечення процедури звільнення його від кримінальної відповідальності за вчинення СЗЧ.

Алгоритм дій 2.

Для військовослужбовців, які вперше вчинили СЗЧ чи дезертирство до 10.05.2025, відомості по якому НЕ внесено в ЄРДР:

1. Звернення до військової частини НГУ, в якій особа, яка скоїла СЗЧ, бажає продовжити військову службу:

1.1. військовослужбовець звертається до командування військової частини, в якій бажає продовжити військову службу, вказує посаду, яку займав та військову частину, в якій проходив військову службу на день призупинення військової служби, а також наявність/відсутність кримінального провадження за вчинення СЗЧ.

2. Проведення службовими особами військової частини НГУ першочергових заходів:

2.1. проведення бесіди з військовослужбовцем, під час якої з'ясувати: причини вчинення самовільного залишення попереднього місця служби; мотивація для подальшого проходження військової служби (особисте бажання військовослужбовця проходити військову службу в НГУ); наявність вчинених правопорушень під час перебування в СЗЧ;

2.2. вивчення (аналіз) наявних документів (військовий квиток, витяги з наказів, посвідчення УБД тощо).

2.3. проведення попереднього медичного огляду військовослужбовця (вивчення наявних медичних документів). За необхідності використовувати спеціальний технічний засіб щодо виявлення ознак алкогольного сп'яніння («Алкофор», «Драгер» тощо); результати оформити документально.

2.4. проведення попереднього психологічного вивчення, використовуючи експрес-діагностики.

3. Інформування органів управління НГУ вищого рівня (територіальних управлінь, управлінь штабів корпусів, ГУ НГУ) про факт прибуття військовослужбовця, який раніше самовільно залишив військову частину або дезертував:

3.1. оперативний черговий (черговий) військової частини готує донесення про факт прибуття військовослужбовця та надсилає його по лінії чергової служби до органів управління НГУ вищого рівня із зазначенням установчих даних військовослужбовця відповідно до вимог, визначених розпорядженнями Головного управління НГУ.

4. Інші заходи, які необхідно провести після прибуття військовослужбовця до військової частини:

4.1. видання наказу (по стройовій частині) щодо прибуття військовослужбовця з СЗЧ, включення його до списку тимчасово прибулого

особового складу та зарахування на котлове забезпечення, прикомандирувавши його до резервного підрозділу військової частини НГУ;

4.2. обліковування військовослужбовця в книзі тимчасово прибулого особового складу;

4.3. вивчення військовослужбовця за різними напрямками службово-бойової діяльності;

4.4. надати запит до уповноваженого правоохоронного органу щодо відсутності кримінального провадження стосовно прибулого військовослужбовця, стану провадження тощо;

4.5. проведення заходів за напрямком кадрової роботи:

4.5.1. уточнення даних з наявних документів (або зі слів): військове звання, прізвище, ім'я, по батькові, № військової частини, де попередньо проходив військову службу, та військова посада до скоєння СЗЧ);

4.5.2. отримання рапорту від військовослужбовця про добровільну згоду щодо подальшого проходження військової служби у військовій частині НГУ;

4.5.3. у разі, якщо військовослужбовець вперше вчинив СЗЧ чи дезертирство з військової частини НГУ, в термін до 1-ї доби до Головного управління НГУ надсилається клопотання про переміщення зазначеного військовослужбовця в розпорядження командира військової частини НГУ, в якій він бажає продовжити військову службу;

4.5.4. у разі, якщо військовослужбовець вперше вчинив СЗЧ чи дезертирство з військової частини ЗСУ, в термін до 1-ї доби до Головного управління НГУ надсилається лист з даними військовослужбовця (військове звання, прізвище, ім'я, по батькові, № військової частини ЗСУ, де попередньо проходив військову службу) для клопотання перед Генеральним штабом ЗСУ про переміщення зазначеного військовослужбовця до складу НГУ;

4.5.5. у разі зарахування наказом командувача НГУ по особовому складу військовослужбовця до списків особового складу НГУ (доводиться розпорядженням Головного управління НГУ) видається наказ по особовому

складу про зарахування зазначеного військовослужбовця до списків військової частини з призначенням на відповідну посаду (попередньо узгоджену з відділом професійної підготовки, який до цієї процедури повинен надати командирові військової частини на затвердження пропозиції щодо розподілу зазначених військовослужбовців, виходячи з їх наявного досвіду);

4.5.6. після зарахування військовослужбовця до списків військової частини НГУ, до відповідних установ надсилаються запити щодо отримання особової справи військовослужбовця (військово-облікових документів у разі їх втрати); повідомляється районний територіальний центр комплектування та соціальної підтримки (надсилаючи витяг з наказу командира військової частини по особовому складу) про зарахування військовослужбовця до списків військової частини НГУ.

5. Поновлення військовослужбовця на всіх видах забезпечення;

Алгоритм дій 3.

Повернення до військової служби військовослужбовців, які вчинили вперше СЗЧ чи дезертирство після 10.05.2025.

Спрощений алгоритм повернення на військову службу не стосується військовослужбовців, які здійснили СЗЧ після 10 травня 2025 року (після набрання чинності Законом України 4392-ІХ від 30.04.2025 року).

Такі військовослужбовці повинні пройти через загальну процедуру, згідно якої вони можуть бути звільнені від кримінальної відповідальності в порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством України, якщо вони добровільно звернулися із клопотанням до слідчого, прокурора, суду про намір повернутися до цієї або іншої військової частини або до місця служби для продовження проходження військової служби та за наявності письмової згоди командира (начальника) військової частини (установи) на продовження проходження такою особою військової служби (закон України 3902-ІХ від 20.08.2024 року).

Загальна процедура передбачає:

- отримання письмової згоди командира частини, яку військовий самовільно залишив, або підрозділу резерву, куди направлять військового на час поновлення на службі;
- проведення розслідування кримінального провадження;
- винесення рішення судом на підставі клопотання прокурора щодо того, звільняти чи ні військовослужбовця від кримінальної відповідальності.

Лише після рішення суду стосовно військовослужбовця може розпочатися процедура поновлення на військовій службі з зарахуванням на усі види забезпечення.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

До частини 1:

1. Коломієць Н. В., Лугина Є. Ю. Кримінально-правова характеристика самовільного залишення військової частини або місця служби. Аналіз об'єктивних і суб'єктивних ознак. *Електронне наукове видання: «Аналітично-порівняльне правознавство»*. Розділ VIII. Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. С. 579-584. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/04/100.pdf>.
2. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234114#Text>.
3. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини): теоретичні та прикладні аспекти: *монографія* / М.І. Карпенко; за заг. ред. В.К. Матвійчука. Київ: ВНЗ «Національна академія управління», 2018. 420 с.
4. Ткаченко П. Кримінально-правова характеристика кваліфікуючих ознак самовільного залишення військової частини або місця служби. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1. С. 436-442. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/11630/1/66.pdf>.
5. Касько Т. Ю. Кваліфікуючі ознаки дезертирства. *Актуальні проблеми держави і права*. С. 532-537. <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5fcea3fa-7066-49ad-a4ce-3d1d8f87a662/content>.
6. Ленда О. Об'єкт самовільного залишення військової частини або місця служби: доктринальні проблеми та шляхи їх вирішення. *Науковий вісник ДДУВС*. 2022. С. 593–597.
7. Орловська Н. А., Степанова Ю. П. Самовільне залишення військової частини або місця несення служби: кримінально-правові ознаки і проблеми кваліфікації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 511–515.

8. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.2024 р. № 2232-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>.
9. Сенько М.М. Кримінальна відповідальність за самовільне залишення військової частини або місця служби: *дис. канд. юрид. наук*: 12.00.08. Львів, 2005.
10. *Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України* / Азаров Д.С., Гришук В.К., Савченко А.В. та ін.; за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. 2 вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
11. Карплюк Лідія. Добровільне повернення на військову службу осіб, які не вперше самовільно залишили військову частини чи дезертирували: наслідки для кримінального провадження. [Інформаційний портал: *Видавництво «Юридична практика»*]. URL: <https://pravo.ua/dobrovilne-povernennia-na-viiskovu-sluzhbu-osibiaki-ne-vpershe-samovilno-zalyshyly-viisko-vu-chastyny-chy-dezertyruvaly-naslidky-dlia-kryminalnoho-provazhennia/>.
12. Янчук Анатолій. Самовільне залишення військової частини військовослужбовцем. URL: <https://solutio.com.ua/uk/yurydychni-posluhy/advokat-ro-administratyvnyum-spravam/samovilne-zalyshennya-vijskovoyi-chastyny-vijskovosluzhbovczem>.
13. Військові адміністративні правопорушення: *науково-практичний коментар* / С. С. Вітвіцький, М. Ю. Веселов, О. М. Нестеренко, П. С. Єпринцев. Харків: Право, 2024. 182 с.
14. Лісова Наталя. Самовільне залишення військової частини в умовах воєнного стану – СЗЧ. [Інформаційний портал: *Адвокати ЗСУ*]. URL: <https://pravo-ua.com/crime/samovilne-zalyshennya-vijskovoyi-chastyny-v-umovah-voennogo-stanu/>.
15. Покарання військових за самовільне залишення військової частини: статистичні дані. Самовільне залишення. [Інформаційний портал: *Адвокати ЗСУ*]. URL: <https://pravo-ua.com/crime/pokarannya-vijskovyih-za-samovilnezalyshennya-vijskovoyi-chasty-nystatystychni-dani/>.

16. Військові злочини: *коментар законодавства*/ Хавронюк М. І., Дячук С. І., Мельник М. І.; відп. ред.: М. Д. Дрига, В. І. Кравченко. Київ: Видавництво А.С.К., 2003. 272 с.

17. Анісімов Г. М., Дзюба Ю. П., Касинюк В. І. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини): *навч. посібник* / за ред. М. І. Панова. Харків: Право, 2011. 184 с.

18. Наконечна І. Кваліфікуючі й особливо кваліфікуючі ознаки злочинів за кримінальним законодавством окремих пострадянських держав. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 1. С. 73–79.

19. Бодаєвський В. П. «Воєнний стан», «бойова обстановка» та «час перебування на військовій службі» як особливі обставини чинності кримінального закону щодо військових злочинів у часі. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія «Юридичні науки»*. 2013. № 2. С. 180-186.

20. Карпенко М. І., Чередник В. М. Історичні аспекти кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів. *Юридична наука*. 2011. № 4-5. С. 141–149.

21. Байда А., Склезь О. Основні проблеми кваліфікації злочинів, вчинених в умовах воєнного стану. *Молодий вчений*. Одеса, 2019. № 4 (68). С. 112–116.

22. Вознюк А. А. Воєнний та надзвичайний стан як обставини, що впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення або призначення покарання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 308–317.

23. Ониськів А. М. Бойова обстановка як кваліфікуюча ознака військових злочинів. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 3. С. 185–195.

24. Вартилецька І. А., Шармар О. М. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених в умовах воєнного стану та особливого періоду. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2021. № 1 (15). С. 191–206.

25. Демидова Л. М. Кримінально-правова оцінка умов воєнного стану та періоду збройного конфлікту при кваліфікації державної зради. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2014. Вип. 28. С. 79–88.

26. Шаблистий В. В., Уваров В. Г. Про нерецидивний кримінальний проступок в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 2. С. 16–21.

27. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини): навч. посібник / Г. М. Анісімов, Ю. П. Дзюба, В. І. Касинюк та ін.; за ред. М. І. Панова. Х.: Право, 2011. 184 с.

28. Жаровська Г. П. Співучасть у злочині за кримінальним правом України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. К., 2004. 21 с.

29. Кримінальне право. Особлива частина. *Підручник*: у 2 т. / за ред. О. О. Дудорва, Є. О. Письменного. Луганськ: Елтон-2. Т. 2. 2012. 780 с.

30. Абасов Г. Г. Спільність як об'єктивна та суб'єктивна ознака у співучасті: проблеми теорії та практики / *Форум права*. 2008. № 1. С. 6–10.

31. Міщук І. П., Слюсарчук Є. А. Особливості визначення безпосереднього об'єкта складу самовільного залишення військової частини або місця служби (ст. 407 КК України). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2015. № 2. С. 130–134.

32. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування / Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporusshennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

33. Ганьба О. Б. Правопорушення військовослужбовців і працівників Державної прикордонної служби України: поняття, класифікація та особливості. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2016. № 2(14). С. 1–22.

34. Курилюк Ю. Б. Адміністративно-правові та кримінологічні засади забезпечення правопорядку в прикордонній сфері України: *дис. д-ра юрид. наук*. Київ-Запоріжжя, 2020. 472 с.

35. Ободовський О. В. Триваючі злочини у кримінальному праві України: *монографія*. Одеса: Юридична література, 2016. 256 с.

36. Дмитренко Н. А. Дезертирство: кримінально-правовий аналіз і проблеми кваліфікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2019. № 40. С. 136–138.

37. Загиней-Заболотенко З. А. Самовільне залишення військової частини або місця служби та дезертирство (статті 407 та 408 кримінального кодексу України): основні правові позиції верховного суду щодо кваліфікації / *Юридичний науковий електронний журнал*. № 12/2023. С. 339-342. URL: http://lsej.org.ua/12_2023/84.pdf.

38. Анісімов Г. М., Дзюба Ю. П., Касинюк В. І. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини): *навч. посібник* / за ред. М. І. Панова. Харків: Право, 2011. 184 с.

39. Касько Т. Ю. Кваліфікуючі ознаки дезертирства. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 73. С. 532–537.

40. Наконечна І. Кваліфікуючі й особливо кваліфікуючі ознаки злочинів за кримінальним законодавством окремих пострадянських держав. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 1. С. 73–79.

41. Бодаєвський В. П. «Воєнний стан», «бойова обстановка» та «час перебування на військовій службі» як особливі обставини чинності кримінального закону щодо військових злочинів у часі. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія «Юридичні науки»*. 2013. № 2. С. 180-186.

42. Карпенко М. І., Чередник В. М. Історичні аспекти кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів. *Юридична наука*. 2011. № 4-5. С. 141–149.

43. Байда А., Склезь О. Основні проблеми кваліфікації злочинів, вчинених в умовах воєнного стану. *Молодий вчений*. Одеса, 2019. № 4 (68). С. 112–116.

44. Вознюк А. А. Воєнний та надзвичайний стан як обставини, що впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення або призначення покарання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 308–317.

45. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за окремі військові злочини: Закон України від 12.02.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/194-19>.

46. Мельник М.І., Хавронюк М.І. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 9-е вид., перероб. та доп. Київ: *Юрид. думка*, 2012. 1316 с.

47. Панов Н. І. Засіб скоєння злочину та кримінальна відповідальність: *монографія*. Харків: Вища шк., 1982. 160 с.

48. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>.

49. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10 жовтня 1993 року № 3543-ХІІ. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12>.

50. Ониськів А. М. Бойова обстановка як кваліфікуюча ознака військових злочинів. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 3. С. 185–195.

51. Вартилецька І. А., Шармар О. М. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених в умовах воєнного стану та особливого періоду. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2021. № 1 (15). С. 191–206.

52. Демидова Л. М. Кримінально-правова оцінка умов воєнного стану та періоду збройного конфлікту при кваліфікації державної зради. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2014. Вип. 28. С. 79–88.

53. Шаблистий В. В., Уваров В. Г. Про нерецидивний кримінальний проступок в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 2. С. 16–21.

54. Шульга А.М., Міненко О.Д. Прикладні аспекти застосування ст. 407 КК України (Самовільне залишення військової частини або місця служби). *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2025. № 34(1). С. 90-105. URL: <https://doi.org/10.32631/vca.2025.1.06>.

55. Висоцький П.Г. Самовільне залишення військової частини або місця служби. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2024. № 72. С. 134-137. DOI <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2024.72.26>.

56. Замахін А.Л. Самовільне залишення військової частини або місця служби в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. С. 462-464.

57. Коломієць Н.В., Лугина Є.Ю. Кримінально-правова характеристика самовільного залишення військової частини або місця служби. Аналіз об'єктивних і суб'єктивних ознак. *Аналітично-порівняльне правознавство: електронне наукове видання*. 2024. № 4. С. 579-584. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.98>.

58. Коломієць Н.В., Лугина Є.Ю. Самовільне залишення військової частини або місця служби: проблемні аспекти кваліфікації. *Кримінально-виконавча система: Вчора. Сьогодні. Завтра*. 2024. № 1. С. 9–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kvsvsz_2024_1_3. DOI [10.32755/sjcriminal.2024.01.009](https://doi.org/10.32755/sjcriminal.2024.01.009).

59. Загиней-Заболотенко З.А. Самовільне залишення військової частини або місця служби та дезертирство (статті 407 та 408 Кримінального Кодексу України): основні правові позиції Верховного Суду щодо кваліфікації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 12. С. 339-342. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-12/84>.

60. Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти встановленого порядку несення або проходження військової служби під час дії воєнного стану: Закон України від 20 серпня 2024 року № 3902-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3902-20#Text>.

61. Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку проходження військової служби окремими категоріями військовослужбовців під час дії воєнного стану: Закон України № 4392-IX від 30 квітня 2025 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4392-20#Text>.

62. Про затвердження Порядку організації роботи з рапортами військовослужбовців у системі Міністерства оборони України: наказ Міністерства оборони України від 06.08.2024 р. № 531. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1214-24#Text>.

63. Інструкція з діловодства у Збройних Силах України: наказ Міністерства оборони України від 31.01.2024 р. № 40. URL: <https://turbota.mil.gov.ua/dopomoga-dilovodam/instrukciya-z-dilovodstva-u-zbrojnyh-sylah-ukrayiny>.

64. Рудковська М. Р. Суспільна небезпека як ознака поняття злочину: *дис. ... канд. юрид. наук*: 12.00.08 / Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2017. 187 с.

65. За останні 8 місяців із СЗЧ на службу повернулися понад 29 тисяч бійців. *Українська правда*. 05. 08. 2025. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/08.5/7524841>.

66. Гришук В. К., Сенько М. М. Кримінальна відповідальність за самовільне залишення військової частини або місця служби: *монографія*. Львів, 2007. 103 с.

67. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / А. М. Бойко, Л. П. Брич, О. О. Дудоров та ін.; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та доповн. Київ, 2019. 1480 с.

68. Лісова Наталя. Самовільне залишення військової частини в умовах воєнного стану – СЗЧ. [Інформаційний портал: Адвокати ЗСУ]. URL: <https://pravo-ua.com/crime/samovilne-zalyshennya-vijskovoyi-chastyny-v-umovah-voyennogo-stanu/>.

69. Покарання військових за самовільне залишення військової частини: статистичні дані. Самовільне залишення. [Інформаційний портал: Адвокати ЗСУ]. URL: <https://pravo-ua.com/crime/pokarannya-vijskovyih-za-samovilnezalyshennya-vijskovoyi-chasty-nystatystychni-dani/>.

70. Військові злочини: коментар законодавства / Хавронюк М. І., Дячук С. І., Мельник М. І.; відп. ред.: М. Д. Дрига, В. І. Кравченко. Київ: Видавництво А.С.К., 2003. 272 с.

71. Наконечна І. Кваліфікуючі й особливо кваліфікуючі ознаки злочинів за кримінальним законодавством окремих пострадянських держав. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 1. С. 73–79.

72. Бодаєвський В. П. «Воєнний стан», «бойова обстановка» та «час перебування на військовій службі» як особливі обставини чинності кримінального закону щодо військових злочинів у часі. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського*. Серія «Юридичні науки». 2013. № 2. С. 180-186.

73. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини): навч. посібник / Г. М. Анісімов, Ю. П. Дзюба, В. І. Касинюк та ін.; за ред. М. І. Панова. Х.: Право, 2011. 184 с.

74. Жаровська Г. П. Співучасть у злочині за кримінальним правом України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. К., 2004. 21 с.

75. Кримінальне право. Особлива частина. *Підручник*: у 2 т. / за ред. О. О. Дудорва, Є. О. Письменного. Луганськ: Елтон-2. Т. 2. 2012. 780 с.

76. Абасов Г. Г. Спільність як об'єктивна та суб'єктивна ознака у співучасті: проблеми теорії та практики / *Форум права*. 2008. № 1. С. 6–10.

77. Міщук І. П., Слюсарчук Є. А. Особливості визначення безпосереднього об'єкта складу самовільного залишення військової частини або місця служби (ст. 407 КК України). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2015. № 2. С. 130–134.

78. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування / Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

79. Ганьба О. Б. Правопорушення військовослужбовців і працівників Державної прикордонної служби України: поняття, класифікація та особливості. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2016. № 2(14). С. 1–22.

80. Курилюк Ю. Б. Адміністративно-правові та кримінологічні засади забезпечення правопорядку в прикордонній сфері України: *дис. д-ра юрид. наук*. Київ-Запоріжжя, 2020. 472 с.

81. Ободовський О. В. Триваючі злочини у кримінальному праві України: *монографія*. Одеса: Юридична література, 2016. 256 с.

82. Дмитренко Н. А. Дезертирство: кримінально-правовий аналіз і проблеми кваліфікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2019. № 40. С. 136–138.

83. Загиней-Заболотенко З. А. Самовільне залишення військової частини або місця служби та дезертирство (статті 407 та 408 кримінального кодексу України): основні правові позиції верховного суду щодо кваліфікації / *Юридичний науковий електронний журнал*. № 12/2023. С. 339-342. URL: http://lsej.org.ua/12_2023/84.pdf.

84. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12 листопада 2015 року № 794-VIII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

85. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.2024 № 2232-XII: станом на 27 лют. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>

86. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

87. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці: Закон України від 13.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2839-20#Text>

88. Аналітична доповідь щодо проблемних питань відповідальності військовослужбовців: аналіз ситуації (ідентифікації проблем та їх аналіз). Центр оборонних стратегій. 2023. 21 с. URL : <http://surl.li/olqcb>.

89. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини): теоретичні та прикладні аспекти: *монографія* / М.І. Карпенко; заг. ред. В.К. Матвійчука. Київ: ВНЗ «Національна академія управління», 2018. 420 с.

90. Орловська Н.А., Степанова Ю.П. Самовільне залишення військової частини або місця несення служби: кримінально-правові ознаки і проблеми кваліфікації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 511–515.

91. Ткаченко П.І. Кримінально-правова характеристика заздальгідь обдуманого умислу самовільного залишення військової частини або місця служби. IV International Scientific and Practical Conference "Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences". 2022. С. 56–58.

92. Гладченко Д. М. Правовий аналіз змін військових кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 407, 425 Кримінального кодексу України, внесених відповідно до Закону України від 13 липня 2023 р. № 3233-IX. *Нове українське право*. 2023. Вип. 4. С. 152–162.

93. Ніколаєнко Т. Б. Забезпечення військового правопорядку заходами кримінальноправового впливу в умовах режиму воєнного стану в Україні: проблеми та шляхи вирішення // *Military offences and war crimes: background, theory and practice : collective monograph* / ed. by V. M. Stratonov. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. 876 p. С. 493–524. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-302-6-22>.

94. Ніколаєнко Т. Б., Омельчук В. А. Кваліфікація кримінальних правопорушень: актуальні проблеми: *підруч.* Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2022. 504 с.

95. Фесенко О., Козакова І., Шнипко О. До питання про юридичну відповідальність за військові правопорушення. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія: Право*. 2022. Вип. 74 (22). С. 237–243.

96. Офіс генерального прокурора: офіційна інтернет-сторінка. URL: <https://www.dw.com/uk/ofis-generalnogo-prokurora/t-56953886>. (01.08.2025).

97. Харитонов С.О. Кримінальна відповідальність за військові злочини за кримінальним правом України: монографія. Харків: Право, 2018. 328 с.

98. Ониськів А. М. Кримінальна відповідальність за порушення порядку проходження військової служби, вчинені в умовах особливого періоду або в бойовій обстановці: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08; Київ. ун-т права НАН України; Ін-т держави і права ім/ В.В. Корецького НАН України. Київ, 2017. 268 с.

До частини 2:

1. Бодаєвський В. П. «Воєнний стан», «бойова обстановка» та «час перебування на військовій службі» як особливі обставини чинності кримінального закону щодо військових злочинів у часі. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія «Юридичні науки»*. 2013. № 2. С. 180-186.

2. Вознюк А. А. Воєнний та надзвичайний стан як обставини, що впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення або призначення покарання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 308–317.

3. Ониськів А. М. Бойова обстановка як кваліфікуюча ознака військових злочинів. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 3. С. 185–195.

4. Вартилецька І. А., Шармар О. М. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених в умовах воєнного стану та особливого періоду. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2021. № 1 (15). С. 191–206.

5. Демидова Л. М. Кримінально-правова оцінка умов воєнного стану та періоду збройного конфлікту при кваліфікації державної зради. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2014. Вип. 28. С. 79–88.

6. Шаблистий В. В., Уваров В. Г. Про нерецидивний кримінальний проступок в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 2. С. 16–21.

7. Шульга А. М., Міненков О. Д. Прикладні аспекти застосування ст. 407 КК України (Самовільне залишення військової частини або місця служби). *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2025. № 34(1). С. 90-105. URL: <https://doi.org/10.32631/vca.2025.1.06>.
8. Висоцький П. Г. Самовільне залишення військової частини або місця служби. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2024. № 72. С. 134-137. DOI <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2024.72.26>.
9. Замахін А. Л. Самовільне залишення військової частини або місця служби в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. С. 462-464.
10. Коломієць Н. В., Лугина Є. Ю. Кримінально-правова характеристика самовільного залишення військової частини або місця служби. Аналіз об'єктивних і суб'єктивних ознак. *Аналітично-порівняльне правознавство: електронне наукове видання*. 2024. № 4. С. 579-584. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.98>.
11. Коломієць Н. В., Лугина Є. Ю. Самовільне залишення військової частини або місця служби: проблемні аспекти кваліфікації. *Кримінально-виконавча система: Вчора. Сьогодні. Завтра*. 2024. № 1. С. 9–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kvsvsz_2024_1_3. DOI 10.32755/sjcriminal.2024.01.009.
12. Загиней-Заболотенко З. А. Самовільне залишення військової частини або місця служби та дезертирство (статті 407 та 408 Кримінального Кодексу України): основні правові позиції Верховного Суду щодо кваліфікації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 12. С. 339-342. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-12/84>.
13. Гришук В. К., Сенько М. М. Кримінальна відповідальність за самовільне залишення військової частини або місця служби: *монографія*. Львів, 2007. 103 с.
14. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / А. М. Бойко, Л. П. Брич, О. О. Дудоров та ін.; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та доповн. Київ, 2019. 1480 с.

15. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини): теоретичні та прикладні аспекти: *монографія* / М. І. Карпенко; за заг. ред. В. К. Матвійчука. Київ: ВНЗ «Національна академія управління», 2018. 420 с.
16. Касько Т. Ю. Кваліфікуючі ознаки дезертирства. *Актуальні проблеми держави і права*. С. 532-537. <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5fcea3fa-7066-49ad-a4ce-3d1d8f87a662/content>.
17. Орловська Н. А., Степанова Ю. П. Самовільне залишення військової частини або місця несення служби: кримінально-правові ознаки і проблеми кваліфікації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 511–515.
18. Військові адміністративні правопорушення: науково-практичний коментар / С. С. Вітвіцький, М. Ю. Веселов, О. М. Нестеренко, П. С. Єпринцев. Харків: Право, 2024. 182 с.
19. Дмитренко Н. А. Дезертирство: кримінально-правовий аналіз і проблеми кваліфікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2019. № 40. С. 136–138.
20. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини): теоретичні та прикладні аспекти: *монографія* / М. І. Карпенко; за заг. ред. В. К. Матвійчука. Київ: ВНЗ «Національна академія управління», 2018. 420 с.
21. Ткаченко П. І. Кримінально-правова характеристика заздалегідь обдуманого умислу самовільного залишення військової частини або місця служби. IV International Scientific and Practical Conference "Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences". 2022. С. 56–58.
22. Гладченко Д. М. Правовий аналіз змін військових кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 407, 425 Кримінального кодексу України, внесених відповідно до Закону України від 13 липня 2023 р. № 3233-ІХ. *Нове українське право*. 2023. Вип. 4. С. 152–162.

23. Ніколаєнко Т. Б. Забезпечення військового правопорядку заходами кримінальноправового впливу в умовах режиму воєнного стану в Україні: проблеми та шляхи вирішення // *Military offences and war crimes: background, theory and practice : collective monograph / ed. by V. M. Stratonov. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. 876 p. С. 493–524. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-302-6-22>.*

24. Обиход О.В. Кримінальна відповідальність за самовільне залишення військової частини або місця служби. *Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії*. К., 2025. 241 с.

25. Юріков О.О. Кримінальна відповідальність поліцейських за вчинення кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби (військових кримінальних правопорушень). *Нове українське право*. 2023. Випуск 2. С. 170-175.

26. Яремко Г.З. «Бойовий імунітет»: аналіз складу правомірного заподіяння шкоди під час захисту України. *Право.UA*. 2024. № 1. С. 103-115. URL: http://pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/Pravo-ua-2024-1/Pravo_ua_2024_1_104.pdf.

27. Яремко Г.З. Combatant, non-combattant, hors de combat: питання кримінально-правової охорони. Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні: *матеріали VII Всеукраїнської наук.-практ. конф.* (м. Львів, 08 грудня 2023 р.) / за заг. ред. І. В. Красницького. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. С. 627-630.

28. Ясиновський П.В. Відмежування військових формувань від правоохоронних органів при кваліфікації за ст. 114-1 Кримінального кодексу України. *Київський часопис права*, 2024. № 1. С. 247-251. URL: <https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/431/417>.

29. Мина В.В. Чи є військові формування правоохоронними органами: правовий огляд. *Європейські перспективи*. 2025. №2. С.106-112.

30. Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України щодо вдосконалення

кримінальної відповідальності за злочини проти встановленого порядку несення або проходження військової служби під час дії воєнного стану»: Закон України від 20 серпня 2024 року № 3902-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3902-20#n6>.

31. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n738>.

32. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.

33. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>.

34. Про внесення зміни до глави XII «Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»: Закон України від 21 листопада 2024 року № 4087-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4087-20#Text>.

35. Про внесення змін до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо особливостей взяття громадян України на військовий облік призовників та їх медичного огляду під час проходження ними базової загальновійськової підготовки»: Закон України від 9 січня 2025 року № 4197-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4197-20#n69>.

36. Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку проходження військової служби окремими категоріями військовослужбовців під час дії воєнного стану: Закон України від 30 квітня 2025 року № 4392-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4392-20#n2>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Список

**наукових публікацій, написаних виконавцями у межах виконання
НДР: «Адміністративно-правовий механізм поновлення на військовій
службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини:
проблеми та шляхи вирішення» (шифр – «Механізм»)**

**Статті у зарубіжних наукових виданнях, що індексуються у
наукометричних базах:**

1. Oleksii Voluiko, Hennadii Shevchuk, Volodymyr Myna, Oleksandr Pelahesha, Denys Sharko. (2025). Legal Grounds for Continuing Military Service by Servicemen After an Unauthorized Abandonment of a Military Unit. («Правові підстави для продовження військової служби військовослужбовцями після самовільного залишення військової частини») *Cadernos de Dereito Actual* №29. Núm. Ordinario (2025), pp. 58-71. URL: <https://www.cadernosdedereitoactual.es/index.php/cadernos/article/view/1382/630>. *Scopus*.

Статті у періодичних фахових наукових виданнях:

1. Мина В.В., Бейкун А.Л., Пелагеша О.Г., Дедлайни повернення військовослужбовців, які вчинили самовільне залишення військової частини або місця служби, дезертирство: юридичний аналіз. *Наше право*. № 3, 2025. С. 436–444. URL: https://nashe-pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/NP-2025-3/NP_2025_3_436.pdf. DOI: <https://doi.org/10.71404/NP.2025.3.60>.

Наукові статі у інших періодичних виданнях:

1. Бейкун А., Пелагеша О., Мина В. Юридична відповідальність за самовільне залишення військової частини або місця служби: кваліфікація, реалізація, звільнення від реалізації. *Проблеми правоохоронної та освітньої діяльності*. Київ: КІ НГУ, 2025. № 2. С. 6–15. URL: <https://law-education.kyiv.ua/index.php/journal/issue/view/3/3>. DOI: <https://doi.org/10.59226/3041-1971.2.2025.6-15>

Тези у матеріалах науково-практичних конференцій, інших науково-практичних заходах:

1. Пелагеша О. Г., Бейкун А. Л., Мина В. В. Теоретико-практичні аспекти притягнення до юридичної відповідальності за самовільне залишення військової частини або місця служби / Актуальні проблеми забезпечення

державної безпеки: *III Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 31 жов. 2025 р.). Київ: Київський інститут Національної гвардії України, 2025. С. 211–213.

2. Ярема В. В. Адміністративно-правові засади поновлення на військовій службі / Актуальні проблеми забезпечення державної безпеки: матеріали *III Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 31 жов. 2025 р.). Київ: Київський інститут Національної гвардії України, 2025. С. 214–216.

ЗАКОН УКРАЇНИ № 4087-ІХ від 21.11.2024
Про внесення зміни до глави XII Прикінцеві положення Закону України
«Про військовий обов'язок і військову службу» щодо умов продовження
військової служби під час дії воєнного стану окремим категоріям
військовослужбовців

Установити, що:

1) військовослужбовцям, які самовільно залишили військові частини чи місця проходження служби або дезертирували до набрання чинності цим Законом України (до 29 листопада 2024 р.) і військову службу яких призупинено та які добровільно прибули не пізніше 1 січня 2025 року до відповідних військових частин (місць проходження військової служби), визначених центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями, і висловили готовність продовжити військову службу, командир (начальник) військової частини не пізніше 72 годин з дня їх прибуття до військової частини чи місця проходження служби продовжує відповідно військову службу, дію контракту, а також поновлює виплату грошового і здійснення продовольчого, речового, інших видів забезпечення. З моменту продовження військової служби таким військовослужбовцям поновлюються пільги та соціальні гарантії, встановлені законодавством України;

2) у день продовження військової служби військовослужбовцям, зазначеним у підпункті 1 цього пункту, командир (начальник) військової частини інформує у письмовій формі про таке продовження орган досудового розслідування та відповідний орган управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України;

3) факт відкриття кримінального провадження щодо кримінального правопорушення, передбаченого статтями 407 і 408 Кримінального кодексу України, стосовно військовослужбовця, зазначеного у підпункті 1 цього пункту, не є підставою для відмови у продовженні йому військової служби та дії контракту;

4) військовослужбовцям, зазначеним у підпункті 1 цього пункту, з дня прийняття командиром (начальником) військової частини рішення про призупинення військової служби до дня її продовження виплата недоотриманого грошового, здійснення недоотриманого продовольчого, речового, інших видів забезпечення та поширення пільг і соціальних гарантій, встановлених законодавством України для військовослужбовців, не здійснюються.

ЗАКОН УКРАЇНИ № 4392-ІХ від 30.04.2025**Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку проходження військової служби окремими категоріями військовослужбовців під час дії воєнного стану**

І. Внести зміни до таких законів України:

1. Пункт 12 статті 14 Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 15, ст. 190; 2006 р., № 51, ст. 519; 2015 р., № 13, ст. 92; 2021 р., № 29, ст. 234) доповнити абзацом другим такого змісту:

"Військовослужбовець, якому призупинено військову службу або який під час дії воєнного стану самовільно залишив військову частину чи місце проходження військової служби або дезертирував, не користується правом на пільги, гарантії та компенсації, встановлені цим Законом. На цей час члени його сім'ї також не користуються правом на пільги, гарантії та компенсації, якими вони користувалися як члени сім'ї такої особи".

2. У Законі України "Про військовий обов'язок і військову службу" (Відомості Верховної Ради України, 2006 р., № 38, ст. 324 із наступними змінами):

1) у частині другій статті 24:

абзац перший доповнити реченням такого змісту: "Під час дії воєнного стану військова служба для військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця служби чи дезертирували, не призупиняється";

після абзацу тринадцятого доповнити двома новими абзацами такого змісту:

"Військовослужбовцям, які під час дії воєнного стану самовільно залишили військові частини або місця проходження служби чи дезертирували і не повернулися до військових частин (місць проходження військової служби) до моменту припинення чи скасування воєнного стану, військова служба призупиняється в порядку, встановленому цим Законом, з дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану.

Військовослужбовцям, які під час дії воєнного стану самовільно залишили військові частини або місця проходження служби чи дезертирували із Збройних Сил України та інших військових формувань, період з дня самовільного залишення військової частини (місця проходження військової служби) або вчинення дезертирства до дня повернення до виконання військового обов'язку не зараховується до строку військової служби, вислуги у військовому званні та до вислуги років для виплати надбавки за вислугу років і призначення пенсії. Таким військовослужбовцям упродовж цього періоду виплата грошового, здійснення продовольчого, речового, інших видів забезпечення та поширення на

них пільг і соціальних гарантій, встановлених законодавством для військовослужбовців, не здійснюються".

У зв'язку з цим абзац чотирнадцятий вважати абзацом шістнадцятим;

2) у главі XII "Прикінцеві положення":

підпункт 1 пункту 7⁻² викласти в такій редакції:

"1) військовослужбовцям, які самовільно залишили військові частини або місця проходження служби чи дезертирували до набрання чинності Законом України "Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку проходження військової служби окремими категоріями військовослужбовців під час дії воєнного стану" від 30 квітня 2025 року № 4392-ІХ і військову службу яких призупинено та які добровільно прибули не пізніше 30 серпня 2025 року до відповідних військових частин (місць проходження військової служби), визначених центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями, і висловили готовність продовжити військову службу, командир (начальник) військової частини не пізніше 72 годин з дня їх прибуття до військової частини чи місця проходження служби продовжує відповідно військову службу, дію контракту, а також поновлює виплату грошового і здійснення продовольчого, речового, інших видів забезпечення. З моменту продовження військової служби таким військовослужбовцям поновлюються пільги та соціальні гарантії, встановлені законодавством України";

доповнити пунктом 7⁻³ такого змісту:

"7⁻³. Установити, що військовослужбовцям, які самовільно залишили військові частини або місця проходження служби чи дезертирували до набрання чинності Законом України "Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку проходження військової служби окремими категоріями військовослужбовців під час дії воєнного стану" від 30 квітня 2025 року № 4392-ІХ і військову службу яких призупинено та які не повернулися до відповідних військових частин (місць проходження військової служби), визначених центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями, у строк, визначений підпунктом 1 пункту 7⁻² цієї глави, військова служба може бути продовжена у випадках та в порядку, визначених частиною другою статті 24 цього Закону".

II. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

2. Кабінету Міністрів України протягом одного місяця з дня набрання чинності цим Законом забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

Прим. № 1

ПОГОДЖЕНО

Начальник Київського інституту
Національної гвардії України
кандидат юридичних наук
полковник

28 . 12 . 2024



Андрій МАРТИНЮК

**ЗАТВЕРДЖУЮ**

Командувач Національної
гвардії України
бригадний генерал

28 . 12 . 2024



Олександр ПІВНЕНКО



**ТЕХНІЧНЕ ЗАВДАННЯ
НА НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ**

«Адміністративно-правовий механізм поновлення на військовій службі
військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини:
проблеми та шляхи вирішення»
(шифр – «Механізм»)

ПОГОДЖЕНО

Заступник начальника Київського
інституту з наукової роботи
кандидат юридичних наук,
старший дослідник
полковник

28 . 12 . 2024



Максим КТІТОРОВ

ПОГОДЖЕНО

Начальник юридичного управління
полковник юстиції

28 . 12 . 2024



Дмитро ЩЕТИНІН

ПОГОДЖЕНО

Начальник науково-організаційного
відділу Київського інституту
Національної гвардії України
кандидат юридичних наук, доцент
полковник

28 . 12 . 2024



Микола КОМІССАРОВ

1. Підстави для виконання роботи:

пункти 1, 3, 11, 14, 15 статті 2 Закону України «Про Національну гвардію України», Візія НГУ до 2035 року, Доктрина діяльності Національної гвардії України (ВКП НГУ 1-00), затверджена наказом Командувача Національної гвардії України 22.12.2023 № 1097, каталог спроможностей НГУ/МВС (наказ МВС «Про затвердження єдиного переліку спроможностей МВС» від 19.05.2023 №420), наказ НГУ «Про затвердження Інструкцій з вивчення та впровадження досвіду виконання бойових (спеціальних) завдань Національної гвардією України під час відсічі збройної агресії» від 10.11.2022 №390, НАТО – DOCTRINE, заявка на виконання НДР командувача Національної гвардії України (далі – НГУ).

Відповідно до заявки встановлено такий термін виконання НДР:

- початок НДР – 01.2025 р.;
- закінчення НДР – 11.2025 р.

2. Мета і призначення НДР

Доцільність та необхідність виконання НДР обумовлені потребою нормативно-правового та методологічного удосконалення діяльності органів управління, частин та підрозділів НГУ як складової сектору безпеки і оборони України, а також формування теоретико-правових основ застосування сил та засобів Національної гвардії України, діяльності посадових осіб під час застосування адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини та підрозділи, органи управління та вищі військові навчальні заклади Національної гвардії України.

Актуальність проекту: підготовка пропозицій щодо шляхів реалізації адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини, підготовка методичних рекомендацій з питань застосування національного законодавства, відомчих нормативних актів та розпорядчих рішень у зазначеній сфері, надання науково-обґрунтованих пропозицій щодо дій посадових осіб Національної гвардії України у випадку повернення військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини.

Головною метою НДР є:

– формування теоретико-правових основ застосування сил та засобів Національної гвардії України, діяльності посадових осіб під час застосування адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини та підрозділи, органи управління та навчальні заклади Національної гвардії України;

– підготовка пропозицій щодо шляхів реалізації адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини;

– підготовка методичних рекомендацій з питань застосування національного законодавства, відомчих нормативних актів та розпорядчих

рішень у зазначеній сфері;

– надання науково-обґрунтованих пропозицій щодо дій посадових осіб Національної гвардії України у випадку повернення військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини, підрозділи, органи управління та навчальні заклади Національної гвардії України.

Основними завданнями НДР є:

- здійснити теоретико–правовий аналіз поновлення на військовій службі, як продовження військової служби військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби, вивчити загальні підходи до проведення стабілізаційних операцій;
- проаналізувати проблеми поновлення на військовій службі в умовах правового режиму воєнного стану в Україні;
- надати характеристику видів юридичної відповідальності за самовільне залишення військової частини або місця служби;
- проаналізувати систему правових засобів поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;
- опрацювати методологію дослідження проблем поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;
- дослідити, проаналізувати та доопрацювати адміністративно-правовий механізм поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;
- визначити поняття та склад механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;
- проаналізувати нормативну складову механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини, підрозділи, органи управління та навчальні заклади Національної гвардії України;
- встановити методи адміністративно-правового впливу на означену категорію військовослужбовців;
- визначити та проаналізувати стимули адміністративно-правового впливу;
- встановити важелі адміністративно-правового впливу;
- проаналізувати інструменти адміністративно-правового впливу;
- розробити алгоритм дій посадових осіб щодо поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;
- визначити основні шляхи та напрямки удосконалення адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби.

3. Вихідні дані для проведення НДР

При виконанні НДР використовуються такі документи:

- нормативно-правові акти Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативні акти та розпорядчі рішення Міністра оборони України, Міністра внутрішніх справ України, Командувача НГУ;
- попередніх досліджень НДР не залучено, тема НДР опрацьовується вперше;
- наукова література і довідники відповідно до завдань НДР.

4. Виконавці НДР

Головний виконавець – Київський інститут Національної гвардії України (далі – КІ НГУ).

5. Вимоги до виконання НДР

НДР повинна виконуватися у відповідності до вимог ДСТУ 3973-2000 «Правила виконання науково-дослідних робіт. Загальні положення», інших діючих нормативних документів і державних стандартів.

НДР повинна за кожним етапом закінчуватися розробленням звіту. Підготовка методичних рекомендацій з реалізації адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця служби.

6. Етапи НДР і терміни їх виконання:

Етапи НДР	Склад робіт за кожним етапом	Форма подання результату	Термін виконання етапу	Виконавці
1	2	3	4	5
1 частина. Вибір напрямку дослідження				
Вибір напрямку	1. Складання реєстраційної картки НДР.	Реєстраційна картка	01.01.25-15.02.25	Кафедри ПЗ та ПД, СГ та ПД факультету ЗДБ
Вибір напрямку і методики дослідження	2. Вибір напрямку і методики дослідження. Добір, вивчення літератури та інших матеріалів, щодо тематики НДР.	Робочі матеріали	01.02.25-01.03.25	Кафедри ПЗ та ПД, СГ та ПД факультету ЗДБ
2 частина. Теоретичні та експериментальні дослідження				
Дослідження	1. Здійснення теоретико-правового аналізу поновлення на військовій службі, як	Робочі матеріали	01.03.25-31.07.25	Кафедри ПЗ та ПД,

	<p>продовження військової служби військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби.</p>			СГ та ПД факультету ЗДБ
	<p>2. Дослідження проблем поновлення на військовій службі в умовах правового режиму воєнного стану в Україні; видів юридичної відповідальності за самовільне залишення військової частини або місця служби.</p>	Робочі матеріали	01.03.25-01.05.25	Кафедри ПЗ та ПД, СГ та ПД факультету ЗДБ
	<p>3. Дослідження системи правових засобів поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби; опрацювання методології дослідження проблем поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби.</p>	Робочі матеріали	01.03.25-01.06.25	Кафедри ПЗ та ПД, СГ та ПД факультету ЗДБ
	<p>4. Отримання статистичних даних від Головного управління НГУ, інших органів управління, військових частин НГУ щодо військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини та кількості і відсоткового співвідношення їх повернення, а також нормативних актів і керівних документів з питань тематики дослідження.</p>	Робочі матеріали	01.03.25-01.06.25	Кафедри ПЗ та ПД, СГ та ПД факультету ЗДБ
	<p>5. Теоретико-правовий аналіз поновлення на військовій службі, як продовження військової служби військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби.</p>	Звіт по I частині. Проміжний звіт	01.07.25-01.08.25	Кафедри ПЗ та ПД, СГ та ПД факультету ЗДБ
	<p>6. Вивчення, узагальнення та удосконалення застосування адміністративно-правового</p>	Робочі матеріали	01.08.25-01.11.25	Кафедри ПЗ та ПД,

	<p>механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби.</p> <p>7. Визначення поняття та складу механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби.</p> <p>8. Визначення та встановлення основних шляхів та напрямків удосконалення та реалізації адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби. Підготовка проекту методичних рекомендацій щодо застосування адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця служби.</p>	<p>Робочі матеріали</p> <p>Звіт по II частині. Проект методичних рекомендацій.</p>	<p>01.08.25-01.10.25</p> <p>01.10.25-01.11.25</p>	<p>СГ та ПД факультету ЗДБ</p> <p>Кафедри ПЗ та ПД, СГ та ПД факультету ЗДБ</p> <p>Кафедри ПЗ та ПД, СГ та ПД факультету ЗДБ</p>
3 частина. Узагальнення та оцінка результатів проведених досліджень, та складання звітної документації				
Оцінка результатів	<p>1. Узагальнення результатів проведених досліджень. Оцінювання повноти і якості вирішення поставлених завдань.</p> <p>2. Підготовка остаточного варіанту заключного звіту та остаточного варіанту методичних рекомендацій щодо застосування адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця служби.</p>	<p>Проект заключного звіту</p> <p>Заклучний звіт. Методичні рекомендації.</p>	<p>01.11.25-15.11.25</p> <p>16.11.25-30.11.25</p>	<p>Кафедри ПЗ та ПД, СГ та ПД факультету ЗДБ</p>

4 частина. Приймання НДР				
Заключний звіт. Методичні рекомендації.	1. Оформлення приймання замовником заключного звіту НДР та методичних рекомендацій щодо застосування адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця служби	Заключний звіт про НДР	01.12.25-10.12.25	Кафедри ПЗ та ПД, СГ та ПД факультету ЗДБ, ВР КІ НГУ
	2. Обговорення результатів досліджень на засіданні кафедри ПЗ та ПД, факультету ЗДБ та вченої ради КІ НГУ	Протоколи засідання кафедри ПЗ та ПД, факультету ЗДБ, ВР КІ НГУ	11.12.25-20.12.25	
	3. Заходи щодо підготовки та приймання НДР, оформлення акта приймання	Акт приймання	21.12.25-31.12.25	

7. Очікувані результати та порядок реалізації НДР

В результаті виконання НДР буде отримано:

- методичні рекомендації щодо застосування адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця служби;
- результати НДР можуть бути використані Головним управлінням НГУ, посадовими особами військових частин, підрозділів, органів управління та вищими військовими навчальними закладами Національної гвардії України, а також в освітньому процесі.

8. Матеріали, які подають після закінчення НДР та її етапів

Матеріали, які подаються після закінчення етапів НДР визначено в п. 6 цього ТЗ. Після закінчення НДР оформлюється заключний звіт про НДР, який містить в собі узагальнені матеріали п. 6 цього ТЗ.

9. Порядок приймання НДР та її етапів

Заключний звіт про НДР приймається у порядку, визначеному ДСТУ 3973-2000 після закінчення встановленого терміну приймальною комісією, призначеною замовником.

10. Вимоги до документації, що розробляється

Складання та оформлення звіту про НДР виконується відповідно до вимог ДСТУ 3008:2015.

Заключний звіт про НДР виконується у двох примірниках:

- замовнику НДР (Головному управлінні Національної гвардії України);

– головному виконавцю (Київському інституту Національної гвардії України).⁸

11. Вимоги щодо технічного захисту інформації з обмеженим доступом (за необхідності)

Матеріали, визначені у п. 8 цього технічного завдання та матеріали, які подаються по закінченні НДР, не містять інформації обмеженого доступу.

Науковий керівник науково-дослідної роботи
кандидат юридичних наук, доцент
полковник
26.02.2025



Андрій ГРАДЕЦЬКИЙ

ЗАЯВКА НА ВИКОНАННЯ НДР

1. Назва НДР

«Адміністративно-правовий механізм поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини: проблеми та шляхи вирішення» (шифр – «Механізм»).

2. Повна та скорочена назва організації головного виконавця і його підпорядкованість

Київський інститут Національної гвардії України (далі – КІ НГУ).

3. Виконавці складових частин НДР:

відсутні.

4. Мета виконання НДР:

доцільність та необхідність виконання НДР обумовлені потребою нормативно-правового та методологічного удосконалення діяльності органів управління, частин та підрозділів НГУ як складової сектору безпеки і оборони України, а також формування теоретико-правових основ застосування сил та засобів Національної гвардії України, діяльності посадових осіб під час застосування адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини та підрозділи, органи управління та навчальні заклади Національної гвардії України.

5. Назва кінцевої науково-технічної продукції НДР

Звіт про науково-дослідну роботу, методичні рекомендації щодо застосування адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця служби.

6. Споживачі науково-технічної продукції та сфери її застосування:

- споживач науково-технічної продукції – Головне управління Національної гвардії України;
- сфера застосування науково-технічної продукції – система підготовки фахівців державної безпеки Національної гвардії України, підрозділи Національної гвардії України в межах виконання службово-бойових завдань.

7. Основні проблеми, які вирішує НДР:

- теоретико-правовий аналіз поновлення на військовій службі, як продовження військової служби військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;
- аналіз проблеми поновлення на військовій службі в умовах правового режиму воєнного стану в Україні;

- надання характеристики видів юридичної відповідальності за самовільне залишення військової частини або місця служби;
- аналіз системи правових засобів поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;
- опрацювання методології дослідження проблем поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;
- дослідження, аналіз та доопрацювання адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;
- визначення поняття та складу механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;
- аналіз нормативної складової механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини, підрозділи, органи управління та навчальні заклади Національної гвардії України;
- встановлення методів адміністративно-правового впливу на означену категорію військовослужбовців;
- визначення та аналіз стимулів адміністративно-правового впливу;
- встановлення важелів адміністративно-правового впливу;
- аналіз інструментів адміністративно-правового впливу;
- розроблення алгоритмів дій посадових осіб щодо поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби;
- визначення основних шляхів та напрямків удосконалення адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби.

8. Обґрунтування можливості досягнення мети і завдань НДР:

розроблення конкретних практичних рекомендацій, науково обґрунтованих пропозицій щодо вирішення проблемних питань з реалізації адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини, підрозділи, органи управління та навчальні заклади Національної гвардії України.

9. Терміни виконання НДР

- початок НДР – 01.01.2025;
- закінчення НДР – 30.11.2025

10. Загальна вартість НДР, запропонована автором заявки (тис. грн):

вартість науково-дослідної роботи автором заявки не визначається.

вартість науково-дослідної роботи автором заявки не визначається.

11. Виконання НДР планується за рахунок (тис. грн):

грошового утримання виконавців науково-дослідної роботи.

12. Відомості про одержання виконавцем попереднього фінансування НДР, її аналога або стадії (етапу) виконання

Назва НДР, її аналога або попередньої стадії (етапу) виконання	Терміни фінансування (початок, кінець)	Загальна сума, (тис. грн)	Назва міністерства, відомства, організації, що фінансує НДР чи її складову частину
Не одержувалось	-	-	-

13. Спосіб реалізації та назва підприємства або організації, де передбачається використання результатів досліджень:

реалізується в Київському інституті Національної гвардії України у вигляді методичних рекомендацій Головному управлінню НГУ, іншим органам управління, частинам, підрозділам та вищим військовим навчальним закладам Національної гвардії України з питань застосування адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця служби.

14. Прізвище, ім'я та по батькові автора заявки, його посада, науковий ступінь, поштова адреса, телефон, факс:

полковник Мартинюк Андрій Васильович, начальник Київського інституту Національної гвардії України, 03179 м. Київ, вул. Оборони Києва, 7, тел. +38 (098)-001-30-15.

15. Інші установи, організації України та відомі науковці, що працюють у цьому напрямку:

не відомі.

16. Висновки заявника про соціально-економічну доцільність виконання НДР

Доцільність та необхідність виконання НДР обумовлені потребою нормативно-правового та методологічного удосконалення діяльності органів управління, частин та підрозділів НГУ як складової сектору безпеки і оборони України, а також формування теоретико-правових основ застосування сил та засобів Національної гвардії України, діяльності посадових осіб під час застосування адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини та підрозділи, органи управління та навчальні заклади Національної гвардії України.

Актуальність проекту: підготовка пропозицій щодо шляхів реалізації адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі

військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця служби, підготовка методичних рекомендацій з питань застосування національного законодавства, відомчих нормативних актів та розпорядчих рішень у зазначеній сфері, надання науково-обґрунтованих пропозицій щодо дій посадових осіб Національної гвардії України у випадку повернення військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця служби.

Начальник Київського інституту
Національної гвардії України
кандидат юридичних наук
полковник

28.12.2025

Андрій МАРТИНЮК



Командувач Національної гвардії
України
бригадний генерал

28.12.2025

Олександр ПІВНЕНКО



Облікова картка ДіР

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0225U002713

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 31-03-2025



II. Етап виконання ДіР

Номер етапу: 1

Назва етапу: Вибір напрямку дослідження

Початок етапу: 01.2025

Закінчення етапу: 03.2025

Вид звітнього документа: Проміжний звіт

III. Відомості про виконавця ДіР

Повне найменування юридичної особи: Київський інститут Національної гвардії України

Код за ЄДРПОУ: 44633214

Місцезнаходження: вул. Оборони Києва, 7, м. Київ, 03179, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство внутрішніх справ України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Розмір організації:

Телефон: 380980013015

IV. Відомості про співвиконавців ДіР

V. Відомості про замовника ДіР

Повне найменування юридичної особи: Головне управління Національної гвардії України

Код за ЄДРПОУ: 08803498

Місцезнаходження: вулиця Святослава Хороброго, будинок 9а, м. Київ, 03151, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство внутрішніх справ України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Розмір організації:

Телефон: 380442494112, 380442494197

VI. Джерела, напрями та обсяги фінансування ДіР

Підстава для проведення ДіР: 43 - власна ініціатива (якщо робота виконується з власної ініціативи за кошти виконавця НДР або безкоштовно)

Напрямок фінансування: 2.2 - прикладні дослідження і розробки

Джерела фінансування

7706 - безплатно (договір про науково-технічне співробітництво, тощо)

VII. Відомості про ДіР

Назва роботи українською:

Адміністративно-правовий механізм поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини: проблеми та шляхи вирішення

Назва роботи англійською:

Administrative and legal mechanism for the reinstatement of military personnel who have voluntarily left military units: problems and solutions

Реферат українською:

Звіт по I етапу НДР: 38 с., 49 джерел. Мета НДР – дослідити потребу нормативно-правового та методологічного удосконалення діяльності органів управління, частин та підрозділів НГУ як складової сектору безпеки і оборони України, а також формування теоретико-правових основ застосування сил та засобів Національної гвардії України, діяльності посадових осіб під час застосування адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини та підрозділи, органи управління та навчальні заклади Національної гвардії України. Перший етап НДР є підґрунтям для подальшої роботи, оскільки він формує стратегічні напрямки дослідження та забезпечує методологічну основу для отримання результатів, а правильний вибір основних тем, які потребують глибшого вивчення та аналізу, визначають актуальність та наукове значення дослідження. Метою 1-го етапу НДР є обрання ключових напрямків та існуючих методик з метою теоретико-правового аналізу поновлення на військовій службі, як продовження військової служби військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби. Для досягнення даної мети поставлено виконання наступних основних завдань: • підбір наукових джерел, які забезпечать теоретичну основу для подальшого аналізу піднятої дослідження проблематики поновлення на військовій службі в умовах правового режиму воєнного стану в Україні та вивчення обраних матеріалів; • аналіз різних наукових та науково-практичних джерел з метою надання характеристики видів юридичної відповідальності за самовільне залишення військової частини або місця служби; • визначення основних актуальних тем дослідження, що базуються на аналізі сучасних тенденцій у сфері аналізу проблеми поновлення на військовій службі в умовах правового режиму воєнного стану.

Реферат англійською:

Report on the first stage of research: 38 p., 49 sources. The purpose of the research is to investigate the need for regulatory and methodological improvement of the activities of the governing bodies, units and subdivisions of the NGU as a component of the security and defense sector of Ukraine, as well as the formation of the theoretical and legal framework for the use of forces and means of the National Guard of Ukraine, the activities of officials in the application of the administrative and legal mechanism for the reinstatement of servicemen who have arbitrarily left military units, governing bodies and educational institutions of the National Guard of Ukraine. The first stage of the research is the basis for further work, as it forms the strategic directions of the research and provides a methodological basis for obtaining results, and the correct choice of the main topics that require deeper study and analysis determine the relevance and scientific significance of the research. The purpose of the 1st stage of the research is to select key areas and existing methods for the purpose of theoretical and legal analysis of reinstatement in military service as a continuation of military service of servicemen who have left the military unit or place of service without permission. To achieve this goal, the following main tasks are set: • selection of scientific sources that will provide a theoretical basis for further analysis of the problem of reinstatement in military service under the legal regime of martial law in Ukraine and study of the selected materials; • analysis of various scientific and practical sources with the aim of characterizing the types of legal liability for unauthorized leaving of a military unit or place of service; • identification of the main relevant research topics based on the

analysis of current trends in the field of analysis of the problem of reinstatement in military service under the legal regime of martial law.

Індекс УДК: 342.9, 342.951:355.133

Коди тематичних рубрик: 10.17

Керівники роботи

Власне Прізвище Ім'я По-батькові: Градецький Андрій Вікторович

Науковий ступінь: к. ю. н.

Наукове звання: доц.

Ідентифікатор ORCID ID:

Додаткова інформація:

VIII. Наукова (науково-технічна) продукція (НТП)

Назва НТП українською: Напрямок і методика дослідження

Назва НТП англійською: Direct and research methodology

НТП, яку передбачалося створити:

Причини, через які НТП не було створено:

Отримані результати: Методи, теорії

Галузь застосування: Діяльність у сфері оборони (84.22)

Реєстраційний номер картки технології:

Опис НТП: Обрання ключових напрямків та існуючих методик

Соціально-економічна спрямованість НТП: Удосконалення нормативно-правової бази

Вплив НТП на довкілля:

Впровадження НТП: Не впроваджено

Практична реалізація НТП

Початок етапу:

Закінчення етапу:

Споживачі продукції:

Перспективні ринки:

Характер співробітництва з інвестором

Потрібний обсяг інвестицій, тис. грн.:

Права, що надаються інвестору після завершення роботи:

Наявність бізнес-плану:

Техніко-економічне обґрунтування:

Потенціальний обсяг продажу, тис. грн.:

Очікуваний термін окупності (років):

Додаткова інформація:

IX. Бібліографічний опис

Х. Заключні відомості**Керівник юридичної особи**

Мартинюк Андрій Васильович

к. ю. н.

Перелік осіб-виконавців**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Ктіторов М. О.

Телефон

+38 (095) 015-33-46

Реєстратор**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Облікова картка ДіР

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0225U004151

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 20-11-2025



II. Етап виконання ДіР

Номер етапу: 2

Назва етапу: Теоретичні та експериментальні дослідження

Початок етапу: 03.2025

Закінчення етапу: 11.2025

Вид звітнього документа: Проміжний звіт

III. Відомості про виконавця ДіР

Повне найменування юридичної особи: Київський інститут Національної гвардії України

Код за ЄДРПОУ: 44633214

Місцезнаходження: вул. Оборони Києва, 7, м. Київ, 03179, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство внутрішніх справ України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Розмір організації:

Телефон: 380980013015

IV. Відомості про співвиконавців ДіР

V. Відомості про замовника ДіР

Повне найменування юридичної особи: Головне управління Національної гвардії України

Код за ЄДРПОУ: 08803498

Місцезнаходження: вулиця Святослава Хороброго, будинок 9а, м. Київ, 03151, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство внутрішніх справ України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Розмір організації:

Телефон: 380442494112, 380442494197

VI. Джерела, напрями та обсяги фінансування ДіР

Підстава для проведення ДіР: 43 - власна ініціатива (якщо робота виконується з власної ініціативи за кошти виконавця НДР або безкоштовно)

Напрямок фінансування: 2.2 - прикладні дослідження і розробки

Джерела фінансування

7706 - безплатно (договір про науково-технічне співробітництво, тощо)

VII. Відомості про ДіР

Назва роботи українською:

Адміністративно-правовий механізм поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини: проблеми та шляхи вирішення

Назва роботи англійською:

Administrative and legal mechanism for the reinstatement of military personnel who have voluntarily left military units: problems and solutions

Реферат українською:

Звіт по II етапу НДР: 67 с., 82 джерела. САМОВІЛЬНЕ ЗАЛИШЕННЯ, ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, ПОНОВЛЕННЯ НА ВІЙСЬКОВІЙ СЛУЖБІ, АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ, ЗАСОБИ ПОНОВЛЕННЯ Об'єкт дослідження – зміст теоретичних та практичних проблем, пов'язаних з юридичною відповідальністю за самовільне залишення військової частини або місця служби (СЗЧ) військовослужбовцями та звільненням від неї. Мета НДР – дослідити потребу нормативно-правового та методологічного вдосконалення діяльності органів управління, частин та підрозділів НГУ, а також формування теоретико-правових основ застосування сил та засобів НГУ під час застосування адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили місце служби. Другий етап НДР є основою для подальшої роботи та зумовлює: необхідність опрацювання теоретичного підґрунтя з метою підготовки пропозицій щодо шляхів реалізації адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців вказаної категорії, надання науково-обґрунтованих пропозицій щодо дій посадових осіб НГУ у випадку повернення таких військовослужбовців. Метою 2-го етапу НДР є відпрацювання ключових напрямів та існуючих методик із завданням теоретико-правового аналізу поновлення на військовій службі як продовження військової служби військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби. Виконані завдання: - узагальнено матеріали різних наукових та науково-практичних джерел з метою надання характеристики видів юридичної відповідальності за самовільне залишення військової частини або місця служби; - надано власні теоретичні обґрунтування й пропозиції з метою узагальнення сучасних тенденцій у сфері аналізу проблеми поновлення на військовій службі в умовах правового режиму воєнного стану.

Реферат англійською:

Report on the II stage of the research: 67 p., 82 sources. INDIRECT LEAVE, LEGAL LIABILITY, RENEWAL IN MILITARY SERVICE, ADMINISTRATIVE-LEGAL MECHANISM, MEANS OF RENEWAL The object of the study is the content of theoretical and practical problems related to legal responsibility for the unauthorized abandonment of a military unit or place of service (SZCH) by servicemen and their dismissal from it. The purpose of the research is to investigate the need for regulatory, legal and methodological improvement of the activities of management bodies, units and subdivisions of the NGU, as well as the formation of theoretical and legal foundations for the use of the forces and means of the NGU during the application of the administrative and legal mechanism for the reinstatement of military service of servicemen who have voluntarily left their place of service. The second stage of the research is the basis for further work and entails: the need to develop a theoretical basis in order to prepare proposals on ways to implement the administrative and legal mechanism for the reinstatement of military service of servicemen of the specified category, providing scientifically based proposals for actions of NSU officials in the event of the return of such servicemen. The goal of the 2nd stage of the research is to develop key areas and existing methodologies with the task of theoretical and legal analysis of re-enlistment as a continuation of military service for servicemen who voluntarily left a military unit or place of service. Completed tasks: - materials from various scientific and scientific-practical sources were summarized in order to provide a description of the types of legal liability for unauthorized abandonment of a military unit or place of service; - provided their own

theoretical justifications and proposals in order to generalize modern trends in the field of analyzing the problem of re-enlistment in military service under the legal regime of martial law.

Індекс УДК: 342.9, 342.951:355.133

Коди тематичних рубрик: 10.17

Керівники роботи

Власне Прізвище Ім'я По-батькові: Градецький Андрій Вікторович

Науковий ступінь: к. ю. н.

Наукове звання: доц.

Ідентифікатор ORCID ID:

Додаткова інформація:

VIII. Наукова (науково-технічна) продукція (НТП)

Назва НТП українською: Аналітичні документи

Назва НТП англійською: Analytical documents

НТП, яку передбачалося створити: Створено

Причини, через які НТП не було створено:

Отримані результати: Аналітичні матеріали

Галузь застосування: Діяльність у сфері оборони (84.22)

Реєстраційний номер картки технології:

Опис НТП: Дослідження потреби нормативно-правового та методологічного вдосконалення діяльності органів управління, частин та підрозділів НГУ, а також формування теоретико-правових основ застосування сил та засобів НГУ під час застосування адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили місце служби.

Соціально-економічна спрямованість НТП: Інше (Удосконалення нормативно-правової бази)

Вплив НТП на довкілля:

Впровадження НТП: Не впроваджено

Практична реалізація НТП

Початок етапу:

Закінчення етапу:

Споживачі продукції:

Перспективні ринки:

Характер співробітництва з інвестором

Потрібний обсяг інвестицій, тис. грн.:

Права, що надаються інвестору після завершення роботи:

Наявність бізнес-плану:

Техніко-економічне обґрунтування:

Потенціальний обсяг продажу, тис. грн.:

Очікуваний термін окупності (років):

Додаткова інформація:

IX. Бібліографічний опис

Х. Заключні відомості**Керівник юридичної особи**

Мартинюк Андрій Васильович

к. ю. н.

Перелік осіб-виконавців**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Кігіторов Максим Олександрович

Телефон

0635192677

Реєстратор

Юрченко Тетяна Анатоліївна

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна

Облікова картка ДіР

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0225U005019

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 24-12-2025



II. Етап виконання ДіР

Номер етапу: 3

Назва етапу: Узагальнення та оцінка результатів проведених досліджень, та складання звітної документації

Початок етапу: 11.2025

Закінчення етапу: 11.2025

Вид звітнього документа: Проміжний звіт

III. Відомості про виконавця ДіР

Повне найменування юридичної особи: Київський інститут Національної гвардії України

Код за ЄДРПОУ: 44633214

Місцезнаходження: вул. Оборони Києва, 7, м. Київ, 03179, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство внутрішніх справ України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Розмір організації:

Телефон: 380980013015

IV. Відомості про співвиконавців ДіР

V. Відомості про замовника ДіР

Повне найменування юридичної особи: Головне управління Національної гвардії України

Код за ЄДРПОУ: 08803498

Місцезнаходження: вулиця Святослава Хороброго, будинок 9а, м. Київ, 03151, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство внутрішніх справ України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Розмір організації:

Телефон: 380442494112, 380442494197

VI. Джерела, напрями та обсяги фінансування ДіР

Підстава для проведення ДіР: 43 - власна ініціатива (якщо робота виконується з власної ініціативи за кошти виконавця НДР або безкоштовно)

Напрямок фінансування: 2.2 - прикладні дослідження і розробки

Джерела фінансування

7706 - безплатно (договір про науково-технічне співробітництво, тощо)

VII. Відомості про ДіР

Назва роботи українською:

Адміністративно-правовий механізм поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини: проблеми та шляхи вирішення

Назва роботи англійською:

Administrative and legal mechanism for the reinstatement of military personnel who have voluntarily left military units: problems and solutions

Реферат українською:

Звіт по III етапу НДР: 31 с., 36 джерел. САМОВІЛЬНЕ ЗАЛИШЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ АБО МІСЦЯ СЛУЖБИ; ДЕЗЕРТИРСТВО; ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІ; ВІЙСЬКОВА СЛУЖБА; ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ Об'єкт дослідження – зміст теоретичних та практичних проблем, пов'язаних з юридичною відповідальністю за самовільне залишення військової частини або місця служби (СЗЧ) військовослужбовцями та звільненням від неї. Мета НДР – дослідити потребу нормативно-правового та методологічного вдосконалення діяльності органів управління, частин та підрозділів Національної гвардії України, а також формування теоретико-правових основ застосування сил та засобів НГУ, діяльності посадових осіб під час застосування адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини та підрозділи, органи управління і навчальні заклади. Третій етап НДР зумовлює: необхідність системного дослідження змін законодавства з метою підготовки пропозицій щодо шляхів реалізації адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців вказаної категорії, надання науково-обґрунтованих пропозицій щодо дій посадових осіб НГУ у випадку повернення таких військовослужбовців. Метою 3-го етапу НДР є системна оцінка законодавчих змін в частині доповнення частиною 5 ст. 401 Кримінального кодексу України (звільнення від кримінальної відповідальності військовослужбовців, які вчинили самовільне залишення військової частини або місця служби, дезертирство), а також періодичних змін Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 року 2232-III в частині встановлення термінів для повернення військовослужбовців, які вчинили самовільне залишення військової частини або місця служби, дезертирство.

Реферат англійською:

Report on the III stage of the research: 31 p., 36 sources. UNAUTHORIZED ABANDONMENT OF A MILITARY UNIT OR PLACE OF SERVICE; DESERTION; SERVICEMEN; MILITARY SERVICE; EXEMPTION FROM CRIMINAL LIABILITY The object of the study is the content of theoretical and practical problems related to legal responsibility for the unauthorized abandonment of a military unit or place of service (SZCH) by servicemen and their dismissal from it. The purpose of the research is to investigate the need for regulatory, legal and methodological improvement of the activities of management bodies, units and subdivisions of the National Guard of Ukraine, as well as the formation of theoretical and legal foundations for the use of forces and means of the National Guard, the activities of officials during the application of the administrative and legal mechanism for the reinstatement of military servicemen who have voluntarily left military units and subdivisions, administrative bodies and educational institutions. The third stage of the research entails: the need for a systematic study of changes in legislation in order to prepare proposals on ways to implement the administrative and legal mechanism for reinstatement in military service of servicemen of the specified category, providing scientifically based proposals for actions of NSU officials in the event of the return of such servicemen. The purpose of the 3rd stage of the research is a systematic assessment of legislative changes in the part of the addition to Part 5 of Article 401 of the Criminal Code of Ukraine (exemption from criminal liability of servicemen who have committed unauthorized abandonment of a military unit or place of service, desertion), as well as periodic amendments to the Law of Ukraine "On Military Duty and Military Service"

dated March 25, 1992 2232-XII in terms of establishing deadlines for the return of servicemen who have committed unauthorized abandonment of a military unit or place of service, desertion.

Індекс УДК: 342.9, 342.951:355.133

Коди тематичних рубрик: 10.17

Керівники роботи

Власне Прізвище Ім'я По-батькові: Градецький Андрій Вікторович

Науковий ступінь: к. ю. н.

Наукове звання: доц.

Ідентифікатор ORCID ID:

Додаткова інформація:

VIII. Наукова (науково-технічна) продукція (НТП)

Назва НТП українською: Аналітичні документи

Назва НТП англійською: Analytical documents

НТП, яку передбачалося створити: Створено

Причини, через які НТП не було створено:

Отримані результати: Аналітичні матеріали

Галузь застосування: Діяльність у сфері оборони (84.22)

Реєстраційний номер картки технології:

Опис НТП: Дослідження змін законодавства з метою підготовки пропозицій щодо шляхів реалізації адміністративно-правового механізму поновлення на військовій службі військовослужбовців вказаної категорії, надання науково-обґрунтованих пропозицій щодо дій посадових осіб НГУ у випадку повернення таких військовослужбовців.

Соціально-економічна спрямованість НТП: Інше (Удосконалення нормативно-правової бази)

Вплив НТП на довкілля:

Впровадження НТП: Не впроваджено

Практична реалізація НТП

Початок етапу:

Закінчення етапу:

Споживачі продукції:

Перспективні ринки:

Характер співробітництва з інвестором

Потрібний обсяг інвестицій, тис. грн.:

Права, що надаються інвестору після завершення роботи:

Наявність бізнес-плану:

Техніко-економічне обґрунтування:

Потенціальний обсяг продажу, тис. грн.:

Очікуваний термін окупності (років):

Додаткова інформація:

IX. Бібліографічний опис

Х. Заключні відомості**Керівник юридичної особи**

Мартинюк Андрій Васильович

к. ю. н.

Перелік осіб-виконавців**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Кігіторов Максим Олександрович

Телефон

0635192677

Реєстратор

Юрченко Тетяна Анатоліївна

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна